

Psykopati

- en forståelse af forstyrrelsens natur

Forfatter: Peter Tranberg

Indhold

Indledning.....	4
Psykopati hos børn	6
Den officielle diagnose.....	14
Et historisk overblik	16
Psykopatens profil	19
Det psykiske kontrolsystem.....	29
Psykopatisk vold.....	33
Psykopater med succes	41
Kognitiv stil og psykodynamik	48
Internalisering.....	53
Psykopaten som kærlighedsobjekt	55
Identifikationer	56
Masochistisk identifikation	59
Sadistisk identifikation	62
Sprog og mening.....	65
Afslutning	71
Litteraturliste	76

Bilag: Cleckley's kriterier på psykopati

Forsidebillede: Pepsch Gottscheber

The normal person knows that 2 and 2 are 4;
The insane person thinks that 2 and 2 are 5;
The neurotic knows that 2 and 2 are 4, but can't stand it;
The psychopath says that 2 and 2 are 4 or 8 or 27 or whatever
will make the best impression at the moment.

Fra *Crimenews2000* på Internettet

Indledning

De, som er mest kritiske over for psykopatibegrebet, har mest sandsynligt ikke mødt de skikkelser, som kvalificerer til diagnosen.

Skårderud, p.195.

Med min baggrund i filosofi forestiller jeg mig en imaginær dialog mellem en psykolog og en filosof:

Psykologen: ”Jeg har her en beskrivelse af en bestemt type mennesker, kaldet psykopater. Er det realistisk, at der findes sådanne mennesker?”

Filosoffen: ”Nej. En sådan psykisk struktur kan ikke hænge sammen. En livsfilosofi er orienteret omkring dimensionerne: mening og værdi. Det meningsskabende er at se et formål med det man gør; det værdisættende vil sige, at der er noget som er sandt, godt og smukt. Men der gives ingen sandhed, som ikke, før den bliver sandhed, er virkningen af en mening eller realiseringen af en værdi. Alt, hvad vi tænker, afhænger af mening og værdi. Ud fra din beskrivelse bliver det fuldkommen barokt, for tænkningen kan ikke finde frem til en sandhed gennem sig selv”.

Psykologen: ”jamen disse mennesker findes faktisk”.

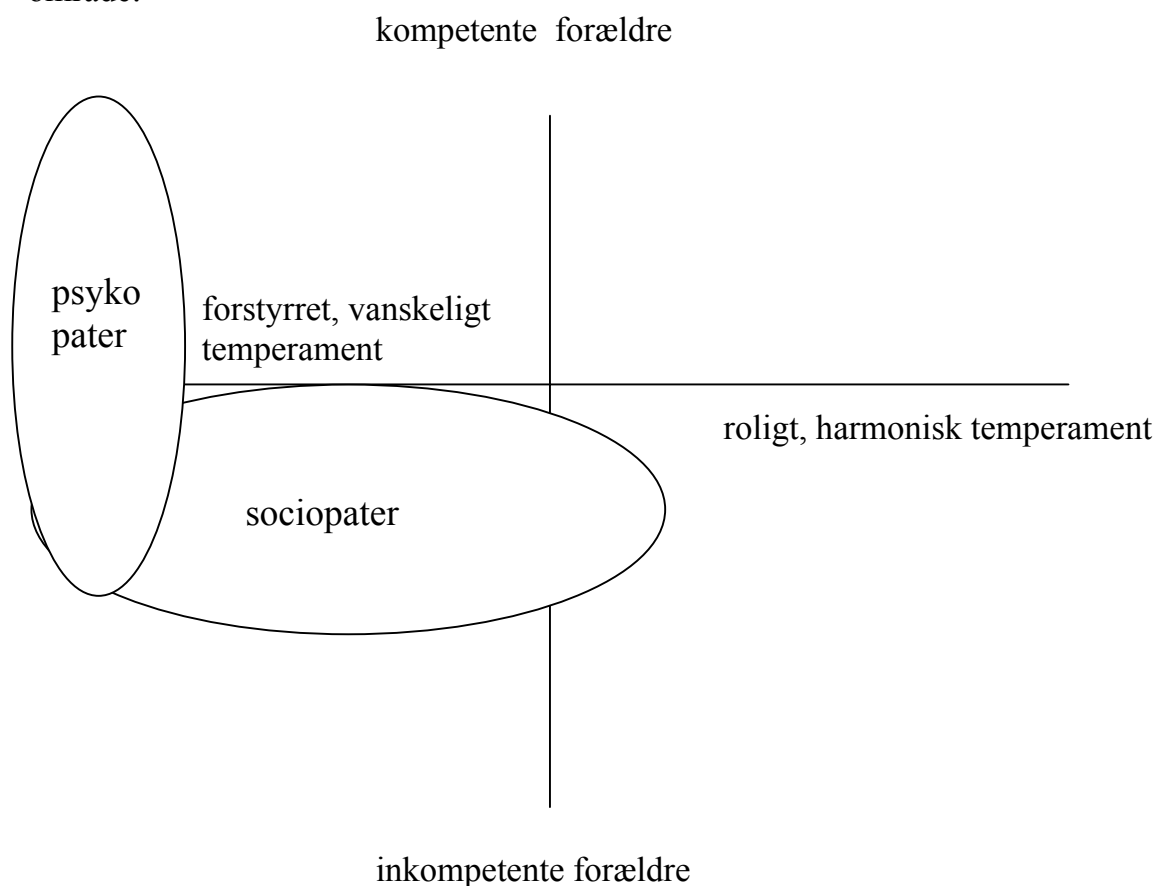
Dette er opgavens afsæt, nemlig spørgsmålet om, hvordan det er muligt for psykopaten at få sin verden til at hænge sammen.

Men begrebet psykopati kan i sig selv være et problem. Det er et dubiøst begreb, fordi det er uklart, om det er en diagnose eller et skældsord. Det er dog ikke en officiel diagnosekategori, men det bruges som betegnelse, og der er i dag udviklet et psykometrisk sofistikeret diagnostisk instrument, kaldet *the Psychopathy Checklist* (PCL). For så vidt som det kan kaldes en lidelse, er det kun i kraft af at være en social lidelse.

Psykopatibegrebets historiske bankerot skyldes ikke bare dets folkeliggørelse, men også lægernes skødesløse omgang med det. Diagnosen blev tidligere brugt til patienter, som nok hørte hjemme der, men også til patienter som de ikke kom nogen vegne med.

Forvirringen begynder med selve ordet psykopati. Etymologisk set betyder det ”sygdom i sjælen” (fra *psyche*: sjæl – og *pathos*: sygdom). Forvirringen bliver øget ved mediernes brug af ordet som ækvivalent med ”sindssyg” eller ”skør”. En psykopat er i offentlighedens opfattelse en kriminel, hvis forbrydelser er usædvanligt afskyelige og præget af ondskab, men det er ikke den oprindelige psykiatriske betydning eller den måde, som begrebet vil blive anvendt på i denne afhandling. Psykopati kan heller ikke forstås ud fra en traditionel opfattelse af sindssygdom. Psykopater er ikke desorienterede og har ikke vrangforestillinger eller hallucinationer, som netop karakteriserer de fleste andre mentale forstyrrelser. Til forskel fra psykotiske individer er psykopater rationelle og helt klar over, hvad de gør og hvorfor. Alligevel er det et typisk svar på beretninger om voldsomme forbrydelser, at: ”enhver må da være sindssyg for at kunne gøre det”. Måske – men ikke i psykiatrisk forstand.

De antisociale personligheder, der er ansvarlig for hovedparten af kriminaliteten, er ikke psykopater, men bør snarere betegnes som sociopater. Hvis syndromet er skabt udelukkende af sociale forhold og tidlige erfaringer, foretrækkes betegnelsen sociopat, hvorimod de, der mener at psykologiske, biologiske og genetiske faktorer også bidrager til syndromets udvikling, generelt bruger betegnelsen psykopat. Børn, hvis medfødte temperament gør dem usædvanligt vanskelige at socialisere, risikerer at blive psykopater; børn af inkompetente forældre risikerer at blive sociopater. Psykopaten og sociopaten kan betragtes som poler i et fælles felt med ”vanskeligt temperament” i det psykopatiske område og ”utilstrækkelig omsorg” i det sociopatiske område:

Den store gruppe af sociopater har fået en relativt utilstrækkelig omsorg, men nogle har også været vanskelige at socialisere og derfor ses et overlap mellem psykopater og sociopater. Men psykopatibegrebet insisterer netop på, at årsagen til psykopatens afvigende adfærd primært ligger i psyken snarere end i den sociale kontekst. J. Reid Meloy begrundet det med undersøgelser, der viser, at "those persons who are severely psychopathic were less influenced by family factors when they were growing up; whereas those with low-to-moderate psychopathy were strongly influenced by family experience. Neuroimaging (PET) also suggests that functional deficits measured by radioactive glucose among samples of murderers with extensive criminal histories are *more* pronounced among those from good rather than poor home environments"(Meloy, 2001, p.11).

Hjernen afviger fra de fleste af kroppens organer ved at have sin vækstspurt i den prænatale periode og indtil de første par år efter fødslen. En følge af denne timing er, at hjernen i visse henseender er mest følsom overfor skadevirkninger i netop denne fase. Hjernen skal have et optimalt niveau af arousal og stimulation for at udvikle neurale kredsløb, og normalt vil moderens positive kontakt igangsætte produktionen af neurotransmitterstoffet dopamin, som modner nervesystemet og skaber indlevelse og nysgerrighed. Et lavt arousal-niveau fører til et ekstremt behov for stimulation, og det er et træk hos psykopater, som betegnes *need for stimulation* og *sensation-seeking behaviour*.

Amygdala i det limbiske system regulerer frygt og vrede, og en beskadiget amygdala giver en lav frygtreaktion. Det vil jeg komme ind på i forbindelse med David T. Lykkens "low fear"-teori.

Den præfrontale cortex styrer de følelsesmæssige reaktioner ved at dæmpe de aktiveringssignaler, som bl.a. amygdala udsender. Præfrontal cortex er kilden til selvbeherskelse og undertrykkelse af følelsesmæssige udbrud. På grund af kredsløbene fra det limbiske system til de præfrontale områder kan stærke følelssignaler skabe neural baggrundsstøj og derved sabotere de præfrontale områders evne til at fastholde koncentrationen. Ved en lille ændring af neurotransmitterstoffet dopamin udvikles noradrenalin; for lav noradrenalin-aktivitet giver impulsiv adfærd.

Det er et område, der i disse år forskes meget i, og som på dansk kaldes affektiv neuropsykologi (jvf. Panksepp, 1998). Senest har der været en artikel i Psykolognyt, nr.9, 2002, p.9-13 om emnet. Den handler om muligheden for at skabe en brobygning mellem neuropsykologiske og psykodynamiske teorier, sådan at det bliver muligt at forske i de psykiske miljøpåvirkningers indflydelse på udviklingen af det centrale og det autonome nervesystem og dermed på personlighedsdannelsen.

I en antropologisk undersøgelse af primitive samfund fandt Jane Murphy, at eskimoerne i det nordvestlige Alaska har et ord: *kunlangeta*, der med den engelske formulering betyder: "his mind knows what to do, but he does not do it" (*Science*, vol 191, p.1026). Det bliver brugt om en mand, der f.eks. lyver, snyder, stjæler ting og som ikke går på jagt. Når de andre mænd er ude af bygden, udnytter han mange af kvinderne seksuelt; han lytter ikke til reprimander og han bliver hyppigt bragt til bygdens ældste for at få en straf. Én eskimo ud af 499 indbyggere i den pågældende bygd blev kaldt *kunlangeta*. En eskimo forklarede, at traditionelt har løsningen været, at en af mændene ved lejlighed skubbede ham ud over iskanten, når ingen så det. Tilsvarende har yoruba'erne i Nigeria ordet: *arankan*, der betyder en person, som altid går sine egne veje uden hensyn til andre og som er usamarbejdsvillig og fuld af ondskab (ibid.).

I vores kultur er det ordet psykopat, der svarer til *kunlangeta* og *arankan*.

Psykopati hos børn

Any true vicious psychopath over 16 might as well be warehoused for life because it's just too late. The clay has hardened.

Det første egentlige valg, som et barn skal foretage, er, hvorvidt man kan stole på eller ikke stole på andre mennesker. Det er den første byggesten, som alle senere relationer formes efter. Babyer bliver som udgangspunkt nødt til at stole på, at de voksne vil tage vare på dem og opfylde deres behov. J. Reid Meloy mener, at spædbarnet som det første må integrere "hårde" og "bløde" fornemmelser. (Meloy, 1988, p.42pp.). Bløde fornemmelser svarer til det, som er behageligt; hårde fornemmelser svarer til det, som er ubehageligt. En optimal omsorg af spædbarnet resulterer i en integrering af barnets modtagelighed for både det bløde og det hårde, en begyndende tilpasning og et livsmød i barnet. Men en tidlig adskillelse fra denne omsorg med en overvægt af ubehagelige fornemmelser kan resultere i en overdreven projektion af hårde "ikke-mig" fornemmelser på verden. Det oprindelige krops-jeg, der adskiller interoceptive og exteroceptive stimuli, kan blive en adskillelse mellem et overdrevent sårbart "blødt mig" og en diffus frygt for den "hårde ikke-mig"-verden; det kan disponere til dannelsen af et narcissistisk skjold omkring det sårbare "bløde-mig". Årsagen kan både være barnets medfødte temperament, der gør det sværere for moderen at danne en symbiose med barnet eller det kan være moderens manglende evne til at danne danne en følelsesmæssig tilknytning til barnet.

Tilknytning er et centralt begreb i denne sammenhæng. Fra 6-9 måneders alderen udvikler børn en tilknytning til den primære omsorgsperson, som er en biologisk rodfæstet adfærd, der sikrer en nærhed mellem barn og omsorgsperson. Det blev først udforsket af John Bowlby, James Robertson og Mary Ainsworth på The Tavistock Clinic i London i 1950'erne og -60'erne. Tilknytningsteori har to store fordele i forhold til psykoanalysen. For det første er den baseret på direkte observation af forælder-barn-interaktionen, fremfor på retrospektive rekonstruktioner af, hvad der måske er sket eller ikke sket i en persons fortid. For det andet bygger den på observationer af den normale udvikling, som så derefter kan bruges som målestok til at forstå psykopatologien – i stedet for at opbygge en teori om normaludviklingen fra slutninger, som drages ud fra patienter i behandling. Tilknytning er dybt rodfæstet i både fugle og pattedyr, men er generelt fraværende hos reptiler. Ligeledes er det limbiske system, som tjener til at opleve og udtrykke følelser hos pattedyr, fraværende hos reptiler. Folk, der har reptiler som kæledyr fejlfortolker ofte deres varmesøgende adfærd som en tilknytningsadfærd. Meloy går så vidt som til at hævde, at "the term *reptilian state* describes the functional psychobiology of certain primary, psychopathic characters" (Meloy, 1988, p.69).

Den konsistente omsorg for barnet resulterer i det, som John Bowlby kalder en *sikker base* for barnet, sådan at barnet tør bevæge sig væk fra forældrene og indgå i leg med andre børn og dermed udvikle interpersonelle færdigheder. Men et brud i tilknytning fører til følelser af vrede og raseri, sorg og håbløshed, svag impuls kontrol og manglende evne til at lære de basale sociale og kognitive færdigheder, som er nødvendige for at føre et normalt liv. Ainsworth kaldte et alvorligt brud i tilknytning for *detachment*. Det er en strategi fra barnets side, der minimerer de pinefulde tanker og følelser, som er forbundet med afvisning ved at fastholde en emotionel distance til andre. Efter langvarig adskillelse fra omsorgspersonen eller en række af forstyrrelser i forhold til denne person, kan denne tilknytnings-patologi resultere i *affectionless*

psychopathy, som det fremgår af John Bowlby's essay fra 1944: "Forty-four juvenile thieves" (Essay'et er genoptrykt i Meloy, 2001, p. 35-41). Angst og frygt opleves i langt mindre grad end hos andre mennesker, og deres smerte-tolerance er ekstrem høj. Ken Magid fortæller om en undersøgelse, som viste, at psykopater ikke blev forskrækkede over at få at vide, at de skulle have elektriske stød (Magid, p.194). Det var som om de kunne distancere sig fra fremtidig smerte og udelukke smerte fra deres bevidsthed.

Tilknytningsteorien taler om sikker og usikker tilknytning, hvor det sidste optræder på meget forskellige måder, men dog altid med udgangspunkt i en tilknytning til en primær omsorgsperson. Ken Magid indfører en kategori af børn, som han betegner som *unattached*, og som er præget af et dybtliggende raseri, der rækker langt udover almindelig vrede. Det er et undertrykt raseri, som er afledt af deres uopfyldte behov i en tidlig alder. "It is as if a voice inside their heads is saying: I trusted you to be there and to take care of me and you weren't. It hurts so much that I will not trust anyone, ever. I must control everything – and everybody – to ward off being abandoned again" (Magid, p.26).

Disse utilknyttede børn og voksne ser andre som objekter, og de har ingen problemer med at lyve, stjæle og snyde uden at bekymre sig om konsekvenserne for andre. Hvis den undertrykte vrede kommer op til overfladen, er de i stand til meget mere end svindel. Der er ifølge tilknytningsteorien et basalt behov for ethvert barn til at danne en tilknytningsrelation til en primær omsorgsperson, og hvis det behov ikke bliver opfyldt, kan konsekvenserne være ekstreme.

Utilknyttede børn viser en høj grad af kontinuitet til voksenalderen med hensyn til problematisk adfærd. Ifølge Ken Magid vil 50% af disse børn blive ved med at have en antisocial adfærd som voksne, og en betydelig del af den anden halvdel vil udvikle alvorlige psykiatriske problemer (ibid., p.33). Svært adfærdsforstyrrede børn har den dårligste prognose for deres fremtidige voksenliv af alle psykiatriske sygdomme hos børn.

Tilknytningsteoretikere er i de senere år blevet meget opmærksom på, at tilknytningskvalitet bør betragtes som en egenskab ved relationen fremfor en egenskab ved individet (Ørnstrup, p.69). Af betydning for denne relation er det lige så meget barnets genetiske dispositioner som det er forældrenes adfærd. Det er f.eks. vanskeligt for et forældrepar at danne en tilknytning til et barn, som er hyperaktiv og har fjendtlige tendenser. Den mor, der har et kærligt og givende barn, vil jo også være mere tilbøjelig til at vise det kærlighed end den mor, som har et sygt eller vanskeligt barn; det kan være sværere at elske og derved kan der fremkomme en ond cirkel af manglende tilknytning.

For tidligt fødte børn og børn med lav fødselsvægt har især problemer, for de er sårbare over for alle ugunstige omstændigheder i deres omgivelser. På grund af de medfølgende medicinske problemer kan de have vanskeligt ved at få den rette stimulering til at danne en tilknytningsrelation. Disse børn er i særlig stor risiko for at udvikle psykopati senere i livet. I en kronik af Tine Eiby, skrevet på baggrund af et stort internationalt symposium om psykopati i København, omtales en undersøgelse af Niels Peter Rygaard, der bekræfter betydningen af lav fødselsvægt. Undersøgelsen, som blev fremlagt på symposiet, omfatter 48 såkaldt tidligt skadede børn fra

behandlingshjemmet Himmelberggård i Østjylland, og den viser, at disse børn ved fødslen vejede i gennemsnit 316 gram mindre end gennemsnittet af alle danske børn. Desuden havde 50% af fødslerne været præget af svære komplikationer. I kontrolgruppen var der kun tale om 4% af fødslerne.

For normale børn opstår problemerne i forhold til adskillelse fra den primære omsorgsperson, men barnets sårbarhed overfor adskillelse afhænger af dets alder. En tilknytningsrelation bliver etableret mellem 6 og 9-måneders alderen, og derefter bliver det tiltagende vanskeligere for barnet at danne en tilknytning til en ny omsorgsperson. Et barn, der oplever gentagne og lange adskillelser fra dets mor, kan i nogle tilfælde lære, at han ikke kan stole på andre og at andre ikke vil tage vare på ham. Konsekvensen er, at barnet ikke selv lærer, at tage vare på andre og at udvikle en samvittighed. Hvis barnets første relation ikke domineres af tillid, så kan senere relationer heller ikke baseres på tillid. Det er nemlig denne første relation, der lærer barnet, hvad det kan og ikke kan forvente af andre.

En mor eller far, der tager deres grædende barn op, lader barnet vide, at det har magt i sin verden og at det kan gøre noget for at afhjælpe sit ubehag; barnet føler sig ikke hjælpeløs og alene. Men et utilknyttet barn helt ned til 3-4 års alderen har ikke let ved at danne en tilknytningsrelation, selv når det får de bedst tænkelige betingelser af en omsorgsperson. At blive betydningsfuld og at blive elsket af et sådant barn er et arbejde, der tager måneder og år. Jo tidligere bruddet i tilknytningsprocessen har fundet sted, jo mere skadeligt er det; de første måneder er de vigtigste, men processen anses ikke for fuldendt før to-års alderen. Andre kritiske faktorer er længden af omsorgspersonens fravær og som nævnt barnets genetiske dispositioner.

Børn, der sjældent græder og forekommer at være den ”perfekte” baby, kan blive problematiske senere hen. Når de ikke har brug for så meget opmærksomhed, kan de få et adfærdsmønster, der ikke fremmer tilknytning. Omvendt vil et barn, der smiler, starte en kædereaktion i andre, så hele verden smiler med ham. Barnets tidlige adfærd kan have en afgørende betydning for, hvordan en mor reagerer tilbage. Der er nemme børn og vanskelige børn – og ikke alle børn, som har noget imod at putte sig og at blive omfavnet, er utilknyttede; men *alle* utilknyttede børn vil hade det.

Der er også de gode forældre, som har gjort alting ”rigtigt”, men som alligevel har vanskelige babyer. Det er ikke altid tilfældet, at manglende tilknytning er et resultat af utilstrækkelig omsorg. Barnet kan have en uopdaget sygdom såsom en infektion i det indre øre, der har distanceret ham fra den kærlige omsorg, han faktisk har fået. For de fleste forældre er det lettere at identificere eventuelle tilknytningsproblemer hos barnet, når det bliver ældre; disse problemer bliver simpelthen umulige at ignorere. Det har en afgørende betydning, hvis forældrenes omsorg har været inkonsekvent med hensyn til belønning og straf. Hvis et barn ikke præcist kan forudsige, hvorvidt hans handlinger vil blive belønnet eller straffet, så vil straf jo også miste sin betydning som kontrolforanstaltning. Det eneste, der så betyder noget, er at holde sig i aktivitet indtil den næste positive begivenhed indtræffer. Straf eller konflikt bliver faktisk set som en del af den normale proces til at nå sine mål. Det kan være en mulig forklaring på, hvorfor de fleste utilknyttede børn ikke har nogen god fornemmelse af årsag-virkningsforhold med hensyn til at undgå vanskeligheder og smerte. Så godt som alle utilknyttede børn er hyperaktive spændingsnarkomaner, der kun i kort tid kan

fastholde deres opmærksomhed. Barnet har lært at stimulere sig selv og at udholde smerte, indtil der opnås en belønning; det har lært altid at tage magten, fordi andre mennesker er uforudsigelige og ikke fortjener tillid og kærlighed.

Børn med psykopatiske træk bliver i Danmark betegnet som adfærdsforstyrrede. Psykiatere stempler officielt ikke børn som psykopater. Adfærdsforstyrrelse er den almindeligste psykiske lidelse hos børn og unge, og den er af og til en forløber for psykopati som voksen. Men begrebet adfærdsforstyrrelse dækker over en meget heterogen gruppe både med hensyn til den adfærd, de udviser, årsagen til deres adfærdsproblemer og deres udviklingsmæssige forløb. På trods af meget forskning på området er der ikke meget enighed om, hvordan der bedst skelnes mellem de forskellige typer af adfærdsforstyrrede børn. Der er dog enighed om, at der findes en undergruppe af de adfærdsforstyrrede børn med mange karakteristika til fælles med voksne psykopater, selv om adskillige psykiatere og psykologer har været bekymret for at anvende psykopati-begrebet på børn. For det første er betegnelsen psykopati en stigmatisering, som giver negative konnotationer omkring behandlingsmuligheder og langtidsprognoser; man bør nemlig ikke antage, at den negative prognose, der gælder for psykopatiske voksne også gælder for børn. For det andet implicerer psykopati en dysfunktionel biologisk basis, som man ikke kan sige noget sikkert om, når det handler om et barn. Men alternativet til eksplicit at anvende psykopati-begrebet på børn kan være, at man implicit betragter alle adfærdsforstyrrede børn som børn, der udviser tidlige manifestationer på psykopati. Det er imidlertid endnu mere problematisk, fordi mange af de træk, der forbindes med psykopati, kun passer på en undergruppe af de adfærdsforstyrrede børn.

Det er ofte svært for selv en erfaren terapeut at opdage børn eller voksne, som er psykopater. Selv i de tidlige år fremtræder de med en overfladisk maske, der viser en charmerende karakter; det er et barn, der ofte taler flydende og let kan etablere mange, men kortvarige venskaber. Ved det første møde kan der godt være en fornemmelse af, at der er noget anderledes ved disse individer, men denne anderledeshed bliver ofte fejlfortolket. De bliver generelt ikke opfattet som ondskabsfulde, men derimod som livlige, fængslende og næsten hypnotiserende. De er mestre i at fremføre den illusion, at den person, som de er sammen med, er centrum for deres opmærksomhed, og de vil ofte smigre og rose deres nye bekendtskab og opnå sympati med deres charme. Et besynderligt træk er deres ofte utrolige evne til at kunne se andres sårbare punkter og svagheder med en uhyggelig nøjagtighed; en information der gemmes til senere brug. Der er en række karakteristika, som børnepsykiatere kigger efter, når man vurderer risikoen for, at et barn udvikler en dyssocial personlighedsstruktur(ICD-10) som voksen. Nogle af de symptomer, der ifølge Ken Magid indebærer en høj risiko er:

- Manglende evne til at give og modtage kærlighed
- Selvdestruktiv adfærd
- Grusomhed overfor andre
- Svindel og falskhed
- Mangel på langvarige venskaber
- Abnormitet i øjenkontakten
- Optagethed af ild og blod

Overfladisk tiltalende og venlig væremåde overfor fremmede
 Forskellige former for indlæringsvanskeligheder
 Mangel på vedvarende følelsesmæssig tilknytning til andre
 Trang til at udsætte sig for fare (Magid, p.13).

I udsendelserne på Discovery Channel taler de såkaldte ”profilers” hos FBI om *the prehomocidal triad of behaviours*, d.v.s. tre former for adfærd, som tilsammen disponerer for at blive drabsmand som voksen; det drejer sig om *bed wetting, fire setting and cruelty to animals*. Meloy nævner, at en specifik grusomhed over for katte kan være et forvarsel om en seksuelt motiveret morder med kvinder som ofre. Katte er et symbolsk udtryk for det feminine og repræsenterer ofte nogle fortrængte ønsker om moder-destruktion(Meloy, 1988, pp.80-81).

I USA har man udviklet en psykometrisk metode, hvor man har taget udgangspunkt i de 20 punkter i PCL-R(se kapitlet: psykopatens profil) og har omformuleret dem, sådan at de er blevet mere anvendelige på børn. Dette psykometriske instrument hedder *the Psychopathy Screening Device(PSD)* og består af to dimensioner ligesom PCL-R:

A Summary of the Two Factors of the Psychopathy Screening Device
 in Clinic-Referred Children

<i>Callous-Unemotional Traits</i>	<i>Poor Impulse Control-Conduct Problems</i>
Unconcerned about schoolwork	Braggs about accomplishments
Does not feel bad or guilty	Becomes angry when corrected
Emotions seem shallow and not genuine	Thinks he or she is more important than others
Does not show feelings or emotions	Acts without thinking of the consequences
Acts charming in ways that seem insincere	Blames others for own mistakes
Is unconcerned about the feelings of others	Teases or makes fun of others
	Engages in risky or dangerous activities
	Engages in illegal activities
	Does not keep the same friends
	Gets bored easily

Note. These dimensions were formed using a principle components analysis with an oblique rotation (Frick et al., 1994). The items were assessed for each child using a combination of parent and teacher reports.

Gacono, p.11.

Hvert punkt vurderes efter en tre-punkts skala: 0(ikke sandt), 1(nogle gange sandt) eller 2(afgjort sandt). Desuden anvendes to vurderingsskemaer: den ene udfyldes af barnets forældre og den anden af barnets lærer.

Hvorvidt PSD er et nyttigt instrument afhænger af, om man kan afgrænse en særlig problematisk undergruppe af adfærdsforstyrrede børn, der har stor sandsynlighed for at udvikle psykopati. Paul J. Frick fra universitetet i New Orleans, som har været med til at udvikle PSD, har i sine undersøgelser fundet forskelle mellem de adfærdsforstyrrede børn, der mangler og de, der ikke mangler emotionelle træk, hvilket tyder på en forskel i adfærdsforstyrrelsens ætiologi, afhængig af tilstedeværelsen af disse træk. ”We have found that children with CD[conduct disorder] who have callous and unemotional traits show a preference for thrill- and adventure-seeking activities and show a greater sensitivity to rewards than punishments. These children are less likely than other children with CD to come from families in which the parents engage in ineffective

parenting strategies, and they are less likely to show deficits in intellectual functioning (*Applying the concept of psychopathy to children: implications for the assessment of antisocial youth* i Gacono, p. 14). Frick og hans kolleger mener, at netop de ikke-emotionelle træk bør være kriteriet for en opdeling af adfærdsforstyrrede børn i to adskilte undergrupper, fordi de dimensioner, der vedrører impulsivitet og afvigende adfærd, ikke kan bruges til at differentiere mellem forskellige undergrupper af adfærdsforstyrrede børn. For de børn, der besidder emotionelle træk skyldes deres dårlige impulsivitet en mangfoldighed af interagerende årsagsfaktorer; nogle kommer fra problematiske hjemlige forhold, hvor de ikke lærer at kontrollere deres impulser og respektere andres rettigheder; andre kan have vanskeligheder med at forudse konsekvenserne af deres handlinger eller har svært ved at udsætte en behovstilfredsstillelse på grund af lav intelligens. Dertil kommer en udbredt tilbøjelighed til at tillægge andre fjendtlige hensigter på grund af kaotiske familieforhold.

Men de adfærdsforstyrrede børn, der udviser manglende emotionelle træk, udgør en mere homogen gruppe med hensyn til adfærdsforstyrrelsens ætiologi. Frick's udlægning af denne ætiologi er, at "their behavior is more related to a temperament defined by low behavioral inhibition. Low behavioral inhibition is characterized physiologically by autonomic nervous system irregularities and behaviorally by low fearfulness to novel or threatening situations and poor responsiveness to cues to punishment" (ibid., p.15). Der kan gives forskellige forklaringer på, hvordan dette temperament kan resultere i udviklingen af ikke-emotionelle træk. F.eks. kan børn med en lav frygtsomhed ikke være så modtagelige for forældrenes opdragelse, især for straf og disciplin, fordi de ikke oplever frygt i forbindelse med deres ugeringer. Og hvis de viser sig at være modtagelige for forældrenes disciplin eller lærerens irettesættelser, betyder deres lavere frygtniveau, at deres motivation for den acceptable adfærd skyldes det ydre pres og ikke deres egen motivation til at opføre sig ordentligt. De vil så være mindre tilbøjelige til at generalisere deres adfærd til andre situationer, hvor de ikke risikerer en sanktion.

Frick har foretaget testning af et stort antal skolebørn i en mellemstor by i USA for at finde nogle normative niveauer for de forskellige træk. Formålet er at finde det niveau for psykopatiske træk, hvor man begynder at kunne forudsige en risiko for fremtidig psykopatisk adfærd. Det interessante ved hans faktoranalyse er, at han i testning af en befolkningsgruppe fordeler PSD-punkterne på tre dimensioner, fremfor to dimensioner i den kliniske testning. Det er faktor 2 (adfærdsfaktoren), der bliver delt i en narcissisme- og en impulsivitetsfaktor:

Factor Structure of PSD in a Community Sample
of Third-, Fourth-, Sixth-, and Seventh-Grade Students

Traits	Narcissism Factor			Impulsivity Factor			Callous-Unemotional Factor		
	C	P	T	C	P	T	C	P	T
16. Thinks more important	.78	.59	.82						
8. Brags excessively	.67	.58	.69						
10. Uses or cons others	.52	.52	.51	.33		.40			
14. Can be charming	.51	.56	.54						
11. Teases others	.40	.35	.43			.41			
15. Becomes angry when corrected	.37	.30	.46			.36			
5. Emotions seem shallow	.36	.44	.39						
4. Acts without thinking				.70	.71	.72			
17. Does not plan ahead				.65	.67	.61			
13. Engages in risky activities				.50	.38	.53			
1. Blames others for mistakes	.31	.32		.48	.45	.55			
9. Gets bored easily					.33	.42			
18. Is concerned for feelings of others (I)			.30				.69	.67	.65
12. Feels bad or guilty (I)							.61	.69	.62
3. Is concerned about schoolwork (I)				.34			.57	.52	.71
7. Keeps promises (I)							.46	.52	.56
19. Does not show emotions							.45		.41
20. Keeps the same friends (I)							.36	.36	.35
6. Lies easily and skillfully		.35	.33	.44		.41			
Preliminary Eigenvalues	11.1	7.5	17.3	1.5	.92	.85	.78	1.14	2.24
Final Eigenvalues	12.2	8.2	18.8	1.8	1.16	1.07	1.02	1.39	2.75

Note. The results are from a principal factor analysis using maximum likelihood estimation for initial factor extraction and an oblique (Promax) rotation. Rotated factors scores of .30 or greater are reported in the table. C = combined parent and teacher report ($n = 810$), P = parent report only ($n = 878$), and T = teacher report only ($n = 1,065$). (I) refers to items that were inversely scored prior to the factor analysis.

Gacono, p.17.

Det er usikkert, om det er en lærer eller en forælder, der kan give den mest lødige vurdering af et barn, men det er sandsynligvis den optimale strategi at kombinere de forskellige informanter, sådan som det er gjort i tabellen. Men det er dog stadig usædvanligt at teste personer med en sådan kontroversiel test som PSD udenfor de kliniske rammer. Hvis det kunne gøres i større målestok, kunne man måske få besvaret spørgsmålet om, hvor mange børn, der udviser manglende emotionelle træk, men som *ikke* udviser alvorlige adfærdsproblemer. De kan nemlig være disponeret for at blive det, som Robert D. Hare kalder *white-collar-psychopaths* i hans bog: "Without conscience", og som jeg vil komme nærmere ind på i kapitlet: Psykopater med succes.

Det er oplagt, at diagnosen adfærdsforstyrrelse i ICD-10 og "conduct disorder" i DSM-IV undlader at medregne den ikke-emotionelle dimension i det omfang, som er nødvendigt for at identificere psykopati - og det samme gælder for den tilsvarende diagnose for voksne: "antisocial personality disorder" (DSM-IV) og dyssocial personlighedsstruktur (ICD-10). Det vil jeg forklare nærmere i kapitlet: "Den officielle diagnose". For børns vedkommende er det de ikke-emotionelle træk, der afgrænser en særlig undergruppe af adfærdsforstyrrede børn med et mere alvorligt adfærds mønster. En sådan afgrænsning viser, at langt fra alle børn, der udviser en alvorlig antisocial

adfærd og som tilmed kan få diagnosen adfærdsforstyrrelse, skal betragtes som vordende psykopater.

Ifølge Poul Nissen skønnes ca. halvdelen af børn og unge, som er anbragt uden for eget hjem, at være inde i en personlighedsforstyrret udvikling, hvor det ikke er nok blot at fjerne dem fra en negativ relationspåvirkning (Nissen, p.99). Poul Nissen's undersøgelser peger på, at kun 25% af de børn og unge, der opfylder kravene til diagnosen adfærdsforstyrrelse som ung, opfylder kravene til en antisocial personlighedsforstyrrelse som voksen (ibid., p.96). Men denne fjerdedel af børn retter sig ikke af sig selv ved bare at anbringe dem i nogle mere gunstige relationer. Der skal en langt mere målrettet indsats til, især for den del der har risiko for at udvikle psykopati.

Den officielle diagnose

Gennem det meste af det 20. Århundrede har psykiatriske diagnoser været en impressionistisk kunstform, hvor selv erfarne klinikere ikke kunne blive enige om at klassificere de samme patienter – undtagen på en meget generel måde. Diagnoser var baseret på subjektive slutninger om patientens ubevidste impulser eller klinikerens usystematiske observationer, som var akkumuleret over mange års praksis.

Jeg ønsker ikke at gå ind i diagnosesystemernes historiske udvikling, men bare konstatere, at de nyeste systemer, der skal forhindre uenighed om klassifikationen af patienter, er det amerikanske DSM-IV-TR fra 2000, som er en tekstrevideret udgave af DSM-IV fra 1994 – og det europæiske system: ICD-10 fra 1994. For det meste når man frem til kriterierne ved at opnå konsensus blandt udvalgte komitéer af klinikere, snarere end ved statistisk analyse af empiriske data.

En diagnose, som det har været hensigten at give stort set den samme betydning som ”psykopat” eller ”sociopat” er *antisocial personality disorder* i DSM-IV og den næsten tilsvarende *dyssocial personlighedsstruktur* i ICD-10. I den eneste nyere bog på dansk om psykopati med titlen ”Charmør og tyran” af Dahl og Dalsegg fra 1999 bliver disse officielle diagnoser betragtet som identisk med en psykopati-diagnose. Jeg vil argumentere for, at dette ikke er tilfældet. Den nævnte bog er i det hele taget af en så ringe kvalitet, at ikke vil kommentere den yderligere i denne afhandling.

Diagnostic criteria for 301.7 Antisocial Personality Disorder

- A. There is a pervasive pattern of disregard for and violation of the rights of others occurring since age 15 years, as indicated by three (or more) of the following:
 - (1) failure to conform to social norms with respect to lawful behaviors as indicated by repeatedly performing acts that are grounds for arrest
 - (2) deceitfulness, as indicated by repeated lying, use of aliases, or conning others for personal profit or pleasure
 - (3) impulsivity or failure to plan ahead
 - (4) irritability and aggressiveness, as indicated by repeated physical fights or assaults
 - (5) reckless disregard for safety of self or others
 - (6) consistent irresponsibility, as indicated by repeated failure to sustain consistent work behavior or honor financial obligations
 - (7) lack of remorse, as indicated by being indifferent to or rationalizing having hurt, mistreated, or stolen from another
 - B. The individual is at least age 18 years.
 - C. There is evidence of Conduct Disorder (see p. 98) with onset before age 15 years.
 - D. The occurrence of antisocial behavior is not exclusively during the course of Schizophrenia or a Manic Episode.
-

DSM-IV, p.706.

De diagnostiske kriterier for de officielle diagnoser består primært af en lang liste af antisocial og kriminel adfærd. Da man lavede disse lister, var man af den opfattelse, at den almindelige kliniker ikke på en pålidelig måde kunne vurdere personlighedstræk som empati, egocentricitet, skyld o.s.v. Diagnosen blev derfor baseret på det, som klinikere kunne bestemme uden vanskelighed, nemlig objektiv, socialt afvigende adfærd. Men at klassificere mennesker ud fra deres handlinger fremfor deres psykologiske tilbøjeligheder eller træk, som kan være naturligt nok i det juridiske system, er knapt så nyttigt i videnskaben, fordi der kan være en mangfoldighed af psykologiske årsager til en given handling. (18-års grænsen for overhovedet at få diagnosen er også mere meningsfuld i en juridisk end i en psykiatrisk forstand, for ingen undergår jo en psykologisk forvandling på deres 18-års fødselsdag). Resultatet har været, at mange klinikere fejlagtigt har antaget, at disse diagnoser er synonyme med psykopati. Diagnoserne refererer nemlig primært til en gruppe af kriminelle og antisociale adfærdsmønstre, og kun tre af listens kriterier er nok til at kvalificere til diagnosen. Hovedparten af kriminelle opfylder sagtens diagnosens kriterier.

A. Generelle kriterier for F60 opfyldte

B. ≥ 3 af følgende:

- (1) grov ligegyldighed over for andres følelser
- (2) manglende ansvarsfølelse og respekt for sociale normer eller forpligtelser
- (3) manglende evne til at fastholde forbindelser med andre
- (4) lav frustrationstolerance og aggressionstærskel
- (5) manglende evne til at føle skyld eller lade sig påvirke af erfaringer, inklusive straf
- (6) bortforklarings- og udadprojektionstendens

ICD-10, p.137.

Diagnoser er udarbejdet således, at man f.eks. skal have 3 ud af 6-10 deskriptive træk for at få diagnosen. Dette indebærer kombinatorisk, at hver diagnose rummer vidt forskellige typer; det vil også sige, at prototyper som f.eks. borderline og antisocial sjældent forekommer rene i virkeligheden. Hvis man f.eks. ser på de personer, der opfylder kriterierne: A1, A2, A4 og A7 i DSM-IV og således opnår diagnosen APD (*antisocial personality disorder*) – og tilsvarende: B2, B4 og B6 i ICD-10-diagnosen, så har vi den mangfoldighed af sociopater, der befolker fængslerne. Den største underkategori af APD er sociopater. Personer, der opfylder kriterierne: A3, A5 og A6 i DSM-IV og B2, B3 og B6 i ICD-10, men ikke de andre, kan også få diagnosen, selv om de ikke er kriminelle, men snarere vagabonder, narkomaner og alkoholikere.

For det andet er diagnoserne deskriptive og dermed kun bevæger sig på et adfærdsplan. Man kan derfor ikke sige noget om, hvor alvorligt problemet er, når man ikke inddrager et personlighedspsykologisk eller et ætiologisk plan. En diagnose er altså en heterogen kategori, således at psykopati er en underkategori af antisocial personlighedsforstyrrelse/dyssocial personlighedsstruktur; den officielle diagnose er både en heterogen kategori med hensyn til ætiologi, men som sagt også med hensyn til de psykologiske karakteristika, der giver anledning til socialt afvigende adfærd. Men psykopati derimod er defineret ud fra *både* en gruppe af personlighedstræk og socialt afvigende adfærd. De fleste kriminelle er ikke psykopater, og der findes nogle individer, der klarer at undgå fængsel, som *er* psykopater. At give en person diagnosen APD er ligeså upræcist som at give en syg patient diagnosen: feber eller infektion. Ifølge Meloy er højst en tredjedel af personer med APD også psykopater (Meloy, 1997, p.123).

Men på trods af heterogeniteten blandt gruppen af personer med APD, så er diagnosen alligevel en socialt betydningsfuld afgrænsning af disse individer, for de er årsagen til, at vi låser døren og i det hele taget er på vagt over for fremmede, der henvender sig til os.

Et historisk overblik

Siden psykiatriens etablering i begyndelsen af det 19. århundrede har det været accepteret, at der findes personer, hvis vedvarende antisociale adfærd ikke kan forstås som en mental og emotionel forstyrrelse eller en socialt betinget adfærdsforstyrrelse. De kom fra en tilsyneladende normal middelklassebaggrund og var derfor vanskeligere at forstå end de usocialiserede børn af forældre, der selv var usocialiserede. Én af de første klinikere, der beskrev psykopater, var Philippe Pinel i Frankrig omkring år 1900. Han anvendte betegnelsen *manie sans delire* (sindssygdom uden delirium) om et adfærdsmønster, som var kendetegnet ved en fuldkommen samvittighedsløshed; et mønster han anså for at være forskellig fra de onde handlinger, som mennesker i øvrigt gør. Pinel betragtede denne tilstand for at være moralsk neutral, mens andre klinikere beskrev disse patienter som ”moralisk sindssyge” og som selve paradigmet på det onde. Sådan begyndte en diskussion, der har strukket sig over generationer, om hvorvidt psykopater er gale eller onde: *mad* or *bad*. Den tyske systematiker Koch(1843-1910) var den første, der brugte betegnelsen *psychopatisch* om forskellige forstyrrelser, som vi i dag ville kalde personlighedsforstyrrelser. Kraepelin(1856-1926) anvendte i 1915-udgaven af sin lærebog for første gang betegnelsen psykopatisk personlighed om den amoralske, kriminelle type.

Et efterhånden klassisk værk, som har haft stor indflydelse, er Hervey Cleckley's: ”The mask of sanity”, udgivet første gang i 1941. Han har en række case-historier, hvor han giver de første detaljerede beskrivelser af psykopati til en bredere offentlighed. Her er personer af pæne familier, som er intelligente og rationelle, men som lyver uden dårlig samvittighed, snyder, stjæler og bryder enhver norm for social adfærd, når det passer dem. Desuden er de tilsyneladende upåvirkede af deres handlingers negative konsekvenser, selv når de kommer til familiens og venners kendskab.

Cleckley konkluderede, at psykopaten mangler det normale affektive aspekt af erfaringen og at hans generelle emotionelle erfaring er svækket ligesom oplevelsen af farver er det hos en farveblind. Mens mange samtidige psykiatere mente, at der var en medfødt mangel på moralsk sensibilitet, havde Cleckley den mere moderne opfattelse, at moralske følelser og samvittighedsnag ikke er gudgivne, men må læres, og at denne læringsproces er styret og betinget af de emotionelle følelsers styrke. Når disse normale følelser er svækket er selve mekanismen i socialiseringen, nemlig udviklingen af en moral, bragt i fare.

Det udelukker dog ikke, at psykopaten er i stand til at vise virkelige, uforfalskede følelser. Han synes klart at være i stand til at vise vrede, tilfredshed, glæde og selvrespekt. Hvis han ikke havde disse følelser, ville han sandsynligvis ikke handle som han gør.

Cleckley's kriterier på psykopati(se bilag) inkluderer nogle indikatorer på social afvigelse, men han understregede, at destruktiv adfærd alene ikke er en tilstrækkelig betingelse for diagnosen, og han var omhyggelig med at skelne mellem psykopati og almindelig kriminalitet.

David T. Lykken har fremført en ”*low-fear-qoutient*”-theory(Lykken, p.118, offentliggjort første gang i 1957), som går ud fra, at psykopaten har en svækket erfaring af især angst og frygt, men dog ikke af alle emotionelle tilstande. Ligesom for alle biologiske variabler gælder det også for frygtsomhed, at den varierer fra person til

person. Lykken betegner denne variabel som den instinktive frygtkvotient: FQ. Nogle individer har en meget høj FQ, der hæmmer dem gennem opvæksten; Det vil være meget usandsynligt, at disse individer bliver ungdomskriminelle eller voksne psykopater.

Lykkens teori er, at individer i den anden ende af denne FQ-skala har en risiko for at udvikle psykopati. Den grundlæggende tanke er, at fordi meget af den normale socialisationsproces afhænger af straf for antisocial adfærd og fordi det virker via frygt ved at hæmme de samme impulser, næste gang fristelsen melder sig, så er det relativt frygtløse individ også sværere at socialisere på denne måde.

Man kunne kalde "low fear"-hypotesen for en udviklingsteori baseret på princippet om en arv-miljø-korrelation og interaktion. Der kan være mange individer med en genetisk disposition for psykopati, og som udviser nogle af disse træk, men som magter at blive nogenlunde socialiserede eller endda få succes på grund af et særligt talent eller heldige omstændigheder.

"Low fear"-teorien står i modsætning til de teorier, der antager en dysfunktion ved psykopatens hjerne. Lykken mener, at de kvantitative forskelle i et barns medfødte temperament og frygtsomhed i løbet af udviklingen kan kulminere i kvalitative forskelle i psykologisk tilpasningsevne og indsigt. Men Robert D. Hare repræsenterer det synspunkt, at noget må være galt med psykopatens hjerne, formuleret i hans *lateralisation theory*, som jeg vil komme ind på i kapitlet: sprog og mening. Hare identificerer den formodede defekt som en afvigelse i den måde, som den psykopatiske hjerne bearbejder sprog og især emotionelt sprog.

Også Cleckley var overbevist om, at psykopati er en neurologisk forstyrrelse, der kvalitativt er ligeså forskellig fra normaliteten som den sværeste psykose, selv om den er sløret af en normal fremtræden.

Konsekvensen er, at Hare og Cleckley betragter psykopati som en velafgrænset diagnostisk entitet, hvor alle dens medlemmer har den samme defekt.

Indenfor de sidste tyve år har man interesseret sig for at karakterisere denne formodede defekt og for udviklingen af pålidelige metoder til at identificere disse individer for at minimere den risiko, de udgør for andre, f.eks. ved hjælp af psykopati-checklisten af Robert D. Hare. (I Hare's bog: *Without conscience* findes vel nok den bedste samling af eksempler på kriminelle psykopater og psykopatisk adfærd).

Cleckley havde formuleret 16 diagnostiske kriterier (jvf. bilag), som Hare har inkorporeret i et psykometrisk sofistikeret diagnostisk instrument, kaldet *the Hare Psychopathy Checklist (PCL)*, hvoraf den nyeste reviderede version hedder PCL-R. Hare har vist, at denne liste kan have en god diagnostisk reliabilitet, der kan identificere en mere homogen undergruppe af personer end APD-kriterierne kan gøre.

"Because the criteria for APD consist almost entirely of symptoms of behavioral deviance, the DSM-IV diagnosis is closely related to the behavioral, but not the emotional, factor of Hare's checklist. As a result, many subjects who meet APD criteria are not psychopathic in the Cleckley sense" (Patrick, p.320).

Men de enkelte træk, der definerer psykopati ifølge PCL, gælder faktisk ikke specifikt for en personlighedsforstyrrelse som psykopati. I f.eks. DSM-IV passer de samme træk på adskillige personlighedsforstyrrelser, især den histrioniske (overfladisk charme,

uoprigtig, egocentrisk, manipulerende), den narcissistiske (grandios, mangel på empati), borderline (impulsivitet) og den paranoide (mistro til andres hensigter). Når man har undersøgt korrelationen mellem PCL og DSM-IV-personlighedsforstyrrelser i fængsler, viser der sig en stor overensstemmelse mellem psykopati og adskillige forstyrrelser (Millon (ed.), p.52), især narcissistisk, histrionisk, borderline, paranoid og selvfølgelig APD. Sådanne undersøgelser betvivler den antagelse, at psykopati er én af flere distinkte kategorier af personlighedsforstyrrelser, men snarere er en personlighedsdimension, der præger mange forstyrrelser. En dimensionel beskrivelse bygger på den antagelse, at personlighedsmæssige dysfunktioner afviger kvantitativt snarere end kvalitativt fra normaliteten. Henry Richards fra Friends Research Institute i Baltimore taler om *psychopathic personality disorder* som en særskilt entitet indenfor en række forstyrrelser, som han kalder "the paranoid-narcissistic spectrum". "The disorders in the proposed spectrum have phenomenological and behavioral similarities, a common etiological linkage to pathological narcissism and a common structural reliance on derivatives of aggression as a central organizing principle" (Millon (ed.), p.69). Dette spektrum vil jeg komme nærmere ind på i kapitlet: Psykopatisk vold.

Uanset om vi mener, at psykopater udgør en særlig gruppe i en taksonomi, der er kvalitativt forskellig fra andre grupper af mennesker eller vi mener, de bare er de individer, der hører til det ekstreme yderpunkt på en almenmenneskelig skala, så er det nødvendigt med en objektiv og tilstrækkelig valid diagnostisk algoritme. Hare har det bedste bud på dette vigtige diagnostiske problem, for man kan ikke effektivt teste etiologiske hypoteser, før man finder de kliniske og adfærdsmæssige kriterier, der identificerer de personer, vi forsøger at forstå. Desuden skal en undersøgelse kunne gentages af andre med samme resultat og andres forskningsresultater skal kunne sammenlignes med egne resultater.

Psykopatens profil

"The psychopath relates to others only as a conceptual extension of himself" (Meloy, 1994, p.321).

Psykopati er et *syndrom*, d.v.s. en gruppe af relaterede symptomer. Mennesker kan sagtens have *nogle* af disse symptomer uden at være psykopater. Mange kan være

impulsive, overfladiske, kolde og antisociale, men det betyder ikke, at de er psykopater. Især kriminelle har disse karakteristika, men fordi de er i stand til at føle skyld, empati og stærke følelser, kan de ikke betragtes som psykopater.

Den hyppigste måde at gribe problemet an på har været at konstruere en skala, der skal anvendes af en kliniker, som kender personen og hans historie og som er baseret på Cleckley's kriterier; men metoden har ikke været tilstrækkelig præcis, fordi forskellige klinikere kunne være uenige i klassifikationen af personerne.

Hare og hans kolleger udviklede derfor PCL-R, som i dag er blevet en standardprocedure til at skelne mellem psykopater og ikke-psykopater. Den nuværende, reviderede version af PCL-R består af tyve punkter, der skal bedømmes af en kliniker, baseret på interview og sagsakterne. Hvert punkt taksæres *No*(0 point), *Maybe*(1 point) eller *Yes*(2 points). Det maksimale antal points er 40, og en testperson betegnes som psykopat, hvis han scorer 30 eller derover.

De tyve punkter i PCL-R er følgende:

- Factor 1:
1. glibness/superficial charm
 2. grandiose sense of self-worth
 3. pathological lying
 4. conning/manipulative
 5. lack of remorse or guilt
 6. shallow affect
 7. callous, lack of empathy
 8. failure to accept responsibility for actions
- Factor 2:
1. need for stimulation/proneness to boredom
 2. parasitic lifestyle
 3. poor behavioral controls
 4. early behavior problems
 5. lack of realistic, long-term goals
 6. impulsivity
 7. irresponsibility
 8. juvenile delinquency
 9. revocation of conditional release
1. promiscuous sexual behavior
 2. many short-term marital relationships
 3. criminal versatility

Det viser sig, at i de to øverste grupper på henholdsvis otte og ni punkter korrelerer punkterne med hinanden på en sådan måde, at hver gruppe synes at være en manifestation af en særskilt underliggende faktor. Den første gruppe(faktor 1) ligner Cleckley's kriterier, og man kan godt score højt på denne faktor uden at have fået en lang straffeattest som ung eller voksen. Faktor 1 korrelerer faktisk i højere grad med symptomerne på narcissistisk personlighedsforstyrrelse end med APD. Det gælder træk som "egocentricity, grandiosity and lack of empathy"(Costa, p.152). Harpur, Hart og Hare har i den citerede artikel fra Costa(ed., p.152): *Personality of the psychopath* en tabel, der viser korrelationerne:

TABLE 2

Correlations Between the Psychopathy Checklist (PCL) and Assessments of Antisocial Personality Disorder (APD) and Narcissism (NAR)

Assessment	N	PCL	Factor 1	Factor 2
Diagnoses				
APD	319	0.56	0.42	0.55
	180 ^a	0.55	0.37	0.61
	387	0.63	0.49	0.58
	114	0.58	0.39	0.57
	80 ^b	0.45	0.21 ^c	0.59
APD-R	176 ^a	0.54	0.32	0.63
Prototypicality ratings				
APD	80 ^b	0.71	0.40	0.83
NAR	80 ^b	0.39	0.49	0.24

Note. Adapted from *The Hare Psychopathy Checklist-Revised* by R. D. Hare, 1991, Toronto, Ontario: Multi-Health Systems. Copyright 1991 by Multi-Health Systems. APD-R = antisocial personality disorder-revised. Similar superscripts indicate identical or overlapping samples. All $ps < .05$ except ^c.

Den anden gruppe(faktor 2) ligner mere APD-kriterierne, sådan at personer med diagnosen APD sandsynligvis vil score højt på faktor 2. Harpur siger i artiklen, at "the strong relation between PCL and APD criteria reported by Hare is mediated largely by factor 2"(Costa, p.153).

Faktor 1 kan siges at beskrive et syndrom af personlighedstræk, hvorimod faktor 2 beskriver et syndrom af adfærdstræk.

De tre sidste punkter på PCL-listen, som ikke er knyttet til nogen af faktorerne, er også adfærdsmæssige karakteristika.

De to faktorer korrelerer ikke nødvendigvis med hinanden, så det er meget muligt at score højt på den ene faktor og lavt på den anden. Det betyder, at ikke alle psykopater er antisociale, og ikke alle antisociale er psykopater. "There may be individuals who do not exhibit sufficient behavioral deviance to merit a diagnosis of APD but who nonetheless possess the personality structure of a psychopath"(Patrick, p.320). En anden vigtig forskel er, at faktor 2 er omvendt proportional med verbale evner, hvorimod faktor 1 ikke har nogen relation til intelligens. De, der scorer højt på PCL har altså i gennemsnit ringere verbale færdigheder end de, der scorer lavt. For Lykken er det et argument for at anvende faktor 1 alene, fordi "factor 1 is truer to the Cleckley syndrome"(Lykken, p.174).

Cleckley taler om psykopater med "good intelligence"(jvf. bilag, pkt.1), men det betyder ikke en højere intelligens end gennemsnittet. Han ønsker for det første at pointere, at psykopaters ofte foruroligende adfærd ikke skyldes dumhed – og for det andet at den frygtløse, uhæmmede psykopat aldrig bliver bragt ud af fatning eller går i sort, når han i pressede situationer prøver at finde på noget at sige. Han er i stand til at

få det meste ud af den intelligens han har i disse situationer, hvorimod andre mennesker er tilbøjelige til at virke mere fjollede end de er.

Usocialiserede sociopater kan forventes at score højt på begge faktorer; psykopater kan enten score højt på begge eller udelukkende score højt på faktor 1. Det betyder, at den fulde PCL – med de mange punkter vedrørende kriminel adfærd – ikke er specielt egnet til at identificere de succesfulde psykopater; d.v.s. de individer med psykopatisk personlighed, der ikke havner i fængsel, fordi de magter at holde sig inden for lovens rammer eller i det mindste undgår en domfældelse. I de tilfælde kunne man nøjes med at bruge faktor 1 i PCL, men med et vist tab i reliabilitet. Lykken foreslår at sammenstille hans ”low-fear”-hypotese med faktor 1 for at få fat i den reneste gruppe af psykopater(Lykken, p.127).

Robert D. Hare har i sin bog: *Without conscience*(Hare, p.34) udvalgt tolv symptomer, som svarer til en forkortet version af PCL-R, kaldet PCL-SV(screening version). Han beskriver de enkelte træk indgående med eksempler bl.a. fra hans egen praksis. I stedet for faktor 1 og 2 taler han her om:

De emotionelle/interpersonelle

1. snakkende og overfladisk
2. egocentrisk og grandios
3. mangel på samvittighed og skyldfølelse
4. mangel på empati
5. bedragerisk og manipulerende
6. overfladiske følelser

Social afvigelse

- A. impulsiv
- B. ringe adfærdsregulering
- C. behov for spænding
- D. mangel på ansvarsfølelse
- E. tidlige adfærdsproblemer
- F. antisocial adfærd som voksen

Af andre betegnelser for faktor 1 og 2 anvendes også henholdsvis *emotional detachment* og *antisocial behavior*(Patrick, p.320); Meloy taler om *aggressive narcissism*(faktor 1) og *antisocial behavior*(faktor 2)(Meloy, 1997, p.69).

Ad 1.:

Psykopater er ofte velartikulerede og underholdende samtalepartnere, klar med en hurtig og smart bemærkning og kan fortælle usandsynlige historier på en overbevisende måde. De er dygtige til at præsentere sig selv i et godt lys og er ofte charmerende og tiltalende. Det er dette træk som Ken Magid omtaler som ”overfladisk tiltalende og venlig væremåde over for fremmede”(se p. 6), når det drejer sig om psykopatiske børn. Problemet for forældre kan derfor være at overbevise andre om deres trængsler – som Meloy er inde på:”Perhaps most important, the beginnings of character disturbance may be concealed by a surface adaptation, what Cleckley would later call a *mask of sanity*”(Meloy, 2001, p. 9).

Den mand, der i april 2002 blev afsløret som bagmanden bag systematisk svindel i byggefirmaet: Gislev Huset, var af sine ansatte kendt som en ”lynende intelligent og manipulerende mand, som var umulig at besejre i en diskussion”(Fyns Stifttidende, d. 11/4-2002). For nogle virker de imidlertid lige lovlig smarte, uoprigtige og overfladiske; de får ofte det indtryk, at psykopater agerer og nærmest mekanisk ”læser deres replikker”.

En psykopat kan fortælle historier, der er usandsynlige ud fra det, man ved om ham, men uden at han bekymrer sig det fjerneste for at blive afsløret i en løgn.

Ad 2.:

De har et narcissistisk og overdrevent syn på deres egen værdi og betydning; en utrolig egocentricitet, hvor de ser sig selv som universets centrum og som højerestående individer, der er berettiget til at leve i overensstemmelse med deres egne regler.

Psykopater er derfor ofte arrogante pralhalse – selvsikre, påståelige, dominerende og kæphøje. De elsker at have magt og kontrol over andre og synes ude af stand til at tro, at andre kan have en gyldig mening, forskellig fra deres egen. For nogle mennesker virker de karismatiske eller ligefrem elektrificerende. Som eksempel kunne man nævne præsident Francois Mitterand, der i et ungdomsbrev til sin søster skrev: "Hvordan kunne Gud have skabt verden uden mig". Mitterand planlagde i øvrigt senere et attentat imod sig selv for at få sympati (fra TV-udsendelse om Mitterand). Meloy citerer en psykopatisk seksualforbryder der skrev: "I always hope to be the first one to go to heaven, one of the first fruits. I do feel more important to God than other people. This is probably why I am alive today because, despite my anger towards God, he still loves me the most" (Meloy, 1988, p.75).

Psykopater føler sig sikre på, at deres evner vil sætte dem i stand til at blive, hvad de måtte ønske, for givet de rigtige omstændigheder – chancen, held, villige ofre – kan deres grandiositet efter deres mening betale sig.

Ad 3:

Psykopater viser en komplet mangel på bekymring over de ødelæggende konsekvenser, som deres handlinger har for andre. De er ofte helt ligefremme om det, når de roligt konstaterer, at de har ingen fornemmelse af skyld, at de ikke fortryder den smerte og ødelæggelse, de har forårsaget og at der for dem ikke er nogen grund til at være bekymret over det. De kan dog nogle gange udtrykke anger, men modsiger derefter sig selv i ord og handling; kriminelle i fængsler lærer hurtigt, at anger er et vigtigt ord. Almindeligvis har de en bekvem undskyldning for deres adfærd eller også benægter de, at det overhovedet er sket. Når de tilstår handlingen, vil de bagatellisere eller benægte de konsekvenser, den har for andre.

Ad 4:

Mange af psykopatens karakteristika er nært forbundet med en grundlæggende mangel på empati, undtagen i en ren intellektuel forstand. Andre menneskers følelser har ingen interesse for psykopaten. Andre mennesker ses først og fremmest som objekter, der kan udnyttes til at tilfredsstille egne behov. Den svage og den sårbare er de foretrukne ofre, bl.a. fordi svaghed vækker foragt hos psykopaten.

Det er ikke usædvanligt for normale mennesker at udvikle en grad af insensitivitet over for en bestemt gruppe af personer for at overleve både fysisk og psykologisk. Hvis f.eks. læger er for empatiske over for deres patienter, ville de blive følelsesmæssigt overvældede, og deres effektivitet ville blive reduceret. For dem er insensitiviteten begrænset til en bestemt målgruppe. På samme måde er soldater,

bande-medlemmer og terrorister trænet til at betragte en fjende som et objekt uden et indre liv.

Men psykopater udviser en *generel* mangel på empati. De er ligeglade med rettigheder og lidelser for både familiemedlemmer og fremmede. Hvis de opretholder en forbindelse med deres kone eller børn, er det kun fordi de ser familiemedlemmerne som deres ejendom ligesom deres bil.

På grund af den manglende evne til at påskønne andres følelser er psykopaten i stand til at torturere og lemlæste sine ofre, men det er dog meget få psykopater, der begår forbrydelser af den art. Ufølsomheden viser sig typisk på mindre dramatiske, men stadig destruktive måder; f.eks. at flå andre for deres ejendele, opsparing og værdighed; at gøre og tage, hvad de vil; at negligere deres families fysiske og psykiske velbefindende; at engagere sig i en uendelig række af tilfældige, upersonlige og overfladiske seksuelle relationer o.s.v.

Ad 5:

Løgn, bedrag og manipulation er et naturtalent hos psykopater. Men de er forbavsende uanfægtede ved den mulighed, at de kan blive afsløret. Når de afsløres i en løgn, bliver de sjældent rådvilde eller forlegne; de ændrer simpelthen deres forklaring eller tilpasser kendsgerningerne sådan, at de forekommer at være konsistente med løggen. Resultatet er en række modsigelsesfulde udsagn og en helt forvirret samtalepartner. Selv om psykopater synes at være stolte over deres evne til at lyve, er der mange observatører, der får det indtryk, at de nogle gange ikke er bevidst om, at de lyver; det er som om ordene lever deres eget liv, uden at blive anfægtet af, at den anden måske ved, hvad der er sandt.

Løggen og manipulationen bygger på en grundlæggende opfattelse af, at verden består af jæger og bytte, og at det ville være dumt ikke at udnytte andres svagheder.

Psykopater er tilmed dygtige til at bestemme, hvilke svagheder, som andre har, og at udnytte disse til egen fordel.

Dominique Bouchet ved Syddansk Universitet fortæller om sin studietid i Paris i begyndelsen af 70'erne, at en god ven en nat kom slæbende med en fyr, som manglede et sted at sove og som venen ikke selv kunne huse. Vennen fortalte, at han havde mødt ham på gaden, at han var højt uddannet og velhavende, men i vildrede, fordi han for nylig havde mistet sin kone og deres to små børn i et trafikuheld i Tyskland. Dertil kom, at han lige havde fået stjålet al sin bagage ved ankomsten til Paris og ikke vidste, hvad han skulle stille op. Bouchet blev rørt ved situationen og gik i gang med at finde sine overflødige bukser frem, som han derefter forærede ham. Den fremmede virkede skuffet over valget og pegede på dem, som Bouchet selv havde på. Dem syntes han bedre om. Som Bouchet siger: "Det fik nogle synapser til at virke i mit hoved, og jeg begyndte at observere manden med større omhu" (SL Fyn, nr.3, juni 2001). Alle havde medlidenhed med manden, inden de mødte ham på grund af hans historie, som hurtigt blev kendt i vennekredsen. Folk fik tillid til ham, fordi de havde ondt af ham. For at vise ham forståelse og give ham omsorg, kom de fleste lynhurtigt til at blotte sig og vise ham mere tillid på én dag, end de havde gjort med andre i vennekredsen på et år. På denne måde tilegnede han sig hurtigt viden om – og sympati fra – mange. Den fremmede havde en usædvanlig evne til at manipulere med folk foruden direkte seksuelle tilnærmelser, foragtelig og obskur kritik af kvindernes partnere og

anmodninger om betydelige lån af penge. ”Han blev kun i fire dage, men i løbet af disse fire dage var det nær lykket ham at skabe et psykisk kaos af format blandt de svageste medlemmer af vores omgangskreds”(ibid.,p.10).

Ideologisk kunne man karakterisere psykopaten som socialdarwinist med troen på ”the survival of the fittest”.

Ad 6:

Psykopater synes at være præget af en emotionel fattigdom, der begrænser variationen og dybden af deres følelser. De kan hævde, at de oplever stærke følelser, men er ikke i stand til at beskrive nuancerne ved de forskellige affektive tilstande; f.eks. sætter de lighedstegn mellem kærlighed og seksuel ophidselse, mellem tristhed og frustration og mellem vrede og irritabilitet. De kan udfolde dramatiske og kortvarige følelsscener, selv om der ikke foregår ret meget under overfladen. Deres følelser er så overfladiske, at man kunne kalde dem *proto-emotioner*: primitive reaktioner på umiddelbare behov. Ifølge Meloy oplever psykopaten sine følelser i relation til en grandios selvstruktur, hvori andre er perceptuelt distinkte(d.v.s. at andre er ydre objekter, forskellige fra ham selv), men hvor de konceptuelt kun er forlængelser af hans egen ekspansive selvopfattelse. ”The psychopathic process is not devoid of conscious affect, but it is emotionally colored in intensely narcissistic hues. Psychopaths may be quite aroused by others, but they do not emotionally relate to them in an empathic, caring sense”(Meloy, 1988, pp.113-114).

Forsøg har vist, at psykopater mangler de fysiologiske reaktioner, der normalt er forbundet med frygt. For de fleste mennesker er frygt for smerte eller straf en ubehagelig følelse og derfor en stærk adfærdsregulator. Bevidstheden om konsekvenserne afholder folk fra bestemte handlinger og tilskynder til andre; psykopater ved muligvis godt, hvad der kan ske, men de bekymrer sig bare ikke om det. De normale og ubehagelige kropslige reaktioner – som f.eks. at svede, hjertebanken, muskelspændinger, rysten og sommerfugle i maven – udgør ikke en del af det, som psykopater oplever som frygt. For dem er frygt overvejende af kognitiv natur og uden den fysiologiske uro, som for andre er ubehagelig og derfor ønsker at undgå.

Meloy fortæller, at det er almindeligt i behandlingssystemet at høre beskrivelser af psykopaters blik som værende koldt, stirrende, barskt, tomt, fraværende og uden følelser. Men Meloy har sjældent hørt de samme kommentarer om patienter eller indsatte, der havde voldelige og truende udbrud. ”It is as if they sensed the absence of a capacity for emotional relatedness and empathy in the psychopathic individual, despite his lack of actual physical violence at the moment”(Meloy, 1988, p.71). På film er man blevet dygtige til at fange det følelsesløse blik og udtrykke mere primitive instinkter gennem øjnene. Det er på en måde den diametrale modsætning til barnets kærlige spejling i sin mors øjne; en social interaktion, der defineres af behov for magt snarere end behov for tilknytning. Uden emotionel tilknytning kender de heller ikke til ensomhed:”consequently psychopathic individuals are unable to experience loneliness, the longing for and awareness of the possibility of emotional closeness”(ibid., p.111).

Ad A:

Psykopater er ikke tilbøjelige til at bruge tid på at veje fordele og ulemper ved en handling eller overveje de mulige konsekvenser. Impulsive handlinger er for dem oftest med det formål at opnå umiddelbar tilfredsstillelse – mere end det skyldes temperament.

De fleste børn er fra en tidlig alder i stand til at udsætte behovstilfredsstillelse og gå på kompromis med omgivelsernes begrænsninger. Forældre kan f.eks. give et løfte til en to-årig, der vil udsætte barnets ønske, i det mindste midlertidigt. Men psykopater synes aldrig at lære denne lektie. De modererer ikke deres ønsker og de ignorerer andres behov. Psykopater er tilbøjelige til at leve fra dag til dag og ændrer hyppigt deres planer, for de bekymrer sig ikke om fremtiden.

Ad B:

Ud over impulsiviteten er psykopater meget sarte over for fornærmelser eller nedvurdering. Den selvkontrol, der normalt forhindrer aggression, er svag, og den mindste provokation er tilstrækkelig til at lade sig overvælde af aggression. De reagerer på frustration, nederlag, disciplin og kritik med en pludselig voldsreaktion, trusler og skældsord. De føler sig let krænkede og bliver aggressive over trivialiteter, der kan virke malplaceret på andre.

Men deres udbrud, selv om de kan være ekstreme, er som regel kortvarige, hvorefter de fortsætter som før som om intet usædvanligt er sket. Det er et slags temperamentsanfald, som ikke er ude af kontrol, for de ved præcist, hvad de gør. Det er en konsekvens af, at de aggressive udfoldelser mangler den intense emotionelle arousal, som andre oplever, når de mister besindelsen. Det er ikke usædvanligt for psykopater at volde alvorlig fysisk og psykisk skade på andre, nogle gange som en ren rutine, og alligevel nægte at anerkende, at de har et problem med at styre deres temperament. For det meste ser de deres aggression som en naturlig reaktion på en provokation.

Ad C:

Psykopater har et konstant og stort behov for spænding. Det omtaler Hare i PCL som ”need for stimulation/proneness to boredom”(faktor 2, punkt 1). Forskningen indenfor de sidste ti år synes at kunne dokumentere årsagen ud fra psykopaters lave arousal-niveau. Det omtales som *chronic cortical* underarousal(Meloy, 2001, p.6) og *Low cortical arousal*(Millon, p.45), og det spiller en væsentlig rolle i personlighedsteori. Eysenck gør rede for begrebet:”Cortical arousal is a state of the organism in which the brain is wide awake, attentive to outside stimuli and working at maximum pace, concentrating and fixing attention on central features of interest. Low arousal indicates lack of interest, sleepiness, lack of attention and loss of vigilance”(Millon(ed.), p.45). Det viser sig ved langsom hjerterytme i hviletilstand, dårlig ledeevne i huden og lav EEG-aktivitet i hjernen. EEG-bølgerne er langsomme med høj amplitude, hvorimod de med høj arousal er hurtige med lav amplitude. Disse kendetegn korrelerer med vane-kriminalitet, og tilsammen har de en prædiktiv styrke, der kan underkende miljøets indflydelse, når dette miljø ellers må regnes for at være normalt og givende.

Nogle psykopater bruger et bredt spektrum af stimulerende stoffer som en del af deres søgen efter noget nyt og spændende, og de flytter ofte fra sted til sted og fra job til job. Bagsiden af denne længsel efter spænding er en manglende evne til at tolerere rutine eller monotoni. Psykopater kommer let til at kede sig, så de undgår aktiviteter, der

foregår langsomt, ensformigt eller som kræver intens koncentration over længere tid. "The conscious experience of pleasure in the psychopathic process is inextricably linked to either sensation-seeking or sadistic impulses"(Meloy, 1988, p.80). Kedsomhed er nemlig en rastløs tilstand af anhedoni og hypomani, som får mere aggressive udtryk end det er tilfældet for den narcissistiske personlighed(ibid., p.107). Det er den affektive reaktion på den erkendelse, at den ønskede grandiositet er illusorisk og at selv-tilfredsstillelse gennem bestræbelser for omnipotens er uopnåelig. Især ses det under lange perioder med indespærring, når der er få virkelige objekter at projicere og introjicere psykisk materiale på og fra, der kan understøtte illusionen om grandiositeten. Kedsomhed motiverer for en søgen efter noget af interesse, men psykopaten er i sit udgangspunkt handicappet i denne bestræbelse, fordi andre mennesker aldrig opfattes på en empatisk måde; de fungerer kun som beholdere for projiceret og devalueret forestillingsindhold. Bekendte og familien er specielt kedelige, for der er aldrig noget nyt og spændende om en velkendt og devalueret person. I stedet for at føle en slags forventningens glæde er psykopaten styret af en jagt på det sidste nye og må derfor opgive ethvert håb om en varig emotionel tilknytning. Denne stræben er yderligere motiveret af en umiddelbar idealisering, som dog hurtigt undergraves af den devaluering, der følger efter(jvf. kapitlet: Kognitiv stil og psykodynamik).

Psykopaten har en utålmodighed med både sig selv og sine omgivelser, en fornemmelse af utilfredshed og en vag trang til et eller andet ukendt. Kedsomheden hænger sammen med en vanskelighed ved at erfare fortid og fremtid; de oplever en nutid i slowmotion, som de ganske vist ikke bryder sig om, men alligevel foretrækker som værende mere "sikker" end at orientere sig mod fortiden eller fremtiden. Meloy skriver, at "boredom, more than any other affect, is experienced as a disturbance in the sense of time"(ibid., p.109). Ikke-psykopatiske individer er bare ikke begrænset og indsvævret af deres kedsomhed, idet de kan planlægge ud i fremtiden ved at dagdrømme eller reflektere over deres erindringer. En manglende udefrakommende tilfredsstillelse eller anerkendelse bliver imødegået med ens egen tankeverden, som kan fremkalde behagelige eller ubehagelige følelser, der i en vis forstand er tidløse og som kan opleves igen og igen for at udfylde øjeblikket. Men det er behovet for en umiddelbar libidinøs eller aggressiv tilfredsstillelse, der begrænser psykopaten til nu'et. Denne form for kedsomhed er tema'et i Bob Geldorfs sang:"I don't like Mondays", der handler om en psykopatisk teenagepige i Californien, der fra en lejlighed skød ned i en skolegård og sårede og dræbte adskillige børn og voksne. Hun fortalte en journalist, at hun gjorde det for sjov, og at det sætter liv i dagen. Hun brød sig nemlig ikke om mandage.

Det psykopatiske individ er mest udsat for en kronisk stemning af kedsomhed, fordi han aggressivt tømmer verden for meningsfulde relationer med det formål at afværge følelser af misundelse og grådighed. Kun spænding, andres beundring og aktiviteter, hvor han kan kontrollere og triumfere er en afledning fra kedsomheden.

Ad D:

Forpligtelser og løfter betyder intet for psykopater; lån, der aldrig bliver betalt tilbage og tomme løfter er typiske. Hverken de formelle eller underforståede forpligtelser over for personer, organisationer eller principper bliver respekteret.

Deres børn bliver betragtet som en ulempe, og der er utallige historier om omsorgssvigtede børn af psykopater. Der kan f.eks. være tale om enlige psykopatiske mødre eller en psykopatisk far, der er meget dominerende i familien; men begge forældre er ikke psykopatiske, for psykopater kommer ikke godt ud af det med hinanden. Det sidste, som en egoistisk, krævende og insensitiv person ønsker, er én præcis som ham selv.

Det sker dog, at psykopater bliver midlertidige partnere i kriminalitet, men så har de komplementære talenter og interesser; f.eks. har den ene en evne til at bedrage, manipulere og anvende charme, mens den anden foretrækker direkte handling som trusler og magtanvendelse.

Ad E:

De fleste psykopater begynder at udvise alvorlige adfærdsmæssige problemer i en tidlig alder. Det kan omfatte vedvarende løgnagtighed, snyd, tyveri, ildspåsættelse, skulkeri, forstyrrelser i klassen, brug af rusmidler, vandalisme, vold, dyremishandling, tyranniseren, tidlig seksualadfærd og at stikke af fra hjemmet.

Der er selvfølgelig mange børn, der udviser nogle af disse adfærdsformer på et eller andet tidspunkt i deres barndom, især børn fra belastede kvarterer og kaotiske familier, men psykopaters adfærdshistorie er mere omfattende og alvorlig end de fleste andres, selv når de sammenlignes med søskende og venner fra samme miljø. Et typisk eksempel på et psykopatisk barn er et barn, som kommer fra en ellers velfungerende familie og som begynder at stjæle, tage stoffer, droppe skolen og har seksuelle erfaringer i 10-12-års-alderen.

En tidlig grusomhed imod dyr er normalt et tegn på alvorlige emotionelle og adfærdsmæssige problemer, men voksne psykopater beskriver som regel deres barndoms dyremishandling som ubetydelige hændelser eller endda fornøjelige. Grusomhed over for andre børn, inklusive søskende, er en følge af den unge psykopats manglende evne til at erfare den empati, som hindrer normale menneskers impulser i at volde smerte, selv under voldsom vrede.

Selv om det ikke er alle voksne psykopater, der har udvist en sådan grad af grusomhed i deres barndom, er det faktisk dem alle, der jævnlige er havnet i et bredt spektrum af vanskeligheder: løgnagtighed, tyveri, vandalisme, promiskuitet o.s.v.

Ad F:

Psykopater anser samfundets regler og forventninger for at være besværlige og urimelige; de er forhindringer imod udfoldelsen af deres tilbøjeligheder og ønsker.

Psykopater laver deres egne regler både som børn og som voksne. Impulsive og løgnagtige børn, som mangler empati og ser verden som deres ta'-selv-bord, vil stort set være på samme måde som voksne. Denne kontinuitet dokumenteres i mange undersøgelser, nemlig at den tidlige forekomst af antisociale handlinger giver en god prædiktation for adfærdproblemer og kriminalitet i voksenalderen.

I fængsler skiller psykopater sig ud ved at deres antisociale aktiviteter er mere varierede og hyppige end andre kriminelles. Psykopater er ikke tilbøjelige til at have en bestemt "specialitet" indenfor kriminalitet, men tenderer mod at prøve alt.

Ikke alle psykopater ender vel at mærke i fængsel. For dem kan den antisociale adfærd bestå i tvivlsomme forretningsmetoder, hustruvold, børnemishandling o.s.v. Andre gør

ting, som ikke er direkte ulovlige, men uetiske og skadelige for andre: økonomisk og emotionel ligegyldighed over for familiemedlemmer, uansvarlig anvendelse af arbejdspladsens ressourcer o.s.v. Problemet med denne slags adfærd er, at det er vanskeligt at dokumentere uden en aktiv deltagelse af familien, venner, bekendte og arbejdskolleger.

Det psykiske kontrolsystem

Man siger, at æblet ikke falder langt fra stammen, men det hænder, at pæren gør.

Asger Aamund

Der findes mange regler i et samfund, hvoraf nogle er formaliserede i love og andre i alment accepterede overbevisninger om, hvad der er rigtigt og forkert. Overholdelsen af disse regler beskytter den enkelte og styrker den sociale struktur. En frygt for straf hjælper os helt sikkert til at respektere mange regler, men der er også andre grunde til, at vi følger reglerne; de kan betragtes som komponenter i socialiseringen:

- 1. en rationel vurdering af risikoen for at blive afsløret
- 2. en filosofisk eller teologisk opfattelse af godt og ondt
- 3. en forståelse og anerkendelse af behovet for samarbejde og social harmoni.
- 4. en evne til at tænke på og at blive bevæget af andre menneskers følelser, rettigheder, behov og velbefindende.
- 5. En generel disposition til at undgå antisocial adfærd.

Lykken nævner kun tre af disse punkter som værende hovedkomponenter i socialiseringen: punkt 5 er det, som han kalder *conscientiousness* (Lykken, p.8). At undgå antisocial adfærd følger normalt af frygt for straf, inklusiv den straf man tildeler sig selv i form af skyld, men det betyder ikke, at socialiserede mennesker konstant konfronteres med fristelser, der skal overvindes. At følge reglerne er blevet habituel og automatisk. Én af grundene til, at kriminaliteten kulminerer i de sene teenageår, er at disse vaner endnu ikke er blevet konsolideret.

Punkt 3 betegner Lykken som *acceptance of adult responsibility*, altså en accept af den sociale ansvarlighed, der følger af at være et selvstændigt individ.

Punkt 4 betegner han som *prosociality*. Det omfatter alle individets omsorgsfulde, hengivne og altruistiske impulser, der er et resultat af evnen til at føle empati for andre og evnen til at engagere sig i kærlige relationer.

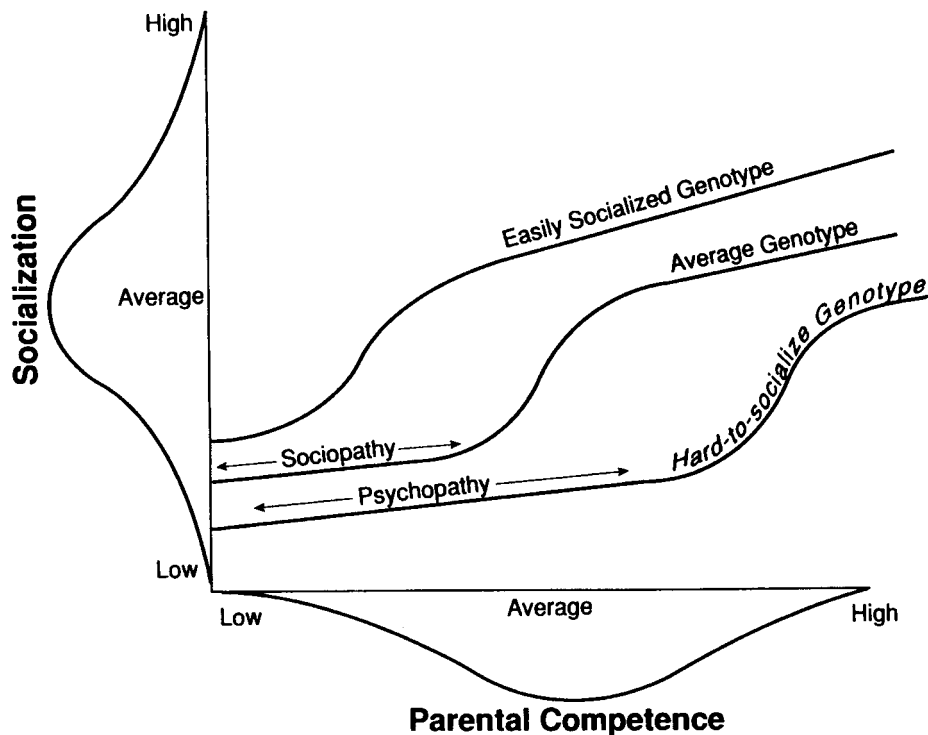
Socialisering er en kompleks proces, der på et praktisk niveau lærer børn, hvordan tingene skal gøres. Socialiseringsprocessen gennem forældre, skolegang, sociale erfaringer o.s.v. bidrager til at skabe et system af opfattelser, holdninger og personlige normer, der bestemmer, hvordan vi interagerer med verden omkring os.

Socialiseringen bidrager også til dannelsen af en samvittighed: den indre stemme, der hjælper med til at modstå fristelser og til at føle os skyldige. Både den indre stemme og de internaliserede samfundsnormer og regler regulerer vores adfærd, også når en ekstern kontrol er fraværende.

Men for psykopater bliver de sociale erfaringer, der normalt danner en samvittighed, aldrig rodfæstede; de har ingen indre stemme til at vejlede dem; de *kender* reglerne, men de følger kun dem de vælger at følge, uanset hvilke følger det får for andre; evnen til at holde igen over for fristelser er lille og overskridelser medfører ingen skyldfølelse. Uden den begrænsning, som en nagende samvittighed giver, føler psykopater sig frie til at tilfredsstille deres behov og gøre alt, hvad de tror, at de kan slippe af sted med. Enhver antisocial handling, lige fra småtyveri til blodigt mord, bliver mulig. Nogle psykopater er alligevel overfladisk socialiserede, fordi de har lært reglerne og generelt følger dem; især hvis de er begavede eller privilegerede og har succes i skolen eller i deres erhverv. Men i baggrunden lurer en antisocial disposition, der manifesterer sig engang imellem. Jeg vil derfor hævde, at Freuds distinktion mellem et jeg og et over-jeg passer på psykopatens psykiske struktur, idet det kun er psykopater, der har et over-jeg. Distinktionen indikerer nemlig, at normer og værdier skulle være et tillæg til den virkelige sociale verden; at verden kan betragtes både med eller uden normer. Det kan psykopaten faktisk, men for alle andre er den sociale verden og enhver relation i sin essens normativ.

Kort fortalt er socialiseringen et produkt af to faktorer: forældreevne og barnets medfødte karakteristika. Et barn, der ikke er blevet socialiseret derhjemme, har en tendens til at blive afvist af den normale kammeratskabsgruppe og at klare sig dårligt i skolen. Resultatet er omgang med de mere afvigende grupper(bander), hvor den antisociale adfærd forstærkes. Den anden faktor gør sig gældende ved at visse medfødte karakteristika gør nogle børn vanskeligere at socialisere end andre. Frygt for konsekvenserne er som nævnt en vigtig styrende kraft og nogle børn er af natur mindre frygtsomme end andre. De relativt frygtløse børn har sværere ved at udvikle en

samvittighed og dermed en fornemmelse af skyld. Usædvanligt impulsive børn handler før de tænker på konsekvenserne. For nogle børn er risikoen i sig selv tiltrækkende, fordi den skaber en intens opstemthed, som er meget lystbetonet. Som hovedregel gælder, at børn som er mere dumdristige, impulsive, aggressive, mindre intelligente og mindre talentfulde er vanskeligere at socialisere end andre børn. Lykken illustrerer forholdet mellem socialiseringsevne og forældrekompetence med hensyn til psykopati og sociopati, d.v.s. hvordan disse syndromer kan relateres til genetiske faktorer og til sociale faktorer:

Illustrationen viser tre forskellige børn: det barn, som er let at socialisere, klarer sig godt med selv relativt inkompetente forældre. Det barn, der er vanskelig at socialisere, er tilbøjelig til at udvikle sig til psykopat, med mindre forældrene er usædvanligt kompetente til at tackle problemerne eller at der tages særlige initiativer af de sociale myndigheder. Endelig er der barnet, der tilhører det store flertal med et gennemsnitligt temperament, som kan blive sociopat, hvis de voksne ikke har nogen forældreevne (den midterste graf).

Afstraffelse i den tidlige barndom producerer normalt nogle livsvarige forbindelser mellem sociale tabuer og angstreaktioner; den potentielle afstraffelse for en handling hjælper til at undertrykke handlingen og den hertil forbundne angst kan endda undertrykke selve tanken om den. Men for psykopater er denne forbindelse mellem forbudte handlinger og angst nærmest ikke-eksisterende, og truslen om straf afskrækker dem ikke.

Men de fleste af de førnævnte komponenter i socialiseringen kan faktisk tilegnes udelukkende ved positiv forstærkning. En kærlig vejleder eller en beundret rollemodel

kan bibringe sociale holdninger og altruistiske vaner uden straf eller frygt. Ethvert barn, der på denne måde har udviklet sociale kompetencer, vil influere på andre børn ved positiv feedback. Mobning i skolen kan netop betragtes som en mangel på positive forbilleder. Men vi fokuserer almindeligvis på de elementer af socialiseringen, der handler om at lære at undgå antisocial adfærd og at hæmme uacceptable impulser ved hjælp af straf og den deraf følgende frygt for gentagelse. Der skulle ikke være noget i vejen for, at alle Cleckley's 16 kriterier på psykopati(jvf. bilag) kan findes hos et normalt, men relativt frygtløst barn, som har været underkastet den typiske opdragelsesmetode, der er baseret på straf og på hæmning af antisocial adfærd.

Samvittighed afhænger ikke bare af evnen til at forestille sig konsekvenserne af en handling, men også af evnen til at føre en dialog med sig selv. Men når psykopater taler med sig selv, er det for dem som at læse replikker; de har ingen emotionel virkning.

Psykopater har derfor en ringe evne til at forestille sig konsekvenserne ved deres adfærd, for den konkrete belønning fremtræder klart over for nogle vage fremtidige konsekvenser. Det mentale billede af konsekvenserne for offeret er især sløret.

Det betyder ikke, at psykopater er *fuldstændig* upåvirkelige af de utallige regler og tabuer, der binder samfundet sammen. De er jo ikke rene automater, der blindt reagerer på umiddelbare behov og muligheder. Men de er så at sige mere frie end andre til at vælge og vrage mellem de regler og restriktioner, som de vil overholde.

For de fleste mennesker er bare den *forestillede* trussel om at blive udsat for kritik nok til at styre vores adfærd. Vi er i et vist omfang plaget af spørgsmål omkring selvværd; vi vil konstant bevise over for os selv og andre, at vi er troværdige, pålidelige og kompetente.

Psykopater vil derimod foretage en vurdering af situationen(d.v.s. hvad kan de få ud af det og med hvilke omkostninger) uden de sædvanlige betænkeligheder og bekymringer om at blive ydmyget, forvolde smerte, sabotere fremtidige planer, kort sagt alle de mange overvejelser, som mennesker med en samvittighed vil foretage, før de handler. Denne evne til velovervejede voldshandlinger viser sig i FBI's distinktion mellem to typer af seriemordere: den ene type handler kaotisk og overdrevent voldeligt, mens den anden type synes at være rolig og handler ud fra en planlægning i deres voldshandling. Den første type kaldes *disorganized* og den sidste kaldes *organized*. Michael H. Stone ved Columbia University i New York skriver om den sidste type, at det er "individuals (usually men) who look like one's next-door neighbour, and who are the more sensational and frightening because of their greater ability to blend in with the community and to gain the confidence of their unsuspecting victims" (Millon(ed.), p.349). I næste kapitel vil jeg omtale denne type med Meloy's begreb: *predatory violence*.

At forestille sig hvordan verden ser ud sådan som psykopaten oplever den, er noget nær umuligt for alle, der er nogenlunde vellykket socialiseret. Alligevel er der i befolkningen en slags fascination af personer uden de sædvanlige indre kontrolmekanismer. Når Peter Lundin var på forsiden af Ekstrabladet, steg salget med over 10.000 eksemplarer.

I et fængsel eksisterer der faktisk et moral-kodex hos de indsatte; det er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med det øvrige samfund, men ikke desto mindre en moral med sine egne regler og forbud. Disse kriminelle, der ellers er på kant med nogle af samfundets regler og værdier, er alligevel parat til at følge reglerne hos en gruppe eller bande. At være kriminell betyder altså ikke at være uden samvittighed. At Peter Lundin må sidde i frivillig isolation for at undgå repressalier fra de øvrige fanger, ser jeg som udtryk for en moralitet; nemlig deres foragt for mord på børn. Kriminelle er for det meste endt i kriminalitet på grund af negative sociale faktorer: fattigdom, vold i familien, børnemishandling, omsorgssvigt, økonomiske problemer, alkohol- og stofmisbrug o.s.v. Hvis disse faktorer ikke havde været til stede, var de sandsynligvis ikke blevet kriminelle.

Men nogle individer begår forbrydelser udelukkende fordi det betaler sig, det er lettere end at arbejde og det er spændende. De er ikke alle psykopater, men for de, som er, vil kriminalitet i mindre grad være et resultat af uheldige sociale omstændigheder og snarere resultatet af en personlighedsstruktur, der opererer uden hensyn til samfundets regler.

Til forskel fra de fleste andre kriminelle viser psykopater ingen loyalitet over for grupper, love eller principper. Det kan politiet benytte sig af, når de skal opklare en forbrydelse. At love en mildere straf, hvis han angiver sine medsammensvorne, giver meget oftere bonus med psykopater end hvis det er en almindelig kriminel, som afhøres. Meget af psykopatens adfærd og motivation bliver forståelig, hvis vi ser ham som en person, der fuldt og helt lever i nu'et og ude af stand til at modstå en god chance.

Psykopatisk vold

”Some girls don't deserve to live”.

Angelo Buono, amerikansk seriemorder.

(Meloy, 1994, p.322).

Mennesker udtrykker deres vrede eller opfører sig aggressivt på meget forskellige måder. Vrede og aggression bør dog forstås som to forskellige fænomener. Aggression er bevidst at skade andre; f.eks. er det at ydmyge andre verbalt funktionelt ækvivalent med det at slå dem. Den emotionelle tilstand af vrede er derimod relativt uafhængig af aggression. Selv om de ekstreme udtryk for aggression sandsynligvis er motiveret af vrede, så er aggression ikke en nødvendig konsekvens af øget vrede, og det er heller ikke al aggression, der ledsages af en sådan sindstilstand.

Dertil kommer, at en enkelt aggressions-*handling* ikke nødvendigvis er tegn på en aggressiv *disposition*. En ”handling” er en intentionel, formålsrettet adfærd, der foretages af en person i en specifik situation. En ”disposition” er en tilbøjelighed til foretage en bestemt type af handlinger. Dispositioner(eller træk) er altså de tendenser, der beskriver den gennemsnitlige adfærd over tid. De beskriver, hvad mennesker *kan* gøre, og ikke hvad de nødvendigvis *vil* gøre, fordi tendenser kun realiseres som

handlinger under bestemte betingelser. En aggressiv disposition gør derfor vold mere sandsynligt, men er ikke tilstrækkelig til en voldelig handling. Når man skal forudsige vold kan man måske nok bedømme styrken i den aggressive disposition, men man kan vanskeligt forudse den kontekst, i hvilken den disposition kan resultere i en ekstrem voldshandling. Omvendt begås mange voldelige forbrydelser af personer, som habituelt ikke er aggressive, men som begik deres forseelser på grund af faktorer i konteksten, forbigående stress eller en psykisk sygdom. "Physical violence and violent recidivism may be more closely related to impulsivity than to psychopathy per se, although psychopaths are often impulsive"(Millon(ed.), p.76). En persons forsøg på at volde skade på en anden kan karakteriseres som en kompleks sekvens af interpersonel påvirkning, hvor situationen, personernes forståelse af den, deres emotionelle tilstand og deres forventninger og tolkninger af hinandens adfærd er afgørende faktorer for et voldeligt udfald. Hertil kommer deres respektive karakteregenskaber og forventninger, der kan invitere til konfrontation på grund af generaliserede opfattelser af andre og habituelle måder at tackle problematiske interpersonelle situationer. En aggressiv disposition eller tilbøjelighed, som indiceres af en historie med hyppige verbale og fysiske angreb på andre, er derfor en funktion af kognitive og affektive egenskaber, der gør en aggressiv handling mere sandsynlig.

Hverken Cleckley's kriterier på psykopati eller Hare's psykopati-checkliste refererer eksplicit til aggressive træk. Cleckley taler om "inadequately motivated antisocial behavior"(punkt 7) og Hare taler om "poor behavioral controls"(faktor 2, punkt 3). Det kan jo antage mange former, men for psykopater er det særligt sandsynligt, at det betyder psykisk eller fysisk aggression. For Cleckley og Hare har begrundelsen været at forstå *psykopatisk* i betydningen: psykologisk skadet/psykopatologisk – fremfor i betydningen: socialt skadelig. Det er det også for Meloy, når han siger, at "the conscious experience of anger in the psychopathic process is distinguished by the predominance of projective mechanisms that, at times, may be characterized as delusionally paranoid(Meloy, 1988, p.81). Dertil kommer, at den paranoide og fjendtlige indstilling hos psykopaten er mere generel og diffus end den fjendtlighed, der karakteriserer en person med en paranoid personlighedsforstyrrelse.

Aggression kan være en konsekvens af personlighedstræk, men det giver ikke en logisk basis for at slutte sig til en personlighedsafvigelse. Aggression er alligevel blandt de træk, der definerer APD i DSM-IV:"irritability and aggressiveness, as indicated by repeated physical fights or assaults" og dyssocial personlighedsstruktur i ICD-10:"lav frustrationstolerance og aggressionstærskel". Det er imidlertid også et karakteristika ved paranoid personlighedsforstyrrelse:"quick to react angrily or to counterattack" og vrede nævnes i borderline personlighedsforstyrrelse:"difficulty controlling anger", men disse egenskaber er ikke nødvendige til disse diagnoser. En diagnose, der mere direkte har identificeret personlighedstræk, som forbindes med aggression er *sadistic personality disorder*. Den blev foreslået i et appendiks til DSM-III-R, men blev udeladt i DSM-IV. Kriterierne for diagnosen præsenteres i kapitlet: Sadistisk identifikation.

Der findes en række forstyrrelser indenfor det område, som Henry Richards på Friends Research Institute i Baltimore kalder det paranoide-narcissistiske spektrum, der har visse adfærdsmæssige ligheder og med aggression som et centralt organiserende

princip. Patologiske identifikationer og fornægtelser – både på det ubevidste objektrelations-niveau og på det bevidste niveau omkring holdninger og værdier – skaber intentioner, som er centreret omkring aggression og destruktivitet. Henry Richards taler om *disorders of the will*, fordi “This evil intent, or ill will, becomes essential to the individual’s self-cohesion”(Millon(ed.), p.69). Han opregner de personlighedsforstyrrelser, der hører til det paranoide-narcissistiske spektrum med vægt på deres manglende evne til moralsk vurdering og destruktiv adfærd. Personlighedsforstyrrelserne er ordnet i forhold til stigende grad af patologi fra venstre mod højre:

Basic personality disorder therorotype						
Attribute	Narcissistic	Negativistic	Destructive (antisocial)	Paranoid	Psychopathic	Sadistic
Aggressive style	Contrived, self-inflation, denigration of others	Apprehensive subversion	Rebellious contempt	Provocation, peremptory attack	Malicious predation	Sadism
Balance of integrating versus fragmenting internal objects	<i>Identification:</i> Consolidation predominates	<i>Introjection:</i> Fragmentation predominates	<i>Identification:</i> Consolidation predominates	<i>Introjection:</i> Fragmentation predominates	<i>Identification:</i> Consolidation predominates	<i>Introjection:</i> Fragmentation predominates
Superego development	Immature/ fixated	Immature/ fixated	Deviant	Defective	Perverse	Defective and perverse
Structure of conscience	Normal conscience with lacunae	Normal conscience with lacunae	Distorted conscience	Shattered conscience	Inverse conscience	Shattered inverse conscience
Quality/function of conscience	Solipsistic; seeks to purge intrusion of imperfections	Accusatory; seeks to reverse intrusive guilt	Dissentient; justifies actions	Retributive; vindicates self	Annihilative; idealizes aggression	Vicious, inhumane; idealizes sadism
Significant destructive behaviors	Interpersonal exploitation	Sabotage, self-defeat, explosive anger	Instrumental and expressive crime, self-destructiveness	Preemptive attack, retribution for betrayal	Strategic conquest and predation	Infliction of prolonged anguish, torture, zombieism

Millon(ed.), p.84.

Den første vandrette række viser den aggressive stil, som er en vigtig del af personens selvopfattelse. Anden række fortæller om balancen mellem integrerede og fragmenterede indre objekter, forholdet mellem identifikationer og introjektioner, som jeg vil komme nærmere ind på i kapitlet: Kognitiv stil. Tredie række fortæller om udviklingsniveauet i forhold til personens internalisering. Fjerde række er samvittighedens tilstand. Femte række er baggrunden for personens adfærd og den sidste række er den adfærd, som personen tillader sig selv.

De aggressive personlighedstyper, der ikke er inkluderet i det paranoide-narcissistiske spektrum, er de typer, der rummer en fragmenteret struktur på grund af aggressive

affekter. Det gælder f.eks. borderline personality disorder som den er formuleret i DSM-IV, fordi disse personer ofte udviser en overdreven vrede, men uden at være i stand til at bruge aggression på en effektiv og selvbekræftende måde på grund af en modstridende psykisk struktur baseret på afhængighed og skyld. ”In regard to violence, the borderline is apt to cling to his or her objects in hostile dependency, thereby smothering them, whereas the psychopath is more apt to cannibalize the object or stand on the corpse to gain a better predatory view of the horizon and flaunt the destructive triumph. The psychopathic murderer inherits from the victim, and is renewed and is confirmed by the victim’s destruction. The borderline murderer is orphaned without legacy, and may attempt or commit suicide”(ibid., p.91). I forlængelse heraf mener Henry Richards ikke, at selvets kongruens eller mangel på kongruens siger noget om graden af afvigelse i den patologiske struktur. Stærkt afvigende selv-strukturer uden samvittighedsfølelse kan være både sammenhængende og effektive i håndteringen af drifter, angst, trusler og lignende. Det står i modsætning til den opfattelse, som Mads Hermansen har givet udtryk for i sin undervisning på DPU i Århus, idet han mener, at psykopaten laver en sektorisering, hvor kognitive områder ikke hænger sammen. Ifølge Mads Hermansen er det logisk umuligt, at psykopater kan have et kongruent selv. I Henry Richards tabel ser man imidlertid, at det veksler mellem personligheder med tendens til koherens og personligheder med tendens til fragmentering. Denne koherens versus fragmentering vedrører ikke bare samvittigheden, men afspejler hele personlighedens struktur, ifølge Richards. Psykopaten identificerer sig med aggressoren uden indre konflikt, og denne idealisering af det onde er det, som Richards kalder ”inverse conscience”. ”In the present spectrum of progressive narcissistic pathology, the psychopath is the first type with an intact inverse conscience”(ibid., p.87). I de andre nævnte forstyrrelser, der til en vis grad fremviser “inverse conscience”, kan fragmenter af mere normale og ikke-aggressive internaliseringer trænge ind på bevidstheden i perioder med ringe eller inkongruent selvfølelse. Det er skyldfragmenter, som sandsynligvis vil resultere i endnu mere destruktivitet for at uddrive de spøgelses, der ødelægger selvfølelsen. Moralsk skyld kan være en anledning til mange former for psykiske problemer; f.eks. den depressive, der føler sig som et dårligt menneske eller soldaten, der har overskredet sine personlige grænser. Selv-tilstande er relevante for alle forstyrrelser i det paranoide-narcissistiske spektrum, især med hensyn til den selv-regulerende og selv-reparerende brug af destruktivitet og vold.

Henry Richards har et eksempel med en kvindelig psykopat, der i et fængsel blev behandlet for stofmisbrug. Under behandlingen skete der et skift mellem selv-tilstande, som var domineret af forskellige aspekter af bevidstheden, og som inddrog hendes jeg-ideal, hendes samvittighed (eller rettere hendes ”inverse conscience”) og hendes fornemmelse for værdier. I psykoterapien bekendte hun, at hun tidligere havde følt en tilfredsstillelse, når hun begik en voldshandling. Men terapien havde ”caused her to lose her peace”(ibid., p.90). Før var hendes voldshandlinger en retfærdig gengældelse for de uretfærdigheder og svigt, som hun mente at have været udsat for; det var hendes “inverse conscience”, som blev gjort konkret med hendes pistol. Men den samvittighed, der nu udviklede sig, betød, at hun mistede den indre vished. Hun kunne ikke længere støtte sig til hendes gamle selvobjekt og det værdi-system, som

pistolen havde repræsenteret. Nu var tidligere utilgængelige aspekter af bevidstheden dukket op og forårsaget en desorientering og en fornemmelse af sårbarhed. (Richards betegner hende som psykopat, men det ville nok være mere korrekt at forstå hende som sociopat).

Selv om Hare ikke refererer eksplicit til aggressive træk i hans psykopati-checkliste, gør han ikke desto mindre opmærksom på, at både mandlige og kvindelige psykopater er meget mere tilbøjelige til voldelig og aggressiv adfærd end andre, også sammenlignet med andre lovovertrædere. De begår mere end dobbelt så mange voldelige og aggressive handlinger både i og udenfor fængslet end de øvrige kriminelle (Hare, p.88). For dem er vold og trusler nyttige redskaber, der kan anvendes, når de er ophidsede eller frustrerede. Deres vold bruges enten for at tilfredsstille et behov som f.eks. sex eller at opnå et eller andet, og deres reaktion på følgerne er først og fremmest ligegyldighed, en oplevelse af magt og en selvtilfredshed fremfor at fortryde den skade, som er sket. Selv erfarne kriminalfolk finder det deprimerende, når de oplever en psykopats reaktion på en hårrejsende begivenhed eller lytter til hans nøgterne beskrivelse af en brutal forbrydelse som om det var et æble, han havde skrællet eller en fisk, han havde parteret.

Disse lidenskabsløse voldsudøvelser er meget forskellig fra en voldshandling, der udspringer af en ukontrollabel vrede, raseri eller frygt; de fleste ved, hvad det vil sige at miste besindelsen og at blive forfærdet over sine egne handlinger. Drab, som finder sted under voldsomme hjemlige skænderier eller under ophidsede diskussioner blandt bekendte, er almindeligvis éngangs-begivenheder, der begås af angrende gerningsmænd og som sandsynligvis aldrig vil gøre det igen. Psykopaters vold mangler derimod den normale emotionelle "farvning" og kan derfor også forekomme under mere dagligdags begivenheder, hvor ofrene ikke er familiemedlemmer og venner, men fremmede. "What is most striking is the psychopathic individual's inability to consciously feel anger in any empathic sense" (Meloy, 1988, p.90). På grund af en mangelfuld internalisering kan han ikke spontant identificere sig med en andens situation, og han bliver derfor ikke indigneret over krænkelse af andres rettigheder og fysisk eller emotionel mishandling af andre.

En psykopatisk seksualforbryder kan føre en helt normal tilværelse med job og familie og samtidigt udleve en vrede med voldelige seksuelle aktiviteter – en vrede, som han i hverdagen kan udelukke fra sin bevidste erfaring. Den første morder i verden, der blev pågrebet på baggrund af en DNA-test, var netop en sådan person. Han arbejdede som baker, havde kone og børn og var upåfaldende i alle sociale sammenhænge. Men han havde voldtaget og myrdet tre teenagepiger. Discovery Channel har vist det engelske politi's store indsats med at DNA-teste alle mænd mellem 16 og 50 i den pågældende by. Gerningsmanden havde med en falsk forklaring overtalt en kammerat i en anden by til at være stand in ved hjælp af et falsk pas, men da det blev afsløret, havde man det sikre bevis. Det tankevækkende er, at han sandsynligvis aldrig var blevet afsløret uden muligheden for DNA-testning.

Meloy skelner mellem to hovedkategorier af aggression, nemlig *affective* og *predatory* aggression (ibid., pp.190). Desuden skelner han mellem aggression og vold, hvor kun det sidste har til hensigt at skade andre. Aggression *kan* omfatte fysiske

voldshandlinger, men ikke nødvendigvis. På den anden side er aggression en nødvendig komponent i alle voldshandlinger.

Affective aggression er den form for aggression, der ligger til grund for hovedparten af den vold, der finder sted mellem mennesker. Et individ, der har udvist affektiv aggression eller vold, kan normalt retrospektivt fortælle om intense emotionelle tilstande som enten vrede eller frygt. ”Subjects who engage in affective violence and retrospectively report consciousness of emotion may describe themselves as being ‘carried away’ or metaphorically transported by the intensity of the emotion into the violent behavior”(ibid., p.203). Affektens intensitet kan opløse individets impuls kontrol i en grad, der chokerer både individet selv og andre, som overværer den voldelige begivenhed; en adfærd, som ikke stemmer overens med individets karakter.

Den anden form for aggression, som Meloy kalder *predatory aggression*, medfører ikke voldsomme følelsesudbrud. Den er ikke forbundet med en forøget ophidselse eller irritation. I dyreriget forekommer predatory aggression normalt mellem forskellige arter og ikke indenfor samme art. Der er karakteristiske og arts-specifikke drabsmønstre; f.eks. sniger de fleste landpattedyr sig ind på deres bytte og angriber med et dødeligt anslag imod bagsiden af halsen. Men Meloy taler også om predatory aggression og predatory violence blandt mennesker, der har visse karakteristika, som svarer til og alligevel er i modsætning til de karakteristika, der definerer affective aggression. Der er her en mangel på de adfærdsmæssige indikatorer, der går forud for og derfor kunne forudsige predatory violence. Men ”predatory violence, however, may occur sequentially with affective violence, the latter’s presence indicated by high levels of sympathetic arousal”(ibid., p.213). Meloy mener, at det gælder for psykopatiske seksualforbrydere, som er “predatorily violent”, indtil de er i fysisk kontakt med deres offer, hvorefter de skifter til en tilstand af affective aggression. Fra psykopatens synsvinkel invaderer offeret hans sfære til trods for hans egen aggression. Efter en handling på baggrund af predatory violence vil gerningsmanden ikke kunne fortælle om nogen bevidste følelser, andet end en løftet stemning; men den er mere fremherskende inden voldshandlingen, hvor offeret bliver forfulgt. Denne bevidste følelse er indkapslet i forsvarsmekanismer som projektiv identifikation og omnipotent kontrol, og det kan fortælle noget om omfanget af den grandiose selvstruktur. Meloy citerer seriemorderen Theodore Bundy for at sige:”The fantasy that accompanies and generates the anticipation that precedes the crime is always more stimulating than the immediate aftermath of the crime itself”(ibid., p.214). Det står i skarp kontrast til det affektivt voldelige individ, som bogstavelig talt vil føle sig styret og besat af følelsens intensitet.

Denne distinktion mellem affective og predatory aggression er i fin overensstemmelse med en ny undersøgelse fra New York af voldelige ægtemænd, som er omtalt i Psykolognyt, nr.8, 2002, p.22. Undersøgelsen viste, at hustrumishandlere kunne deles i to temmelig forskellige grupper. Den ene gruppe udviste ”reaktiv vold”, d.v.s. at den voldelige adfærd opstod som en reaktion på en følelsesmæssig ophidselse, som mændene ikke kunne beherske og som de derfor afreagerede i voldelig adfærd. Den anden gruppe udviste ”proaktiv vold”, der mindre opstår som udtryk for et indre raseri, men mere som et middel til at få hustruen til at makke ret. Ifølge de nærmere psykologiske undersøgelser havde de reaktive – eller ”rasende” – hustrumishandlere

en forholdsvis normal personlighed, men dog også et meget hidsigt temperament og en svigtende evne til at beherske sin ophidselse. De proaktive hustrumishandlere var generelt mere afvigende fra det store flertal af mænd og præget af følelseskulde over for andre mennesker. Faktisk kunne hver femte af mændene i den proaktive gruppe diagnosticeres som egentlige psykopater, mens det ikke gjaldt en eneste af mændene i den reaktive gruppe.

Predatory violence er tilsigtet, planlagt og målrettet, men uden at være opstået på baggrund af en oplevet trussel. Gerningsmanden vælger, hvornår voldshandlingen skal finde sted, imod hvem og i hvilket omfang. Som eksempler kan også nævnes angrebet på World trade center. Predatory violence kan nemlig udspringe af ideologiske eller religiøse overbevisninger, ungdomsbander, terrorist-grupper og organiseret kriminalitet. ”The target of the violence is actively sought, rather than reactively attacked. The term *stalking* is oftentimes used to describe this quiet, unobtrusive predation”(Meloy, 1988, p.219).

Hvor affective violence har det mål at formindske den oplevede trussel, kan predatory violence forstærkes af en mangfoldighed af bevidste og ubevidste determinanter: en tilfredsstillelse af hævnfantasier eller sadistiske behov, en udøvelse af omnipotent kontrol for at slippe af med forfølgende introjekter(se kapitlet: Kognitiv stil og psykodynamik) og tilfredsstillelse af perversioner. Når mord bliver begået af personer, der ikke udviser sadisme, indtræffer døden ofte hurtigt og forholdsvist smertefrit. I USA, hvor håndvåben er let at købe, bliver mord oftere udført med skydevåben end med knive eller strangulering. Ikke-sadistiske mord behøver dog ikke at være mindre tragiske og opsigtsvækkende - som det var tilfældet i Erfurt i Tyskland, hvor en ikke-sadistisk massemorder skød 17 lærere og elever på hans tidligere skole. Man ved ikke så meget om massemorderes personlighed, fordi de næsten altid bliver dræbt eller begår selvmord, når politiet omringer dem. Thomas Hamilton, som i 1996 dræbte 16 børnehaverbørn og deres lærer i Dunblane i Skotland er endnu en ikke-sadistisk massemorder. Han var en skizoid énspænder, muligvis paranoid og muligvis pædofil, men han var hverken psykopatisk eller sadistisk. Det, der chokerede hele verden, var det store antal af helt uskyldige mindreårige børn, der blev henrettet.

Noget helt andet er den mangfoldighed af ondskab, der kommer til udtryk i sadistiske morderes handlinger, hvor deres ofre underkastes en langvarig og grotesk tortur, før de bliver dræbt. Begrebet ondskab er på sin plads, når det handler om sadisme på dette niveau, selv om psykiatere ikke bryder sig om moralske vurderinger. Hos sadistiske personer ser man et tydeligt ønske om omnipotent kontrol, hvilket Michael H. Stone omtaler som *the Roman Emperor syndrome*(Millon(ed.), p.351). Stone skriver videre, at ”male psychopaths who murder are apt to be sadistic (about two-thirds of the cases); those who are in addition serial sexual killers are invariably sadistic and often (in almost half the cases) schizoid as well”(ibid.). Jeg vil i kapitlet: Sadistisk identifikation komme nærmere ind på den diagnose, der er blevet foreslået til optagelse i DSM-IV, nemlig sadistisk personlighedsforstyrrelse.

Michael Stone har ud fra sadistiske morderes livshistorie fundet et mønster af fem trin i forholdet til deres kvindelige partner. For det første har de en uhyggelig veludviklet evne til at identificere naive og sårbare kvinder, som kan manipuleres og udnyttes. Det

er trin 1. I trin 2 opnår sadisten en hengivenhed og kærlighed fra deres intetanende offer ved at opføre sig på en charmerende, kærlig og hensynsfuld måde. I trin 3 lokkes hun til at deltage i en seksualpraksis, der ligger langt ud over det sædvanlige for både hende og for kvinder generelt. Samtidigt isolerer sadisten hende mere og mere fra hendes familie. I trin 4 bliver hun isoleret fra hendes venner og al kontakt udefra på baggrund af hans besiddertrang og jalousi. Yderligere kontrol består i kun at tillade hende et minimum af almindelige fornødenheder, sådan at hun nu er i en tilstand af total underkastelse. I trin 5 er hun forvandlet til et objekt for sadistens fysiske og psykiske mishandling, hvor hun er magtesløs og ude af stand til at forsvare sig selv.

Det er oplagt, at psykopaters vold, især er i form af predatory violence fremfor affective violence, og det er særligt tydeligt, når den involverer sadisme. Meloy's hypotese er, at "the psychopathic process predisposes, precipitates and perpetuates predatory violence by virtue of its structural and dynamic characteristics" (Meloy, 1988, p.236). Meloy omtaler hyppigt psykopaten som en "predator" (i forlængelse af hans udtryk: "reptilian state" som jeg nævnte i kapitlet: psykopati hos børn), som er en kreativ kombination af kliniske, videnskabelige og folkelige forestillinger. Men det er ikke lige populært hos alle forskere i psykopati. Henry Richards mener, at "this animal image obscures the depth of psychopathic deviance. It is not that psychopaths *are* predators, but that they themselves deeply *identify with...* the destructive, aggressive, evil intentions and malicious powers that have been historically attributed to the 'ignoble beasts', especially serpents" (Millon(ed.), p.73).

Selv om det står klart, at psykopatiske træk bidrager til aggression, har der ikke været enighed om de psykologiske processer, som er involveret. Den traditionelle forklaring er, at psykopater mangler de affektive reaktioner på empati og skyld, der forhindrer eller hæmmer aggressive impulser. Det afspejles i sådanne træk som "callous", "shallow affect" og "grandiose sense of self-worth". Men denne hæmnings-forståelse antager en instinkt-model for aggression. Hvis det derimod forholder sig sådan, at der ikke er nogen indre kilde, hvorfra den aggressive energi udspringer, som skal hæmmes, så må vi undersøge, hvordan aggressive impulser opstår og hvorfor psykopater er mere tilbøjelige til at manifestere dem. Som alternativ model vil jeg hævde, at aggression er resultatet af en kognitiv vurdering af mulige trusler og af at tillægge andre nogle ondsksfulde hensigter. Med John Bowlby's begreb har disse personer en fjendtlig *working model* af deres sociale omverden. Meloy nævner, at psykopaten efter et voldsomt raseri foretager en rationalisering som forsvar: "They had it coming" (Meloy, 1988, p.83), d.v.s. at andres onde hensigter retfærdiggør hans vrede. Det betyder, at psykopatens ligegyldighed over for andres følelser ikke udelukkende skal forklares med en affektiv dysfunktion, men også med deres grundlæggende antagelser om deres omverden – deres livsfilosofi kunne man sige. Sådan kan man læse Ronald Blackburn, der har foretaget empiriske undersøgelser af psykopater i engelske psykiatriske hospitaler: "Psychopathy is a manifestation of attempts to maintain coercive control of the social environment, supported by negative expectations of others. In these terms, psychopaths create conditions of interpersonal conflict in order to maintain their world view. Social-cognitive processes may

therefore provide a key to understanding the violence of psychopaths”(Millon(ed.), p.64).

Det er derfor ikke overraskende, at de antisociale og kriminelle aktiviteter hos voksne psykopater er en fortsættelse af adfærdsmønstre, der viste sig allerede i barndommen. Der er generelt en vis grad af kontinuitet i måden, som vi interagerer med omverdenen på, fordi mange personlighedstræk forbliver ret stabile. Men der sker noget interessant i den anden ende af aldersspektret, for generelt vil psykopaters kriminelle aktiviteter ligge på et højt niveau indtil 40-års alderen, hvorefter de aftager kraftigt. Faldet er dog størst for de ikke-voldelige forseelser end for de voldelige.

Der er blevet fremført mange plausible forklaringer på det fænomen, f.eks. at de ”brænder ud”, bliver mere modne, bliver træt af at være i fængsel eller i konflikt med loven, udvikler nye strategier til at snyde systemet, finder nogen der forstår dem, revurderer deres syn på dem selv o.s.v. Men der er ikke noget, der tyder på, at faldet kan forklares ud fra en fundamental forandring af personligheden, siger Robert Hare(Hare, p.98). Det er snarere fordi de har lært at tilfredsstille deres behov på mindre antisociale måder, uden at deres adfærd bliver moralsk acceptabel af den grund.

Psykopater med succes

To forretningsmænd spadserer ned ad gaden med hver deres attaché-taske i hånden; ”Vi er kun gået bankerot rent *moralsk*”, siger den ene; ”Gudskelov”, siger den anden.

Fra tegneserien: *Omni*.

Der er imidlertid mange psykopater, som aldrig havner i fængsel eller andre institutioner. De synes at fungere rimeligt godt i almindelige jobs uden at bryde loven eller i det mindste uden at blive tiltalt og dømt. Disse individer er dog ligeså egocentriske, ufølsomme og manipulerende som den gennemsnitlige kriminelle psykopat, men deres intelligens, sociale baggrund og egne evner går det muligt at konstruere en facade af normalitet og at få hvad de ønsker med en meget lille risiko. Deres ”succes” er altid på bekostning af andre, for selv om deres handlemåde juridisk set ikke er ulovlig, overtræder den typisk de konventionelle etiske standarder og holder sig lige akkurat på den rigtige side af loven. Efter en TV-udsendelse om mobning på arbejdspladsen er det mit indtryk, at i hvert fald nogle af disse mobbere har psykopatiske træk, da de ikke har den mindste medfølelse for deres ofre og de fatale konsekvenser, som deres handlinger får for ofrenes liv.

I modsætning til de, der bevidst antager en hensynsløs og grådig strategi i deres forretninger, men som er nogenlunde ærlige og empatiske i andre sammenhænge, så vil psykopater udvise stort set samme adfærd og holdninger i *alle* sammenhænge af deres liv. Hvis deres familie og venner var villige til at diskutere deres egne erfaringer uden at frygte for gengældelse, ville der afdækkes en rotterede af emotionel svigt og generel umoralsk adfærd. At bevæge sig på grænsen af det lovlige betyder en høj

risiko for at ryge på den forkerte side, og hvis det sker, er forbrydelsen en naturlig konsekvens af en afvigende personlighedsstruktur, som altid har været gældende, men som på grund af held, egne evner, en skræmt familie og bekendte der enten har dækket over ham eller nægtet at se virkeligheden i øjnene, har betydet en ren straffeattest. Et rammende eksempel er den engelske succes-forfatter Jeffrey Archer, der fik stor politisk magt ved hjælp af løgne og hans talent for at skrive kioskromaner. I studietiden opdagede han en falsk universitetsgrad fra Californien for at blive optaget på Oxford University. Den eneste grad, han havde, var et brevkursus fra London i bodybuilding. På Oxford kom han på skolens atletikhold som løber, hvor han blev berygtet for at tyvstarte. Det forfalskede han senere til, at han havde deltaget i de olympiske lege for Storbritannien.

Han var en karismatisk mand, der kunne skaffe millionbidrag til partikassen i det konservative parti. Premierminister Margaret Thatcher var begejstret for ham, det samme var hendes efterfølger John Major, og senest den konservative leder William Hague. I 1992 fik John Major ham adlet til Lord, og senere steg han til næstformand for det konservative parti. Trods rygter om insiderhandel med aktier og et manuskript, hvor plottet var stjålet fra en anden, lå borgerskabet på maven for succes-forfatteren. I 1986 afslørede avisen Daily Star, at han havde været i seng med en prostitueret på et hotel. Archer benægtede og sagsøgte avisen med krav om erstatning. Han fremlagde bl.a. en dagbog som bevis. Hans kone vidnede i retten som den gode hustru og fortalte om et "helt og fuldt" ægteskab. Retten troede på forklaringerne og tilkendte ham 500.000 pund i erstatning.

Men da Jeffrey Archer for to år siden stillede op som kandidat til at blive overborgmester i London, gik en tidligere ven til bekendelse og afslørede, at han havde givet Archer et falsk alibi i 1986 under sagen om den prostituerede. De konservative smed ham ud af partiet i 1999 og i juli 2001 blev han idømt fire års fængsel for falsk forklaring og falske beviser. Den nye retssag afslørede også et otte år langt forhold til sin tidligere sekretær samt en stribe affærer ved siden af; plus altså mindst ét besøg hos en prostitueret.

Avisen Daily Star, som Archer vandt over i 1987, har krævet at få pengene tilbage plus renter. For avisen betød nederlaget dengang, at oplaget blev halveret og redaktøren blev fyret. Han døde kort tid efter af et hjerteanfald.

At Jeffrey Archer ikke føler nogen skyld over konsekvenserne af hans løgne eller skam over dommen viste sig i et TV-interview inden retssagen, hvor han sagde: "Man kan begå fejl og græde over det om morgenen. Men om eftermiddagen skal tårerne være tørret væk. Næste dag skal man være klar til at gå videre med sit liv. Hver dag, hver time, hvert minut man bruger på at se tilbage og beklage sine fejltagelser, er spildt. Livet skal gå videre" (Politiken, 22.juli 2001).

Det afgørende her er, at psykopatisk adfærd ikke pludselig opstår ud af det blå. Man kan kun gætte på, hvor mange tilfælde, der ikke kommer til offentlighedens kendskab, og hvor mænd, kvinder og børn dagligt lider under terror, angst og ydmygelser på grund af en psykopat i deres tilværelse. Disse ofre har svært ved at få andre til at forstå, hvad de gennemlever, fordi psykopater er dygtige til at give et godt indtryk, når det passer dem; de fremstiller ofte deres ofre som de virkelige syndere. Psykopater har det, der skal til for at bedrage andre: charmerende, selvsikre, befinder sig godt i sociale

situationer, rolige under pres, upåvirket af risikoen for at blive afsløret og fuldstændig hensynsløse. Selv når de afsløres, kan de fortsætte som om intet var hændt og derved gøre deres ofre forvirrede og usikre på deres egen position.

På trods af at Cleckley insisterede på, at psykopater ikke nødvendigvis er kriminelle, foruden at hans bog indeholder mange profiler af succesfulde psykopater uden fængselsdomme, har den empiriske psykopati-forskning til dato faktisk primært fokuseret på fanger og ikke på disse mindre åbenbare psykopater.

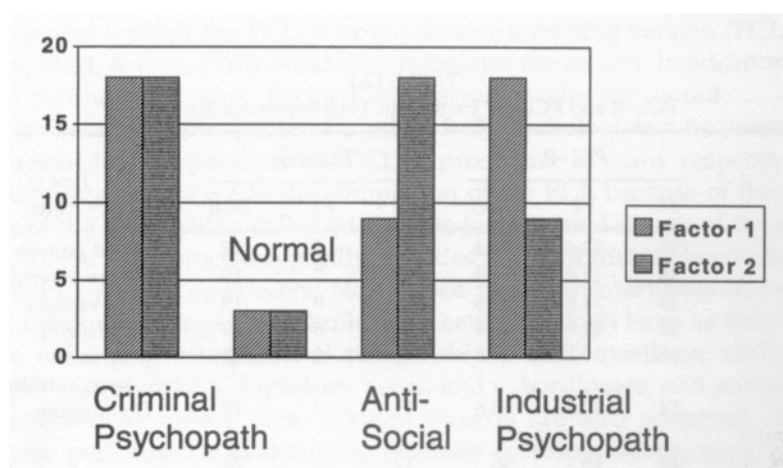
Men indenfor de sidste syv år er psykopater blevet af interesse for det område, der hedder *industrial and organizational psychology*. Det er studiet af menneskers adfærd på deres arbejdsplads og omfatter adfærd, som er knyttet til udførelsen af jobbet såvel som den kontekst, i hvilken jobbet bliver udført. Formålet er at forbedre effektiviteten for den enkelte, for gruppen af medarbejdere og i sidste ende for organisationen som helhed. *Industrial psychology*, som er den ældste subdisciplin har sit fokus på individets kompetence i form af viden, færdigheder og evne til at udfylde sin funktion, herunder tilfredsstillelsen ved jobbet, holdninger, personlighed og mange andre variabler. Den nyeste subdisciplin er *organizational psychology*, hvor fokus er på individers interaktioner, når de udfører et arbejde sammen, f.eks. gruppedynamik, organisationskultur, interpersonelle konflikter og lederstil med henblik på at forbedre organisationens effektivitet.

Psykologerne indenfor dette felt (forkortet I-O-psykologer) interesserer sig ikke for en forbedring af psykopaters mentale tilstand, for de laver ikke terapi med ansatte, men de fokuserer på deres negative indflydelse på de øvrige medarbejdere såvel som på virksomhedsprocesserne. Der findes utallige studier af kriminelle psykopater i fængsler og psykiatriske hospitaler, men den observerede adfærd er begrænset til interaktioner med andre kriminelle, andre psykiatriske patienter eller personalet. Det er derimod langt sværere at studere den ikke-institutionaliserede psykopat, som er kendt for deres evne til at undgå at blive opdaget og deres tendens til at gå videre til andre ofre, når han ikke har gavn af dem længere. Ikke desto mindre har I-O-psykologerne som projekt at observere psykopatens adfærd i et traditionelt arbejdsmiljø og indenfor en normal population for bl.a. at se deres indvirkning på medarbejdere, som bliver forfulgt eller bliver gjort til hans offer.

Den data-behandlings-protokol, der bruges af I-O-psykologer, som rådfører sig med virksomhedsledere, svarer til PCL-R i mange henseender. Den kan især bidrage til at fuldføre PCL på grund af den store mangfoldighed af indsamlet information over længere tid. Forløbet omfatter typisk hyppige observationer af adfærden blandt medarbejdere, personlige interviews i formelle og uformelle rammer, ”team-building”-møder med det formål at forstærke de interpersonelle relationer, personalemøder, gennemgang af beretninger fra medarbejdere, overordnede og underordnede og en analyse af de forskellige data om virksomheden. Dertil kommer det skriftlige materiale såsom evalueringer, forretningskorrespondance og ansættelsespapirer.

Paul Babiak er en I-O-psykolog, der har undersøgt psykopatiske individer, der gør karriere i virksomheder (*Psychopathic manipulation at work* i Gacono, pp.287). Han tager udgangspunkt i seks virksomheder, der undergår store forandringer, og hvor en problem-medarbejder viser sig at være en nøgleperson i virksomhedens dysfunktionelle dynamik. Herefter evaluerer han medarbejderen efter PCL-R og PCL-SV (se kapitlet: psykopatens profil). Som jeg har været inde på i kapitlet: psykopatens

profil, så scorer normale ikke-psykopatiske individer meget lavt på både faktor 1 og 2 i PCL-R, hvorimod kriminelle psykopater scorer højt på begge faktorer. Ikke-psykopatiske kriminelle, som typisk scorer højt ud fra en klinisk evaluering med diagnosen APD(antisocial personality disorder), scorer faktisk lavt til moderat på faktor 1(personlighedsfaktoren), men højt på faktor 2(adfærdsfaktoren). Men *the industrial psychopath*, som Babiak har studeret i en række virksomheder, viser sig at have den modsatte profil, idet de ligger ekstremt højt på faktor 1 og moderat på faktor 2. De udviser de samme personlighedstræk, som tilskrives psykopater, dog uden at begå antisociale handlinger eller at have den kriminelle psykopats typiske livsstil, som ellers ville have tiltrukket sig samfundets opmærksomhed.

Gacono, p.294.

Der viste sig at være en bemærkelsesværdig lighed på tværs af de forskellige virksomheder, som Babiak undersøgte, og det var en diskrepans mellem de individer, som beskrev deres psykopatiske medarbejder i et gunstigt lys og på den anden side de, der betragtede ham i et negativt lys. Denne diskrepans forandrede sig også over tid. I hver eneste virksomhed fortalte alle medarbejdere i begyndelsen, at de kunne lide den pågældende. Men efterhånden fik nogle af dem mere og mere antipati for ham, mens andre interessant nok blev mere og mere tiltrukket af ham. Den sidstnævnte gruppe ville til sidst forsvare ham imod de andre, og mange betragtede ham endda som en nær og betroet ven. Umiddelbart skulle man tro, at psykopaten indyndede sig hos ledelsen og var grov overfor kolleger og de lavere niveauer i hierarkiet. Men Babiak fandt, at de to grupper ikke var opdelt efter status i virksomheden. Blandt de, der havde en positiv opfattelse af ham, var personer, der arbejdede sammen med ham til daglig og nogle af dem indtog en lav status i virksomhedens hierarki. Babiak undrede sig derfor over, hvorfor en psykopat ville se nogen interesse i dem. Hans svar er, at nogle personer besidder en mere uofficiel indflydelse på en virksomhedskultur, som psykopaten kan have glæde af: "In actuality, they possessed informal power within the organizational system, making them useful to the psychopath. Informal power holders influence the attitudes and behaviors of other employees, the work flow, adherence to rules and communication networks. To have the support of an informal leader makes influencing the rest of the organization infinitely easier to accomplish"(Gacono, p.296). Men disse medarbejdere bliver også uden deres vidende manipuleret af

psykopaten til at influere holdninger og adfærd hos de øvrige medarbejdere for at fremme hans bestræbelser. Der er en klar nytte-betragtning i psykopatens interaktion med andre medarbejdere: ”It seems clear from closer study of the evolution of discrepant views that the effort exerted by the psychopath to charm each victim is directly related to the perceived utility of that individual to the psychopath” (ibid., p.297). Og denne bestræbelse går vel at mærke videre end bare at indynde sig hos de magtfulde i virksomheden. Når en medarbejders nytte ikke er oplagt længere, så forsvinder også psykopatens interesse og charmerende fremtoning, og for ofrene resulterer det i forvirring og vrede med en erkendelse af at være blevet ydmyget og forrådt. De kommer derved i den gruppe af medarbejdere, der foragter ham. De diskrepanser i medarbejdernes opfattelse af psykopaten er altså ikke tilfældige, men snarere resultatet af en forudsigelig og manipulatorisk proces fra psykopatens side. Den tilfredsstillende af deres behov for magt og manipulation og kan faktisk føre til en succesfuld karriere. Det må kunne forventes, at alle før eller siden vil gennemskue psykopatens spil, men i de konstant forandrende organisationer, som Babiak har undersøgt, skete det ikke. Babiak fandt derimod fem faser i deres karriereforløb, der er blevet observeret i samtlige tilfælde, der er undersøgt til dato, og som han kalder en *process model* (ibid., p. 298pp.):

Fase 1:

Det er lettere for psykopater at blive ansat i virksomheder end man skulle tro, og det skyldes de udvælgelses- og ansættelsesprocedurer, der ofte bliver anvendt af selv de mest sofistikerede organisationer. Alt for ofte bygger en evaluering af en kandidats kompetence på hans evne til at overbevise interviewer om, at han ved, hvad han taler om – og det er en færdighed, som psykopaten er mester i. Oplysninger på et CV bliver sjældent kontrolleret, som det var tilfældet, da Anna Kastberg blev ansat som direktør for kunstmuseet Arken.

Personlighedstests bliver nogle gange anvendt af offentlige myndigheder og store selskaber, hvor det er relevant at tage vare på den offentlige sikkerhed, men et sådant papir-og-blyant-instrument har endnu ikke vist sig i stand til at måle psykopati på nogen pålidelig måde. For det meste er beslutningen om en ansættelse bestemt af det indtryk, som interviewer får af ansøgeren i løbet af samtalen - d.v.s. den kemi, der opstår mellem interviewer og ansøger bliver betragtet som en indikation for den personlighedsmæssige egnethed. Det er let at tro, at en psykopat har potentiale til at blive leder på grund af sin dynamiske og charmerende fremtræden, et omhyggeligt konstrueret CV og en overbevisende kommunikationsstil.

Fase 2:

Efter at være blevet ansat begynder psykopaten at identificere nøglepersoner, interaktionsmønstre blandt medarbejderne og virksomhedens kultur. Når han vurderer nytten af de enkelte individer, bliver det baseret på både deres reelle magt i virksomheden (målt på deres adgang til information og kontrol med ressourcer) og deres viden og evner. Det etableres således et netværk af personlige, intense og nogle gange intime relationer, men med udgangspunkt i én-til-én-interaktioner.

Fase 3:

I denne fase handler det om at samle information og sprede disinformation til egen fordel, men forbindelsen mellem psykopaten og denne disinformation bliver effektivt sløret for kollegerne. Det drejer sig om forbedre sit image, tale nedsættende om andre, skabe konflikter og rivalisering blandt andre i virksomheden, sådan at de ikke udveksler information, der kan afsløre bedrageriet. Den teknik virker bedst i omgivelser, hvor den gensidige tillid i forvejen er lav, f.eks. i virksomheder, der undergår kaotiske forandringer. Psykopaten vil konsekvent bruge mere tid på socialt samvær under fire øjne eller via telefonen og undgå alle gruppemøder, hvor det er for vanskeligt at holde styr på de mangfoldige facader, som han foregiver at have. Alle de psykopatiske individer, som Babiak interviewede, fortalte, at deres arbejde var for vigtigt til at blive afbrudt af deltagelse i møder. Babiak kalder psykopaten i dette manipulatoriske spil for *the puppet master* (ibid., p.300), fordi han nyder at trække i trådene bag kulisserne for at skabe hans egen fiktion. Når hans modstandere og potentielle rivaler skal fremstilles i et negativt lys, bliver det gjort på en knap så direkte måde; kritikken viser sig i form af spontane og opportune bemærkninger om vedkommendes adfærd og personlige karakteristika, der hver især er forholdsvis harmløse, men over tid tegner et negativt billede, der når som helst kan fremmanes af psykopaten for at skaffe sig af med en rival eller få andre få antipati for vedkommende.

Fase 4:

Her kommer det interpersonelle misbrug op til overfladen og ofrene bliver klar over, at de er blevet narret eller forfulgt. Når de beklager sig til ledelsen eller kolleger, er der ingen, der tror dem. De er blevet neutraliseret af psykopaten, der allerede systematisk har skabt tvivl om deres kompetence, loyalitet og motiver. Ofrene bliver ubehageligt overraskede, fordi de ofte ikke har anet, at de havde en rival i psykopaten og fordi de troede, at de havde et særligt nært forhold til ham. "Because the psychopath creates a special relationship with those they find potentially useful, they engage their victim at a deeper emotional level than is common in business relationships. In a business world that is becoming increasingly more cold and dispassionate, these close, rare and seemingly genuine relationships are valued greatly by coworkers. Therefore, when they end, the emotion felt is greater than normally expected" (ibid., p.302). De ofre, der har oplevet hans afvisning intenst og ydmygende, er ikke tilbøjelige til at afsløre deres erfaringer over for andre.

Man skulle forvente, at psykopatens spil ville blive åbenbar for alle før eller siden, når flere og flere medarbejdere bliver klar over løgnene, bedrageriet og manipulationen, men det er ikke sket i et eneste af de tilfælde, som Babiak og andre psykologer har undersøgt.

Fase 5:

Igennem de første fire faser har psykopaten skabt og kontrolleret et netværk af magtfulde og brugbare individer, og i denne sidste fase bliver der manipuleret med hele magtstrukturen i virksomheden til hans egen fordel. "The fifth phase is really the most insidious part of the psychopath's entire game" (ibid.). Hele vejen igennem har de øverste i virksomhedens hierarki forsvaret psykopaten imod andres betænkeligheder og beskyldninger, indtil de selv bliver forrådt. Når de falder i unåde, vil de enten selv

forlade virksomheden eller blive fjernet samtidigt med at psykopaten bevæger sig opad i hierarkiet.

Ifølge Babiak er det almindeligt i forbindelse med en organisationsanalyse at samle information om de ansattes frustrationer på jobbet, vanskeligheder i de interpersonelle relationer og oplevelser af at blive forbigået ved forfremmelser. Men i de virksomheder, hvor en psykopat var blevet identificeret, gav de ansatte udtryk for betydeligt flere negative følelser end hvad man normalt kommer ud for. De hyppigst forekommende følelser var forvirring og usikkerhed omkring det forandrede forhold til psykopaten, f.eks. en skam og ydmygelse over at være taget ved næsen, men også vrede og frustration i forhold til ledelsen, fordi den ikke har været opmærksom på, hvad der foregik. I Babiak's interview var der ingen, der talte om psykopati i deres beskrivelse: "The term *psychopath* was never used – *liar, cheat, deceitful, unscrupulous person* were terms used by those interviewed" (ibid., p.303).

Formålet for psykopaten er at avancere i hierarkiet, fordi en lederstilling er attraktiv for ham af forskellige grunde. Den involverer udøvelse af magt og kontrol over mennesker og ressourcer, den kræver ikke en ekspertviden på et begrænset område og den betyder højere løn end andre jobs. En leders evne til at få sine medarbejdere til at udføre de ønskede opgaver, f.eks. i kraft af sin karisma, er ofte vigtigere end hans evne til at udføre konkrete arbejdsopgaver.

Babiak opsummerer sine resultater af mange års studier i adskillige virksomheder med følgende punkter:

- a): the discrepancy in the perception of psychopaths in organizations is actually the outcome of a predictable process of organizational manipulation on the part of the psychopath.
- b): the effort exerted by the psychopath to charm his victim is directly related to the perceived utility of that individual to the psychopath.
- c): this effort goes beyond ingratiating oneself with obviously powerful people in the organization; (it includes lesser players who have utility not so obvious to the casual observer).
- d): psychopathic characteristics such as interpersonal charm, cool/detached decision making, and need for stimulation are easily mistaken for leadership traits such as charisma, decisiveness and extroversion.
- e): career success is made easier for the psychopath by the chaotic state of the organization in which he or she operates.

Ibid., pp.308-309.

Det sidste punkt er interessant, fordi det almindeligvis kræver hårdt arbejde at nå op i den position, fordi der er et begrænset antal lederstillinger i traditionelle pyramideformede organisationer. I et traditionelt bureaukrati er opstigningen langsom og man skal udføre sit arbejde godt for at opnå en forfremmelse til næste niveau. Der kan være mange niveauer at skulle igennem på vejen til et højere betalt lederjob, og der er også mange formelle regler at overholde – langt flere end den typiske psykopat bryder sig om; en proces, der kræver en større evne til at udsætte behovstilfredsstillelse end psykopater er kendt for at besidde.

Der er imidlertid nogle andre forhold i det private erhvervsliv i dag, fordi den teknologiske udvikling har accelereret i en sådan grad, at en langsom, forudsigelig vækst ikke længere er en reel mulighed, hvis virksomheden skal overleve på markedet. Hele udviklingen indenfor IT-området i de sidste 6-7 år er et oplagt eksempel. For at være konkurrencedygtig skal en virksomhed og dens medarbejdere hurtigt kunne tilpasse sig og reagere på forandringer i markedet, tidligere regler må brydes, ledelseskontrol må mindskes, traditionelle hierarkier og kommandoveje må blive mere fleksible og lederne må løbe større risici for at være på forkant med udviklingen og sikre virksomhedens eksistens. Det er et problem for mange ledere at administrere de hurtige forandringer, som derfor ofte bliver ukontrollerede og i sidste ende kaotiske. I en kaotisk forandrende organisation bliver reglerne brudt uden overordnet planlægning og beslutninger bliver taget uden at afsætte tid til en grundig evaluering. Psykopaten har imidlertid ingen vanskeligheder med konsekvenserne af hurtige forandringer; det er tværtimod en situation han trives med, og som derfor øger risikoen for psykopatisk manipulation. Hvis der ydermere er et miljø af hemmelighedsfuldhed og kaos er det en forstærkende faktor, fordi en bedragerisk og manipulerende adfærd ikke kan holdes skjult ret længe i et miljø, hvor information bliver gjort tilgængelig for alle.

Alle disse mindre rigide og mindre bureaukratiske virksomheder er således mere attraktive for psykopater, mere i overensstemmelse med deres livsstil og åbner nogle karrieremuligheder for dem, der ikke tidligere har været tilgængelige i de store selskaber. De traditionelle, bureaukratiske organisationer, der defineres af en politik og kontrolsystemer og karakteriseres af kedelige rutineopgaver vil derimod ikke passe til psykopatens lave frustrationstolerance og overdrevne behov for stimulation. Meget af psykopaters succes skyldes deres tilbøjelighed til hyppigt at skifte arbejdsplads for at undgå afsløring, og det er ikke foreneligt med en langsigtet karriere i et selskab eller offentlig myndighed.

Antallet af psykologer i verden, der studerer psykopater i erhvervslivet er ret begrænset. I USA har man fokuseret på professioner, der vedrører den offentlige sikkerhed som f.eks. politiet, brandvæsenet og ansatte i atomkraftværker, hvor forbindelsen mellem personlighed (og personlighedsforstyrrelser) og egnethed er mere klar.

Kognitiv stil og psykodynamik

”Das habe ich getan“, sagt mein Gedächtnis. „Das kann ich nicht getan haben“ – sagt mein Stolz und bleibt unerbittlich. Endlich – gibt das Gedächtnis nach.

Friedrich Nietzsche: ”Jenseits von gut und böse“, Schlechta, bind II, p.625.

Ifølge Henry Richards er psykopatens selv-tilstande – og ekstreme patologiske selv-tilstande i det hele taget – struktureret som en triade:

1. problematiske affekter og drifter,
2. problematiske repræsentationer af sig selv og andre, og
3. habituelle forsvar imod den katastrofale erkendelse og bevidste erfaring af de smertefulde aspekter eller konsekvenser af de to andre strukturelle komponenter.

Den dominerende selv-tilstand bestemmer på et givet tidspunkt perception, adfærd og konstruktion af mening og værdi, mener Richards(Millon(ed.), p.88).

J. Reid Meloy hævder, at "the defensive process of the psychopath is manifest in and may be inferred from conscious cognitive style"(Meloy, 1994, p.323). D.v.s. at forholdet mellem ubevidste forsvarsmekanismer og den bevidste kognitive stil er et forhold mellem forskellige niveauer, sådan at de ubevidste forsvar manifesterer sig i og kan udledes fra en karakteristik af psykopatens bevidste kognitive stil og adfærd (herunder hans verbaliseringer). Meloy har især undersøgt dette forhold ved hjælp af Rorschach-tests. "Unconscious internal regulating mechanisms and primitive defenses create and maintain the narcissistic object relations found in the severe psychopath"(ibid., p.313). Disse ubevidste intra-psykiske mekanismer - som f.eks. primitive forsvar – har rod i de tidlige faser af den normale jeg-udvikling og rummer koblingen mellem de tidlige former for kognitiv-affektiv organisering og de væsentligste former for psykopatologi. De bliver nemlig først dysfunktionelle i den senere udvikling, hvis de vedbliver med at være de dominerende forsvarsmekanismer. "For ASPDs who are also psychopathic, devaluation (100%) and massive denial (91%), both primitive defenses, predominate over mature defenses such as high denial or repression"(ibid., p.314), som det fremgår af Rorschach-testningen af 22 psykopater:

Rorschach Defensive Operations for 22 Psychopaths (PCL-R \geq 30)

<i>Defense</i>	<i>Mean</i>	<i>Standard Deviation</i>	<i>Frequency</i>
<i>Lerner and Lerner (1980) Defense Categories</i>			
High Devaluation	.91	.92	13 (59%)
DV3	.32	.72	4 (18%)
DV4	–	–	2 (9%)
DV5	.36	.73	6 (27%)
High Idealization	.00	.00	0 (0%)
Low Idealization	–	–	2 (9%)
Denial 1	–	–	1 (5%)
Denial 2	–	–	4 (18%)
Denial 3	.55	.74	9 (41%)
<i>Cooper, Perry, and Arnow (1988) Select Defense Categories</i>			
High Denial	–	–	6 (27%)
Massive Denial	2.32	1.46	20 (91%)
Splitting	1.32	1.46	15 (68%)
Projective Identification	1.82	1.59	17 (77%)
Omnipotence	1.55	1.57	17 (77%)
Devaluation	4.18	2.26	22 (100%)
Primitive Idealization	.95	1.25	11 (50%)

Meloy, 1994, p.315.

Meloy nævner følgende typer af kognitiv stil hos psykopater:

Shut-off mechanism: Det er en psykologisk forsvarsmekanisme, der opererer hurtigere en fortrængning, men som hører til en kognitiv proces. Den udelukker aspekter af personligheden, der enten kan risikere at dekrederer den grandiose selv-opfattelse eller kan stride imod en udnyttende, grov adfærd overfor andre.

Splitting er den ubevidste forsvarsmekanisme, som henviser til en fragmenteret jeg-struktur, karakteriseret ved en kognitiv umodenhed, indskrænkede syntetiserende og kombinatoriske evner og en adskillelse af introjektioner og identifikationer med modsat valør. (Sidstnævnte distinktion vil blive uddybet i næste kapitel). Splitting, som er en polarisering af det mentale indhold på samme niveau i bevidstheden, står i modsætning til fortrængning, der nemlig udskiller det dissonante indhold på forskellige niveauer i bevidstheden. På grund af splitting rummer psykopaten både stærkt urealistiske, overvurderede og undervurderede repræsentationer af sig selv, d.v.s. både grandiositet og værdiløshed. Grandiositeten er til stede i praktisk talt ethvert aspekt af psykopatens tænkning, incl. kriminel hovmod, perfektionisme, prætentios væremåde og opfattelse af at være unik. Psykopatens kognitive-affektive mindreværds-kompleks betegnes *The zero state*. Det er en selvopfattelse, der rummer tre samvirkende overbevisninger: personen er totalt værdiløs, et ”nul”, alle andre deler denne opfattelse og for det tredje vil denne tilstand vare evigt. Til forskel fra en depression på baggrund af introjektioner og anger, som jo er en umulighed for psykopaten, erfarer han til tider en tomhed. I forbindelse med familiebehandling viste det sig at adfærdsforstyrrede unge let kan verbalisere deres oplevelser af både ekstrem misundelse og grandiositet og af kedsomhed og indre tomhed. ”In response to the question of what they would be like without the part of them that was ’superhuman’ or better than anyone else, they replied, ’Worthless, helpless’; ’I would be like a guy in a three-piece suit, who goes to work everyday, nine to five’; ’I would be helpless, vulnerable’; ’It would be like death’”(ibid., p.316). Disse følelser, der mangler den anden som et separat, internaliseret objekt, er en følge af de patologisk-narcissistiske objektrelationer og er forbundet med en idealiseret selv-repræsentation. Men det er kun, når den grandiose selv-struktur svigter eller når psykopaten forhindres i at reparere hans selvværd med aggression og acting-out, at han er i fare for at opleve denne tilstand.

Konkret tænkning er også et tegn på en kognitiv umodenhed ved psykopaten, idet han betragter andre som del-objekter. Man kan kalde det psykopatens selvobjekter i Kohuts betydning, for begge begreber implicerer en manglende evne til at opfatte andre som hele, virkelige og selvstændige personer. Som Karterud siger, bliver selvobjekter ”tillagt en mening og følelsesmæssig betydning, der korresponderer med et indre behov”(Karterud, p.81).

Et andet aspekt af den kognitive umodenhed kan betegnes fragmentering, som er en ekstrem form for holdningsløshed. Eksempler på fragmentering er modsigelser og fluktuationer i psykopatens tænkning, en diskrepans mellem intentioner og den faktiske adfærd og mellem adfærd og selvopfattelse.

De primitive forsvar, der reguleres af den grandiose selvstruktur, sikrer psykopatens manipulerende fremtræden og manifesterer sig i den bevidste kognitive stil. Meloy oplister den kognitive stil og de dertil svarende ubevidste forsvarsmekanismer:

Cognitive Style and Defensive Processes in the Psychopath	
<i>Conscious Cognitive-Behavioral Style^a</i>	<i>Unconscious Defense Process</i>
1. Criminal pride, uniqueness, pretentiousness, perfectionism	Idealization of self-representations, denial, omnipotence, devaluation of others
2. Ownership/entitlement	Omnipotence, denial of other's needs
3. Failure in empathy	Omnipotence, devaluation, dissociation
4. Victim stance	Projective identification
5. Refusal to be dependent	Omnipotence, projective identification, persecutory introjection
6. Lying	Denial, omnipotence, rationalization
7. Zero state	Affective emptiness, evacuation of good self- and object representations
8. Power thrust	Projective identification, omnipotent control
9. Anger	Projective identification, omnipotent control, denial
10. Sentimentality	Idealization of past self- and object representations
11. Nonpsychotic hallucinations	Introjection, dissociation
12. Sexuality	Projective identification, idealization, devaluation, omnipotent control

Meloy, 1994, p.317.

Meloy illustrerer forholdet mellem kognitiv stil og forsvarsmekanismer med en hypotetisk case om en psykopatisk seksualforbryderes tanker, følelser og adfærd både før, under og efter en voldtægt af et kvindeligt offer (ibid., p.320pp.). Før voldtægten vil han ubevidst anvende projektiv identifikation til at idealisere sit potentielle offer. Forfølgelsen af offeret er et eksempel på *power thrust* (se tabellen ovenfor), som dominerer psykopatens kognitivt-adfærdsmæssige stil. *Power Thrust* kombinerer hans narcissistiske selvopfattelse med hans behov for omnipotent kontrol, der i dette tilfælde kommer til udtryk som seksuel udnyttelse. Den affektive tilstand, som ledsager fantasien om omnipotent kontrol er en animerende og pirrende følelse. Han kan bevidst tænke, at hun i virkeligheden vil have ham eller at hun kigger efter ham, og han eliminerer enhver tanke, der kan forstyrre hans grandiose fantasier om magt og kontrol eller som kan afskrække ham fra at begå voldtægt. Når psykopaten så sætter sig i forbindelse med offeret ved verbal eller fysiske kontakt, begynder realiteten at gribe forstyrrende ind på hans grandiose fantasier. Offeret vil hurtigt blive vred eller bange, og det er en adfærd, der strider imod hans fantasier. Han forsøger dernæst ubevidst at tage den projektive identifikation af det ideelle objekt i sig igen for defensivt at beskytte sin grandiose selvstruktur. Samtidigt projiceres indre, forfølgende og ondsindede introjektioner – muligvis repræsentationer af omsorgspersonens mishandling – over på offeret. Hun bliver transformeret til et devalueret objekt og opfattet som en trussel. Under de omstændigheder kan aggression og sadisme indenfor den grandiose selvstruktur mobiliseres og dissociative processer kan yderligere distancere psykopaten fra hans offer.

I hans hovedværk "The psychopathic mind" skelner Meloy mellem to niveauer i den psykopatiske bevidsthed: den psykopatiske seksualforbryder kan blive psykotisk på et begrebsniveau for objektet, idet han faktisk forstår hans offer som et devalueret "mor"-

introjekt, der intra-psykisk håner og kritiserer ham. Alligevel er han ikke psykotisk på et perceptuelt niveau for objektet; han kan perceptuelt skelne mellem hans virkelige offer og han virkelige mor, og der er intet realitetstab mellem interoceptive og eksteroceptive fornemmelser (Meloy, 1988, p. 78).

På Discovery Channel har der været adskillige udsendelser om seriemordere, hvor det viser sig, at den kvinde, der er i stand til at være føjelig på trods af psykopatens seksuelle overgreb, også har en chance for at overleve. Han kan nemlig i det tilfælde fastholde idealiseringen af sit offer, hvorimod de kvinder, der gør modstand, bliver devalueret og til sidst myrdet på grund af hans ondsindede introjektioner. "The psychopath may experience more aggressive, non-psychotic hallucinations commanding him to carry out the act" (Meloy, 1994, p.321). I modsætning hertil står den paranoide skizofrene voldsmand, som kan være fuldkommen psykotisk på et sensorisk-perceptuelt niveau ved at have den vrangforestilling, at hans aktuelle offer er hans mor og samtidigt opleve introjektet af hende som en auditiv hallucination, der skyldes et sammenbrud af jeg-grænser. Med andre ord høres hendes hån som en virkelig stemme, der kommer udenfor den skizofrenes bevidsthed og stammende fra den biologiske mor. Det er en vigtig distinktion, når man skal vurdere, hvorvidt det er et psykopatisk eller et psykotisk individ, der forøver en voldshandling.

Psykopaten har - på trods af en normal evne til realitetstestning - en bevidst oplevelse af at være berettiget til handlingen, og den bliver støttet af adskillige ubevidste forsvarsmekanismer: for det første er offeret blevet devalueret som et idealiseret kærlighedsobjekt og efterfølgende opfattet som en trussel; derfor føler han det retfærdiggjort at lade det gå ud over hende med seksuelt sadistiske handlinger. For det andet benægter han, at offeret er et helt menneske, der fortjener empati, og han benægter det uhyrlige ved hans handlinger. For det tredje finder benægtelse og dissociering sted på et ubevidst niveau, som sætter psykopaten i stand til at opretholde hans grandiose selvstruktur, mens han på det bevidste niveau udelukker og eliminerer enhver tanke, der ville kunne skade hans oppustede selvbillede.

Psykopatens kognitive forvrængninger underbygges således af hans egne ubevidste projektive processer. I alle hans interpersonelle interaktioner er projektiv identifikation og omnipotent kontrol de forsvarsmekanismer, der sikrer den grandiose selvstruktur og forhindrer *the zero state*. Som eksempel nævner Meloy seriemorderen Ted Bundy's egen beskrivelse af mord: "You're looking into their eyes. A person in that situation is God! You then possess them and they shall forever be a part of you. And the grounds where you kill them or leave them become sacred to you, and you will always be drawn back to them" (ibid., p.321). Implicit i den grandiose selvstruktur og understøttet af projektiv identifikation er psykopatens mangel på empati (tabellens punkt 2) og det holdningsmæssige: "ownership" og "entitlement" (tabellens punkt 3).

Forsvarsmekanismer som omnipotens, devaluering og dissociering afviser enhver bevidst følelse af empati (se tabellens punkt 3).

Psykopatens bevidste oplevelse af lyst adskiller sig ved sit fravær af empati og følelsesmæssig tilknytning. Lystfølelsen afhænger af tilstedeværelsen af et dominans-underkastelsesmønster for adfærden, brugen af dissociative forsvar som splitting for at afværge smertefulde affekter og en tilfredsstillelse af de sadistiske impulser ved at påføre andre en emotionel eller fysisk smerte. Det er ikke tilfredsstillende ved empatisk at reagere på andres lyst og tilfredsstillelse, fordi den vækker misundelse og

grådighed i dem. Meloy's bud på en hypotese, der kan forklare en sådan adfærd, er at det seksuelle og det aggressive center indenfor hypothalamus ligger i umiddelbar nærhed af hinanden. En limbisk dysfunktion kan derfor resultere i psykopatisk seksualadfærd hos voksne (Meloy, 1988, p.76).

Det er imidlertid ifølge Meloy psykodynamisk usandsynligt at psykopaten får en depression. For det første vil det være en forudsætning for en depression, at der sker et svigt i benægtelse; d.v.s. den forsvarsmekanisme, som er nødvendig for den psykopatiske psykodynamik. For det andet er det en betingelse for depressionen, at der er en diskrepans mellem den virkelige selv- og den ideale selvrepræsentation, som pr. definition ikke eksisterer indenfor den grandiose selvstruktur. For det tredje er depression forbundet med en evne til at sørge over mistede objekt- eller selvrepræsentationer, der opfattes som en kilde til både det gode og det onde; men at kombinere selv- og objektrepræsentationer med modsat valør er ikke muligt med et dissociativt forsvar som splitting. "Without the appearance of ambivalence and a beginning capacity for repression, the affect of depression, and its more mature, objekt-directed emotions such as concern, guilt and mourning, are impossible to achieve" (ibid., p.92).

En depression, som involverer følelser af at være uværdig til at elske, skyldig og ude af stand til at leve op til andres forventninger er nogle overjægs-fordringer, der ikke findes i psykopatens psykodynamik. Han vil højst føle sig angrebet af primitive sadistiske introjekter, hvor han vil reagere med forfølgelsesangst og vrede snarere end med dysfori. Det, der før blev omtalt som *the zero state*, en indre følelse af tomhed, er det tætteste en psykopat vil komme på en depression.

Henry Richards gør opmærksom på, at psykopaten jo ikke er utilpasset indenfor sin egen logik: "The psychopath's perversion of ideals murders both meaning and caring, leaving the psychopath without conflict, comfortable in an unhumanized world" (Millon(ed.), p.78). En idealisering af det onde resulterer i det, som Richards kalder "inverse conscience". En normal samvittighed kan ses som værende resultatet af overjægs-identifikationer med gode og stærke objekter. For normale mennesker vil adfærd, der bifaldes af sådanne objekter, forstærke følelsen af selvværd og tryghed, hvorimod adfærd, der fordømmes af disse gode og stærke objekter fremkalder skyldfølelse, usikkerhed og forventning om straf. Men "in an inverse conscience, the identification with bad and powerful objects increases self-esteem, security and self-cohesion" (ibid., p.87).

Internalisering

"It is my hypothesis that the psychopathic process is fundamentally a virtual failure of internalization".

Meloy, 1988, p.44.

Ifølge Meloy synes der at være en mangel på både dybfølte og ubevidste identifikationer med først og fremmest den primære omsorgsperson, men også hvad

angår de vejledende og adfærdsstyrende identifikationer med samfundet, kulturen og menneskeheden generelt.

Spædbørns tilbøjelighed til at putte ting i munden udtrykker et primitivt ønske om at inkorporere et objekt i selvet og dermed et ønske om at modificere selvet gennem foreningen med objektet. Inkorporation er en forløber for empati og med inkorporative svigt eller nederlag er grunden gødet for senere fiaskoer og forvrængninger af internaliseringsprocessen; den kommer til udtryk gennem identifikation og introjektion.

Kort fortalt er identifikation en modifikation af jeg'et eller adfærden for at opnå en større lighed med en anden: "it is the nascent self-representation becoming like the perceived object" (Meloy, 1988, p.45). Introjektioner (eller introjekter) er også internaliserede repræsentationer af andre, men som vedbliver med at have en relation til jeg'et; en indre-psykisk fremtræden, der er forskellig fra den subjektive oplevelse af jeg'et. Meloy kalder introjektet for et *object percept*, der ofte erfares som et visuelt billede, som "ses" i bevidstheden eller som en lyd, der kan "høres", men som alligevel subjektivt erfares som "ikke-mig" (ibid.). Et introjekt bliver nogle gange forvekslet med en auditiv hallucination af både patient og psykiater, især i de tilfælde hvor der er uenighed om, hvorvidt den rigtige diagnose er en alvorlig borderline psykopatologi eller om der er tale om skizofreni.

For psykopaten sker der en internalisering af det, som Meloy kalder *the stranger selfobject* (ibid., p.46), der er en narcissistisk identifikation med den person, barnet opfatter som aggressoren. Det er et forvarsel om udviklingen af en grandios selvstruktur med en bevidst mangel på kærlighed og tilknytning til andre. Det er altså en *identifikation*, men den er afgørende forskellig fra borderline patientens internalisering af det fremmede selvobjekt som værende et forfølgende *introjekt*, og som borderline personen forholder sig til på en frygtsom og til tider voldsom måde. I den psykopatiske internalisering bliver det fremmede selvobjekt en integreret del af barnets selvopfattelse, hvorimod det for borderline personen bliver en kilde til angst, der projiceres på omgivelserne som en frygt for andre. Den narcissistisk forstyrrede voksne vil også vise en stærk identifikation med det fremmede selvobjekt, men på en mindre aggressiv måde end psykopaten.

Hvis psykopaten bliver fængslet gennem længere tid og han tilmed opfatter det som et uretfærdigt overgreb af en ondskabsfuld autoritet, kan det forårsage splitting mellem det ideale selv- og den ideale objektrepræsentation (*the stranger selfobject*) indenfor den grandiose selvstruktur. Det fremmede selvobjekt bliver så oplevet som forfølgende og plagende tanker, der ikke hører til jeg'et og blander sig med sadistiske introjekter udenfor den grandiose selvstruktur, og som projektivt identificeres med den faktiske ydre autoritet. Selv om der mangler en overjeg-struktur opleves denne fragmentering som straffende, og det kan ifølge Meloy udløse en selvdestruktiv adfærd. "Ironically the internal world of the psychopath during these brief periods of self-concept fragmentation will be much more immediately punishing than reality-based civil and criminal sanctions" (ibid., p.96).

En psykodynamisk markør for en vellykket tilknytning er objektkonstans. Det defineres i Pædagogisk-psykologisk ordbog som "barnets fastholden af det indre billede af moder ..., selv om denne ikke er til stede" (Hansen(ed.), p.275). Meloy

udtrykker sig patetisk om objektkonstans, når han siger: "it is the bedrock of socialization" (ibid., p.56). Det er en intra-psykisk sikkerhedsstruktur for barnet, som gør barnet bevidst om et kærligt og konstant nærvær midt i de overvældende, skræmmende og voldsomme affekter, der kan finde sted i barnets følelsesliv. Men den psykopatiske karakterdannelse indebærer et fravær af sådan et objekt. I stedet for stabile, emotionelt tilfredsstillende og klare selv- og objektrepræsentationer, hjælper de sammensmeltede selv- og objektbegreber indenfor den grandiose selvstruktur med defensivt at manøvrere i forhold til en utilstrækkelig omsorg.

Devalueringen af enten virkelige objekter eller introjekter udenfor den grandiose selvstruktur, som ikke er identificeret som "jeg", fastholder den intra-psykiske fornemmelse af tomhed (*the zero state*). Det er en tilpasning til den ubevidste forestilling, som af og til kommer til udtryk, at der er intet af værdi at internalisere. Devalueringen er alligevel nødvendig for psykopaten, for hvis den ikke finder sted, er han udsat for bevidste følelser af både misundelse og grådighed og kan være tvunget til at destruere det virkelige objekt. Derefter vil han uvægerligt falde tilbage til devalueringens-positionen, så snart objektet er destrueret.

Ligesom det var tilfældet med den føromtalte seksualforbryder, der udsøger sig et offer, som i begyndelsen bliver idealiseret, så vil hans grådighed og misundelse være en forløber for både raseri og sadisme; offeret vil blive såret eller dræbt, når devalueringen endnu engang etablerer en primitiv og defensiv ligevægt.

En udvikling i objekt- og selvrepræsentationer er afhængig af en overvægt af tilfredsstillende og "gode" internaliseringer, og her er misundelse en alvorlig hindring. "Envy is most apparent in patients who hate goodness itself" (ibid., p.104). Men psykopaten er ifølge Meloy almindeligvis ikke bevidst om sin misundelse, fordi den truer den grandiose selvstruktur. Bag misundelsen ligger vreden imod det, som bliver idealiseret, men som han ikke kan bemægtige sig. Meloy taler om "split-off envy" og at "envy is the destructive motivation" (ibid., p.105). Det virkelige objekt må devalueres efter at det er ødelagt for at afværge sorg og evt. ønsker om at gøre godt igen. "It is an aggressive taking in and throwing out, incorporative and eliminative, cycle that begins with the conscious thought 'I must have' and ends with the conscious thought 'it was not worth having'" (ibid.).

Psykopaten som kærlighedsobjekt

"Psychopaths relate to others on the basis of power rather than affection".

Meloy, 1997, p.76.

Et af de afgørende karakteristika er den manglende evne til at etablere en følelsesmæssig tilknytning til andre; men det forhindrer jo ikke andre individer i at få en tilknytning til ham. Det er bemærkelsesværdigt af den grund, at disse følelsesmæssige bånd ikke bliver gengældt og når kærlighedsobjektet tilmed er almindelig kendt som værende farlig.

Psykopatens emotionalitet mangler subtilitet, dybde og beslægtethed med andre menneskers affekter. Hans adfærd vil for det meste give en dybtgående emotionel afsondring fra andre, men med nogle affektive udfoldelser, som er en "shallow affect" (jf. punkt 6 i PCL). Meloy taler om, at psykopaten lever "in a *presocialized* emotional world, where feelings are experienced not in relation to others, but only in relation to the self" (Meloy, 1997, p.85). Den populære karikatur af den "dumme blondine" er meget stimulerende for psykopaten, fordi hans seksuelle lyst defineres af parametre som dominans og underkastelse – den smarte og den uvidende. Det er et følelsesmæssigt stadium, der til en vis grad svarer til det barn, der endnu ikke indgår i interaktion med jævnaldrende, og som domineres af vrede, munterhed, foragt og kedsomhed. Følelserne spiller en inkonsistent rolle i tænkningen, beslutningsprocessen og i problemløsning; nogle gange er tænkningen stærkt påvirket af følelser og andre gange spiller følelserne kun en meget perifer rolle.

Der er sandsynligvis mange sociale og økonomiske grunde til at nogle mennesker vil fastholde en relation til en psykopat, men her drejer det sig om at forstå dem, der frivilligt udvikler en intens tilknytning til et sådant individ. Umiddelbart er sådan et forhold irrationelt og alligevel kan det vare ved på trods af andres forsøg på at fraråde enhver forbindelse. Det drejer sig altså ikke om de individer, der ønsker at forlade eller afslutte et forhold, og som bliver truet til at blive; det kan være trusler om vold imod én selv og imod børnene eller truslen om et pludseligt tab af det økonomiske grundlag for familien. For de, som frivilligt bliver i sådanne forhold – og måske endda opsøger dem – kan man spørge, om denne frivillighed ikke er en illusion. De kan bevidst argumentere for og rationalisere deres valg, selv om der ubevidst synes at være motivation, ønsker, følelser og forsvar, der fremtvinger et sådant forhold – eller i det mindste stiller spørgsmålstegn ved omfanget af den frie vilje, der reelt bliver udøvet. De utallige kvinder, der har søgt kontakt med Peter Lundin, har en psykodynamik (sandsynligvis ubevidst), der medfører et ønske om psykopaten som kærlighedsobjekt. Til forståelsen af denne relation er det nødvendigt at se på begge parter psykodynamik.

Identifikationer

"The psychopath does not fail in the attachment process because of an inability to identify; rather, the psychopath develops abnormal identifications".

Henry Richards i Millon(ed.), p.72.

Meloy formulerer psykopatens modsigelse som et spørgsmål: "If psychopaths are so emotionally detached, why must they continually aggress against other people in such hurtful and destructive ways?" (Meloy, 1997, p.84). Borderline-patienten erfarer sine aggressive impulser som *ego-dystone*, hvorimod psykopaten erfarer sine aggressive impulser/identifikationer som *ego-syntone*. Psykopaten relaterer sig ikke til det internaliserede objekt, der er skabt af aggressionen, som værende adskilt fra jeg'et,

men han erfarer det internaliserede objekt(identifikationen) – fremkaldt af aggressionen – som værende en del af jeg'et(ibid.).

Meloy skelner i en anden bog mellem to former for internalisering: *identifikationer og introjektioner*(Meloy, 2001, p.9).. Identifikationer er modifikationer af selvet eller adfærden for at øge ligheden med objektet. Introjektioner er objekter, som er internaliserede, men som fastholder en relation til selvet. Når en introjektion er bevidst, bliver den subjektivt erfaret som ”ikke-mig”, men den er med til at definere ”mig”. Personer med borderline personlighedsforstyrrelse beklager sig ofte over forfølgende og kritiserende ”stemmer”, og disse introjekter kan blive fejldiagnostiseret som auditive hallucinationer. For et barn, der forventer aggressive objekter, kan der imidlertid ske det, at barnet identificerer sig med sådanne objekter – både af adaptive og defensive grunde; en internalisering, der bliver en narcissistisk identifikation i en grandios selvstruktur. Meloy begrundet denne internalisering ud fra en arkaisk frygt for selv at blive offer, når han taler om ”... a phylogenetically old fear of being prey to the predator, which internally for the psychopath is surmounted by a complete identification with the latter and the disavowal of the feared introject of the predator. He becomes what he fears the most(Meloy, 2001, p.10). I sammenhæng med den forrige distinktion er introjektioner altså ego-dystone og identifikationer er ego-syntone.

Meloy har sammen med Gacono udgivet en bog om Rorschach-testning af psykopater: *The Rorschach-assessment of aggressive and psychopathic personalities*, som blev omtalt i kaptitlet: Kognitiv stil og psykodynamik. Disse tests viser deres primært ubevidste identifikation med gerningsmanden, og det er konsistent med det dominans – underkastelses-paradigme, som også viser sig, når terapeuter oplever at være under kontrol af psykopatiske patienter. Men der kan dog være ego-dystone kognitive forstyrrelser, som ofte opstår i den kriminelle aktivitets indledende fase. ”For example, the sexual psychopath might hear an internal voice stating, ‘Don’t do it’ or ‘this is wrong’”(Meloy, 1994, p.321). Meloy gør opmærksom på, at der er tale om ikke-psykotiske hallucinationer, som til tider er i stand til at forstyrre psykopatens tænkning, og som faktisk er dissocierede eller fraspaltede introjektioner(ikke identifikationer) af hans personlighed.

På grund af det føromtalt dominans-underkastelses-paradigme kan alle problemerne, der vedrører psykopater i terapi, praktisk talt koges ned til ét ord, nemlig *modoverføring* – d.v.s. hvordan terapeuten emotionelt reagerer over for klienten. Overføring er derimod, hvordan *klienten* emotionelt betragter terapeuten; f.eks. kan en klient se terapeuten som en frelsende faderfigur eller endda som en fjende. I modoverføringen bliver terapeutens personlige tilbøjeligheder og reaktioner aktiveret; han kan være vred, ked af det eller glad – uden at være klar over, hvordan disse følelser er opstået. Modoverføring kan blive et problem, når terapeuten skal træffe afgørelser i behandlingen; når det handler om en psykopat, kan terapeuten entusiastisk begynde en behandling uden at være klar over, at det er ham selv og ikke klienten, der vil forandre sig.

En klient, der bringer terapeuten i en hjælpeløs tilstand, reflekterer ofte sin egen frygt og hjælpeløshed. Klienten vil udnytte enhver svaghed, han fornemmer hos terapeuten og få ham til at blive en del af hans egne problemer. Han griber enhver mulighed for at

spille offer; hvis terapeuten f.eks. kommer for sent eller tager telefonen under en terapitime, vil klienten spille den forsmåede part, og skylden lægges på terapeuten for ikke at være en bedre rollemodel. Han kan også undlade at betale sin regning eller komme for sent til aftalerne og – når terapeuten konfronterer ham med det – vil anklage terapeuten for at være ufølsom og hyklerisk. Terapeuten kan blive fanget i denne modoverførings-fælde ved at forsøge at ”redde staklen”; og det kan føre til frustration, udbrændthed og depression. Hvis klienten kan gøre terapeuten vred på ham, vil det gøre ham glad, for så har han magten, og terapeuten er i en defensiv situation. Ved at skabe problemer i én uendelighed er klienten beskyttet fra truslen om forandring fra terapeutens side.

Meloy nævner to slags identifikationer, der kan opstå som modoverføring i den analytiske situation (Meloy, 1997, p.90pp.). De er i denne sammenhæng relevante til forståelsen af det individ, der danner en varig tilknytning til en psykopat – hvilket jeg senere vil redegøre for. De to slags identifikationer er:

1. *Konkordante identifikationer* dannes, når analytikerens identificerer sig med enhver del af patientens personlighed og accepterer disse identifikationer i hans bevidsthed. Analytikerens har en tilbøjelighed til at identificere sig med analysanden, idet det er grundlaget for en forståelse. Sådanne identifikationer må anses for at være *ego-syntone* og lig med patientens bevidste erfaring af sig selv.
2. *Komplementære identifikationer* dannes, når analytikerens identificerer sig med patientens indre objekter. Disse identifikationer er ofte det modsatte af det, der bevidst opleves som en del af patientens selv, d.v.s. *ego-dyston*, men patienten kan ikke desto mindre gentage en relation til et tidligt, virkeligt objekt, der nu er blevet internaliseret. F.eks. kan analytikerens optræde som den biologiske forælder, f.eks. passiv og svag, og patienten vil bevidst opføre sig på en aktiv og dominerende måde. Analytikerens har intrapsykisk identificeret sig med patientens indre forælder-objekt, som er blevet projiceret på analytikerens.

De to identifikationsformer kan godt eksistere samtidigt med et indbyrdes determinationsforhold. I det omfang analytikerens ikke har held til at danne konkordante identifikationer, vil det intensivere bestemte komplementære identifikationer. F.eks. vil analytikerens fornægtelse af sin egen aggression føre til en fornægtelse af patientens aggression (hvorved den konkordante identifikation ikke indtræffer); det vil så føre til en stærkere komplementær identifikation med det objekt, som patientens aggressive impulser er rettet imod.

Hvis man ser bort fra den terapeutiske kontekst, fremkommer der en bestemt symmetri i den karakterologiske interaktion. Meloy giver en overbevisende redegørelse for de komplementære og konkordante identifikationer, som må forventes hos et individ, der danner en varig tilknytning til en psykopat. Jeg vil her kun inddrage nogle væsentlige aspekter af hans omfattende gennemgang.

De komplementære identifikationer står i modsætning til psykopatens bevidste erfaring af sig selv, men de fuldender alligevel hans interpersonelle patologi.

Psykopatens bevidste og åbenlyse sadisme nødvendiggør objektets masochistiske underkastelse og en egentlig søgen efter en person, der vil finde sig i lidelser fra hans

side. Ligeledes kan det masochistiske individ finde en person i psykopaten, der vil udleve hendes egen ubevidste sadisme og dermed kan lade dette aspekt af hende selv ude af bevidstheden, selv om det ikke desto mindre bliver tilfredsstillt.

De konkordante identifikationer er i overensstemmelse med psykopatens bevidste erfaring af sig selv og underbygger hans grandiositet. I stedet for at være en *afspejling* af den psykopatiske karakter sådan som de komplementære identifikationer er, så er de konkordante identifikationer en *forlængelse* af hans karakter. Hos den, der får en tilknytning til en psykopat, er disse konkordante identifikationer almindeligvis ubevidste og ikke erkendt som en del af hendes eget selv.

Begreber som masochistisk og sadistisk identifikation kan beskrive både interpersonel adfærd og intrapsykisk struktur og funktion. Jeg vil kort gennemgå de to typer, sådan som Meloy forstår dem.

Masochistisk identifikation

Den komplementære, masochistiske identifikation med psykopaten viser sig hos det individ, der tilsyneladende søger og opnår en tilfredsstillelse af at lide under en psykopats forgodtbefindende. Denne tilfredsstillelse er for det meste seksualiseret og er mere end bare en selvdestruktiv indstilling, og den passer som hånd i handske med psykopatens sadisme. Den tilfredsstillt hans permanente behov for at devaluere, kontrollere og krænke andre, der opfattes som gode, og som derfor er en trussel imod de onde identifikationer, der er bevidste for psykopaten.

Masochisme demonstrerer, hvordan tilknytning kan prioriteres højere end lyst. Meloy mener, at dette er en afgørende pointe: "Masochism indicates the dominance of attachment (object) seeking over the pleasure principle" (Meloy, 1997, p.96). Man har ligefrem overvejet at optage masochisme i det amerikanske diagnosesystem DSM-IV som værende en personlighedsforstyrrelse, nemlig *self-defeating personality disorder*. Den er karakteriseret ved følgende:

Self-Defeating Personality Disorder

- A. A pervasive pattern of self-defeating behavior, beginning by early adulthood and present in a variety of contexts. The person may often avoid or undermine pleasurable experiences, be drawn to situations or relationships in which he or she will suffer, and prevent others from helping him or her, as indicated by at least five of the following:
1. chooses people and situations that lead to disappointment, failure, or mistreatment even when better options are clearly available
 2. rejects or renders ineffective the attempts of others to help him or her
 3. following positive personal events (e.g., new achievement), responds with depression, guilt, or a behavior that produces pain (e.g., an accident)
 4. incites angry or rejecting responses from others and then feels hurt, defeated, or humiliated (e.g., makes fun of spouse in public, provoking an angry retort, then feels devastated)
 5. rejects opportunities for pleasure or is reluctant to acknowledge enjoying himself or herself (despite having adequate social skills and the capacity for pleasure)
 6. fails to accomplish tasks crucial to his or her personal objectives despite demonstrated ability to do so (e.g., helps fellow students write papers but is unable to write his or her own)
 7. is uninterested in or rejects people who consistently treat him or her well (e.g., is unattracted to caring sexual partners)
 8. engages in excessive self-sacrifice that is unsolicited by the intended recipients of the sacrifice
- B. The behaviors in A do not occur exclusively in response to, or in anticipation of, being physically, sexually, or psychologically abused.
- C. The behaviors in A do not occur only when the person is depressed.

Costa(ed.), p.339.

For både børn og voksne kan masochisme være udtryk for en vrangforestilling om omnipotens, fordi de ikke har opnået nogle acceptable interaktioner med andre. Både tryghed, tilknytning og omnipotent kontrol bliver kædet sammen med smerte. Novick har foretaget psykoanalytiske studier af masochistiske børn. Indholdet af den omnipotente forestilling er ifølge Novick, at disse børn tror at være de eneste, der er stærke nok til at hæmme deres omnipotente impulser – og kun ved at ty til strenge masochistiske tiltag sådan som at undertrykke deres følelser, at provokere til at blive angrebet eller at forsøge selvmord. Fornægtelse af smerte fastholdes via disse omnipotente fantasier ved at gøre smerte til et tegn på særegenhed og magt. ”The failure of reality-oriented competence to effect empathic attunement forced the child into an imaginary world where safety, attachment and omnipotent control were magically associated with pain”(Novick, p.313). Når et sådant barn har vist sin vrede og utilfredshed med moderens mangel på empati, har det medført en spiral af raseri og bebrejdelser – med det resultat at barnet til sidst kom til at føle sig omnipotent ansvarlig for moderens smerte, vrede, hjælpeløshed og utilstrækkelighed. Den intense vrede, som bliver fremkaldt i både moderen og barnet, er en bekræftelse på omnipotens. Når barnet tilmed føler at være uden ret til en selvstændig vilje, bliver et angreb på sig selv en måde at angribe moderen. Det uopfyldte behov for interaktion med omsorgspersonen, skaber det hjælpeløse raseri i barnet, som det forsvarer sig

imod med omnipotente fantasier om kontrol og potentiel destruktivitet. Én af Novicks voksne patienter sagde: "Unhappiness is the smell of home" (ibid.). Novick fandt, at "all our masochistic patients, child, adolescent and adult, exhibited the ego defect of a pervasive delusion of omnipotence" (ibid., p.311).

Den kvinde, der får et forhold til en psykopat, må først underkaste sig hans omnipotente kontrol. Det er et forsvar hos psykopaten, der forstærker hans grandiositet og afværger hans opfattelse af at være forfulgt. Men underkastelsen under hans omnipotente kontrol bliver imidlertid transformeret til en erfaring af at have magten over *ham*; det er en illusorisk triumf, der forvandler passiv til aktiv. Der er en direkte parallel til den sado-masochistiske seksualitet, der altid indbefatter identifikationen af en "top" (sadisten) og en "bund" (masochisten). Men paradoksalt nok har "bunden" altid den endelige magt over SM-aktiviteten og dirigerer den med visse forudbestemte signaler.

Nogle kvinder kan fastholde den idealiserede fantasi, at hvis de udholder tilstrækkelig meget lidelse, så bliver tingene perfekte. De er hver især de eneste, der kan udholde hans mishandling, elske ham og blive hos ham. Før eller siden vil han så påskønne, hvor vidunderlig hun er – tror hun. Idealisering indebærer en opfattelse af, at tingene er bedre end de synes at være – eller vil blive bedre. Det er den optimistiske tro på, at det gode vil sejre. (I forbindelse med Peter Lundin-sagen fik jeg det indtryk, at nogle af hans kvindelige bekendtskaber var styret af et Mother Theresa-kompleks, idet de ville redde "staklen" fra et brutalt fængselsmiljø og lære ham at udleve gensidig kærlighed. For ham er dette formål et udtryk for svaghed og principielt umuligt at udleve).

Psykopaten kan omvendt manipulere med hendes håb ved kortvarigt at vise venlighed og dermed forstærke hendes opfattelse af, at tingene vil forandre sig. Måske er der så et tilstrækkeligt stærkt håb hos hende til at modstå den følelsesmæssige lidelse, som jo fylder mest i forholdet. Hans manipulation med hendes håb sikrer også hendes fortsatte afhængighed, idet det fremmer hendes ønske om at behage ham.

Men for de udpræget masochistisk indstillede kvinder er den største trussel imod de omnipotente forestillinger at få en erfaring af succes, glæde og lyst. "Pleasure has no place in the omnipotent system, except as secret moments of sadistic triumph, and leaves the masochist feeling, as one patient said, 'like a rowboat pushed out to sea'. Pleasure leaves them feeling ordinary and not special" (Novick, p.321).

Kvindens komplementære masochistiske identifikation med psykopaten betyder ganske vist, at tilknytningen til ham er følelsesmæssig pinefuld, men pinefulde affekter er en identificerende kvalitet ved hendes forståelse af sig selv. Og når smerte bliver en forudsætning for tilknytning til det primære objekt, bliver smerten også en velkendt affekt, der bekræfter selvet og hjælper med til at forstå sig selv. Psykopaten sørger for et forhold, i hvilket ubehagelige, smertefulde følelser kan erfares og stimuleres på ny. Hans hensynsløse opførsel forsikrer paradoksalt nok kvinden om, at et tæt, forpligtende forhold eksisterer og samtidigt leveres virkelighedens korrelat til det selvobjekt, der gør, at smertefulde affekter delvist definerer selvet.

For kvinder, der har en borderline eller psykotisk personlighedsstruktur kan psykopaten repræsentere en reel fare, der er pirrende. Denne stimulering er

almindeligvis erotisk farvet, sådan at hun vil være tilbøjelig til at indlade sig på en sado-masochistisk seksualadfærd med ham. Hans truende blik kan af disse kvinder opleves som hypnotiserende.

Sadistisk identifikation

”As disagreeable as it may be to acknowledge, sadism exists, as does sadistic personality disorder”.

Michael H. Stone i Millon(ed.), p.354.

Det individ, der får en tilknytning til psykopaten, og som tilsyneladende nyder hans sadisme over for andre, har en konkordant identifikation med psykopaten. Alligevel er der ikke nogen bevidst erkendelse af denne identifikation og hun udfolder almindeligvis ikke selv nogen sadistisk adfærd. Den konkordante identifikation er en forlængelse af psykopatens personligheds-patologi, og tilknytningen til ham er både en tilfredsstillelse og et forsvar imod en bevidstgørelse af den sadistiske fantasi.

Den sadistiske konkordante identifikation er modsætningen til den masochistiske komplementære identifikation. Den forstærker hans sadistiske handlinger, idet hun samtykker eller viser sin tilfredshed med hans handlinger.

Hendes komplementære og konkordante identifikationer(masochisme og sadisme) kan svinge fra den ene til den anden i løbet af deres forhold. Det er altså nogle intra-psykiske forskydninger, der kendetegnes ved hendes til tider ubetingede villighed til masochistisk at underkaste sig hans grusomhed og andre gange at kunne glæde sig ved hans devaluering af andre.

Man bør have in mente, at grusomhed ikke er lig med sadisme, selv om sadisme altid involverer grusomhed. Som eksempel kan nævnes distinktionen mellem det barn, der er grusom imod sit kæledyr og oplever vrede, når det gør dyret fortræd – i modsætning til det barn, der er grusom imod sit kæledyr og føler en tilfredsstillelse eller nydelse, når det voldes smerte på dyret. Kun det sidstnævnte barn kan betragtes som sadistisk og vil repræsentere en dårlig prognose. Alligevel er det tvivlsomt, om man kan tale om en reel empati, når det handler om sadisme. Det benægtes i hvert fald af Meloy:”The felt pleasure of sadism, both sexual and nonsexual, is *not* based upon reciprocity and empathy. It is the result of feelings and fantasies of omnipotent control of the devalued object”(Meloy, 1997, p.112). Ligesom det er tilfældet med masochisme, er det blevet foreslået at optage sadisme i DSM-IV som en personlighedsforstyrrelse, der er karakteriseret ved følgende:

PROPOSED PERSONALITY DISORDERS

Sadistic Personality Disorder

- A. A pervasive pattern of cruel, demeaning, and aggressive behavior, beginning by early adulthood, as indicated by the repeated occurrence of at least four of the following:
1. has used physical cruelty or violence for the purpose of establishing dominance in a relationship (not merely to achieve some noninterpersonal goal, such as striking someone in order to rob him or her)
 2. humiliates or demeans people in the presence of others
 3. has treated or disciplined someone under his or her control unusually harshly (e.g., a child, student, prisoner, or patient)
 4. is amused by, or takes pleasure in, the psychological or physical suffering of others (including animals)
 5. has lied for the purpose of harming or inflicting pain on others (not merely to achieve some other goal)
 6. gets other people to do what he or she wants by frightening them (through intimidation or even terror)
 7. restricts the autonomy of people with whom he or she has a close relationship (e.g., will not let spouse leave the house unaccompanied or permit teen-age daughter to attend social functions)
 8. is fascinated by violence, weapons, martial arts, injury, or torture
- B. The behavior in A has not been directed toward only one person (e.g., spouse, one child) and has not been solely for the purpose of sexual arousal (as in sexual sadism).

Costa(ed.), p.339.

Sadistisk personlighedsforstyrrelse blev omtalt i et appendiks til 1987-udgaven af DSM-III-R som én af de kategorier, der burde overvejes. Men i DSM-IV blev den helt udeladt. Det var ganske vist vanskeligt at samle data om sadistiske personer på en videnskabelig måde, fordi det er ualmindeligt, at de søger psykotераpeutisk hjælp til at overvinde deres negative adfærd i modsætning til de personlighedsforstyrrelser, som der normalt søges hjælp til, f.eks. borderline, dependent og tvangspræget personlighedsforstyrrelse.

Michael H. Stone fra Columbia University i New York, der har beskæftiget sig med denne forstyrrelse, mener, at mindre end 1% af de ca. 500 patienter, som han har mødt i sin private praksis, ville kunne opfylde kriterierne på sadistisk personlighedsforstyrrelse (Millon(ed.), p.347). Men at forstyrrelsen stort set er umulig at behandle var sikkert ikke hovedårsagen til den dens udelukkelse fra DSM-IV.

Michael H. Stone hævder, at grunden primært var politisk. "Precisely because there are so *many* sadistic types within the domain of forensic psychiatry and within the domain of criminal law (certainly this is the case in the United States), there was worry among some of the consultants helping to revise the DSM that various defense attorneys would seize upon a diagnosis such as SPD[sadistic personality disorder], claiming it to be a *mental* condition "suffered" by the violent felons who became their clients – for which these clients would therefore deserve reduced sentences on the grounds of "diminished capacity". To obviate any such misuse of the DSM, SPD was dropped"(ibid., p.346). Det viste sig, at de psykiatere, der var mest ivrige for at udelukke SPD var kvinder, for selv om de var meget opsat på at fordømme sadistisk

adfærd imod kvinder, ville de også eliminere enhver undskyldning, som loven kunne bruge til at retfærdiggøre eller frikende mænd, der undervinger kvinder. Michael Stone mener, at denne problematik berører et vanskeligt filosofisk problem, fordi DSM ikke bare er et dokument for den psykiatriske profession, men også et socialt dokument. Beskrivelserne i DSM har en uundgåelig indvirkning på samfundet som helhed og ikke kun af betydning for psykiatriens snævre kreds. Der vil dog uden tvivl være en risiko for misbrug af SPD ved at gøre gerningsmænd mindre ansvarlige i sager om f.eks. børnemishandling. ”Inclusion of SPD might, in other words, lead to the ”medicalization of evil deeds” – a step on the way to trivializing their impact and inadvertently sanitizing them by offering the excuse that they were the result of an illness”(ibid., p.347). Michael Stone mener ikke desto mindre, at det anvendte nomenklatur bør være en afspejling af, hvad der findes i samfundet og bør ikke beskæres og forkortes for at imødegå forsvarsadvokater, der mangler en undskyldning. Selv om SPD-tilfælde er sjældne i hans praksis og i terapeutiske forløb, så forholder det sig nemlig helt anderledes indenfor det retslige område. Ud fra biografiske data for en lang række mordere har Stone konstrueret en skala, som han kalder *the Gradations of Evil Scale* med 22 niveauer, arrangeret ud fra stigende grader af inhumanitet:

-
1. [Persons who have killed but are not murderers] Those who have killed in self-defense, and do not show psychopathy.
 2. Jealous lovers, nonpsychopathic, committing murder in a “*crime passionel.*”
 3. Willing companions of killers, impulse-ridden, with some antisocial traits.
 4. Killed in self-defense but were provocative to victim.
 5. Traumatized persons who killed abusing relatives and others (viz., to support a drug habit) and who show remorse.
 6. Impetuous hot-headed murderers without psychopathy.
 7. Narcissistic murderers with a psychotic core.
 8. Non-psychopathic persons with smoldering rage who kill when the rage is ignited.
 9. Jealous lovers with psychopathic features.
 10. Killers of people “in the way”; some psychopathic traits.
 11. Clearly psychopathic killers of people “in the way.”
 12. Power-hungry psychopaths who killed when “cornered.”
 13. Inadequate rageful personalities with psychopathy also.
 14. Ruthlessly self-centered psychopathic schemers.
 15. Psychopathic cold-blooded spree- or multiple murderers.
 16. Psychopaths committing multiple vicious acts (viz., rape) with or without murdering their victims.
 17. Sexually perverse serial murderers; torture not primary motive.
 18. Torture-murderers where murder was the primary motive.
 19. Psychopaths driven to terrorism, subjugation, intimidation, and rape—short of murder.
 20. Torture-murderers: torture the primary motive, but in psychotic persons.
 21. Psychopaths preoccupied with torture in the extreme, but not known to have also committed murder.
 22. Psychopathic torture-murderers, with torture their primary motive (the majority, but not all, are serial killers).

Note. From Stone (1993, p. 458). Copyright 1993 by Michael H. Stone. Reprinted by permission.

Millon(ed.), p.348.

Ud fra denne skala vil Michael Stone bestemme, på hvilket niveau man kan tale om *clear-cut psychopathy* og hvor SPD bliver et træk ved personligheden. De mordere, der kunne placeres fra niveau 9 og til 22, havde alle betydelige psykopatiske træk og 70% af dem opfyldte også betingelserne for SPD. For personer på de sidste seks niveauer (17-22) kunne 93% få diagnosen SPD. Der var flere mænd (74%) end kvinder (39%), som opfyldte kriterierne på SPD.

Forholdet til en mandlig psykopat for en kvindelig partner kan gøre det muligt at transformere de forfulgte introjekter til forfølgende identifikationer. I stedet for at blive plaget af indre objekter, der tilskynder til selvkritiske og fordømmende tanker og fantasier - selv om de ikke erfarede som en del af selvet - så bliver disse objekter projiceret over på andre udenfor den dyade, der udgøres af psykopaten og hans partner. Hun ser sig selv som psykopatens tvilling og intrapsykisk kan hun styrke sin egen grandiose selvstruktur i kraft af devalueringen af andre. Den slags identifikationer har som regel deres rod i tidlige erfaringer af omsorgssvigt, mishandling eller seksuelt misbrug, hvor aggression og seksualitet kan blandes sammen på en primitiv måde. Det gælder for både psykopaten og hans partner: "It appears that SPD owes more to nurture than to nature for its development (ibid., p.354). Men identifikationen med aggressoren er lettest, når en tredje person bliver gjort til genstand for de devaluerede indre objekter, som de begge har. Det er foragten for andre, der rummer et ønske om kontrol over andre og en følelse af overlegenhed.

Den sadistiske identifikation er en måde at forvandle en passiv væremåde til aktivitet. Psykopaten er udadvendt og fører et spændende og stimulerende liv, og identifikationen med ham er en anledning til at gøre noget ved andre, fremfor at være den, der gøres noget med. Identifikationen viser sig som en idealisering af ham, idet hun forsvarede hans handlinger, roser ham på en – for andre – overdreven måde og oplever en romantisk "forelskelse", der er immun over for hans ydmygelser. Psykopaten er udmærket tilfreds med denne idealisering, fordi den forstærker hans egen grandiositet og hans bevidste opfattelse af at være fuldkommen. Ifølge Meloy har det rod i en usikker tilknytning til hendes mor, hvor hun ikke åbent har kunnet udtrykke vrede og frustration. (Meloy, 1997, p.120). Senere udtrykker han sig mere generelt om tidlige skader: "It is highly probable that the woman who evidences a psychopathic concordant identification is a product of a mean and abusive upbringing, biologically predisposed to psychopathy, or both" (ibid., p.123). I stedet for at vise vrede og frustration har passiv aggression og afhængighed været måder at opnå opmærksomhed fra tilknytningspersonen. Psykopaten vil tilsvarende modarbejde hendes direkte udtryk for vrede og aggression ved at true hende med hans egen. Men hun kan deltage i *hans* aggression ved at betragte hans vold imod andre. Psykopaten som kærlighedsobjekt er jo umiddelbart en modsigelsesfuld sammenstilling, med mindre man undersøger de ubevidste identifikationer, der knytter de to "elskende" sammen i et forhold. Her har det handlet om de to grundlæggende identifikationer, nemlig den konkordante (det, som psykopaten mener om sig selv) og den komplementære (det, som psykopaten mener om den anden).

Sprog og mening

"I didn't know what made things tick. I didn't know what made people want to be friends. I didn't know what made people attractive to one another. I didn't know what underlay social interactions"

Ted Bundy (amerikansk seriemorder), fra Magid, p. 62.

Psykopater danner hyppigt modsigelsesfulde og logisk inkonsistente udsagn, men det opdages som regel ikke. Det er som om de nogle gange har vanskeligt ved at føre kontrol med deres egen tale, sådan at ord og tanker dårligt hænger sammen. Robert D. Hare, der må betragtes som den ledende forsker på dette område, hævder at kunne dokumentere, at de lingvistiske funktioner hos psykopater i mindre grad er koncentreret i venstre hjernehalvdel og de emotionelle funktioner i mindre grad er samlet i den højre hjernehalvdel end det er tilfældet for de fleste mennesker. Hare forsøger derved at finde den formodede defekt i psykopatens hjerne ved at identificere en forskel i måden, som den psykopatiske hjerne bearbejder sprog og især dets emotionelle aspekter. I en artikel hvor Hare er medforfatter, siger han, at "psychopaths have little difficulty with referential content, but that they are unable to effectively analyze, appreciate, or use the affective components of language" (Williamson, p.260). Henry Richards taler om psykopati som en "semantogenic disorder – a disorder arising from the incomprehension and misconstruing of evaluative, affective and ultimately moral meanings"(Millon(ed.), p.75).

Unormale emotionelle processer som f.eks. den føromtalt unormale frygtreaktion opstår tidligt i psykopatens udvikling. De resulterer i en begrænset evne til at danne tilknytning på grund af manglende empati og et fravær af værdier og moralopfattelser. En sådan dysfunktion gør det umuligt for den slags børn at tolerere deres forældres og andres emotionelle virkelighed, idet den opleves påtrængende og krænkende set ud fra deres egen virkelighed. Derfor begynder de aggressive introjekter og identifikationer at erstatte de introjekter og identifikationer, som er baseret på en idealisering af forældrene. Henry Richards kalder denne forskydning for "inverse conscience"(ibid., p.75), fordi der sker en identifikation med magtfulde, aggressive eller destruktive personer, som giver lejlighed til at udfolde de samme tendenser. I ungdomsalderen lærer psykopaten at simulere sociale affekter rent instrumentelt i forsøget på at opnå konkrete belønninger og sociale fordele. Normale krav og forventninger fra andre bliver i stigende grad oplevet som ondsindede anslag og bidrager yderligere til denne "inverse conscience". Det afgørende er her at understrege, at det Henry Richards kalder "the semantogenic origin of psychopathy" bliver grundlagt på et før-verbalt niveau, sådan at barnets udgangspunkt er "a fatal misconstruing of meaning"(ibid., p.77). At rette sin aggression imod de personer, der normalt fungerer som objekter for identifikation og tilknytning er "a fundamental semantic error".

De to sider af hjernen har normalt forskellige funktioner. Den venstre hjernehalvdel er specialiseret til at behandle information analytisk og sekventielt, og den spiller en afgørende rolle i forståelsen og brugen af sprog. Den højre hjernehalvdel bearbejder information simultant, d.v.s. opfatter helheder, og det spiller en vigtig rolle i opfattelsen af rumlige relationer, billeder, emotionel erfaring og til forståelse af musik. Det er klart mere effektivt, at alle de komplekse mentale operationer, der skal til for at bruge og forstå sprog, finder sted i den ene del af hjernen i stedet for at være fordelt på begge sider. Hvis det sidste var tilfældet, skulle information sendes frem og tilbage mellem de to hjernehalvdele, hvilket ville forsinke bearbejdningen og øge risikoen for fejl. Dertil kommer, at en del af hjernen må have den primære kontrol over opgaven,

for hvis de to sider af hjernen konkurrerede om kontrollen, ville konflikten reducere effektiviteten af processen. Visse former for dysleksi og stammen forbindes med netop sådan en tilstand, hvor sprogcentret er lokaliseret i begge hjernehalvdele.

Robert D. Hare mener, at sådanne bilaterale sprogprocesser kan forklare psykopaters modsigelsesfulde udsagn, hvor hver hjernehalvdel forsøger at tage ledelsen (Hare, p.128). Men eftersom andre med bilateral sprogproduktion (nogle stammere, dyslektikere og venstrehådede) ikke lyver og modsiger sig selv, må der også være andet involveret for psykopaters vedkommende.

Der hersker en strid mellem på den ene side Hare's *lateralisation theory*, som den kaldes, der således hævder eksistensen af en essentiel defekt i den psykopatiske hjernes struktur eller funktion – og på den anden side Lykkens teori, der antager en gradsforskel i et personlighedstræk eller i den underliggende hjerneprocess. Men at reducere mening til en materiel basis som f.eks. ved at sige, at det afhænger af den venstre hemisfære, er at trivialisere både mening og hjernen. Emnet *mening* fortjener en mangfoldighed af indsigt, som bl.a. kan hentes i filosofien.

I den kognitive psykologi taler man ikke om *mening*, men om *information*. "Cognitive psychology is unified by a common approach based on analogy between the mind and the digital computer; this is the information-processing approach" (Eysenck, p.1). I stedet for konstruktionen af mening drejer det sig om behandlingen af information. Men det er imidlertid noget ganske andet, for information er neutral med hensyn til mening. Information findes i store mængder, men evnen til at optage det som meningsfuld viden er mere begrænset.

Information-processing sender meddelelser til eller henter dem fra hukommelsen efter ordre fra en central kontrolenhed; eller de holdes midlertidigt i et lager, som manipulerer dem på de foreskrevne måder. Men dette system er blind med hensyn til om det lagrede er ord eller tal.

Ifølge klassisk informationsteori er en meddelelse informativ jo mere den reducerer antallet af mulige tolkninger ud fra en syntaks for antallet af muligheder. På samme måde kan *information-processing* ikke håndtere det, som ligger ud over de veldefinerede tegn i et program, der er styret af elementære operationer. Det betyder, at der bliver problemer med det vage, polysemi, metaforer og ordenes konnotationer.

I modsætning til en computer lærer et barn ikke bare, *hvad* der siges, men hvordan, hvor og under hvilke omstændigheder. Tonefaldet betyder mindst lige så meget som ordene man siger, måske mere; det er tonen, der beforder talens mening, og det er også tonen, som barnet først lærer at fatte. Barnets eget talesprog kommer først rigtig frem, når det begynder at gå og kan udfolde sig med kroppen. En lingvistisk analyse af sprogudviklingen kan ikke redegøre for de betingelser, som sprogtilegnelsen afhænger af. Sprogtilegnelsen er nemlig kontekst-sensitiv, fordi barnet skal have et før-lingvistisk greb om en situation for at kunne forstå, hvad der tales om.

Det særlige for psykopaters vedkommende er, at de tilsyneladende kender den litterære betydning af ordene, men er ude af stand til at begribe eller værdsætte deres emotionelle værdi og betydning; et to-dimensionelt sprog, der mangler emotionel dybde. Cleckley betegner dette fænomen *semantic aphasia*; en tilstand, der nogle

gange ses hos hjerneskadede patienter, som kan tale i sammenhængende sætninger, men som tilsyneladende ikke fanger meningen i deres egne ord. Cleckley siger om semantisk afasi, at "like real speech, it appears to represent the inner human intention, thought or feeling, but actually it is an artifact. Behind the superficially good (clear, grammatical) speech there is little or nothing to be symbolized and conveyed" (Cleckley, p. 379). Han antager, at psykopatens i denne forstand er semantisk forstyrret, fordi "his outer functional aspect masks or disguises something quite different within, concealing behind a perfect mimicry of normal emotion, fine intelligence and social responsibility a grossly disabled and irresponsible personality" (ibid., p. 385). Ud fra min beskrivelse af sprogtilegnelsen har psykopatens åbenbart ikke fået det samme før-lingvistiske greb om en situation som andre børn. Cleckley går så vidt som til at hævde, at psykopatens semantiske afasi distancerer ham fra den menneskelige erfaring i en grad, der er sammenlignelig med virkningen af en psykose; "he has a disorder that often manifests itself in conduct far more seriously abnormal than that of the schizophrenic" (ibid., p. 383).

Robert D. Hare laver en analogi til farveblindhed. Psykopatens er som en farveblind person, der ser verden i grå nuancer, men som har lært at fungere i en farvet verden. Den farveblinde har lært, at lyssignalet for "stop" er øverst i lyskurven. Når han fortæller, at han stoppede for rødt lys, mener han egentlig at han stoppede for det øverste lys. Han har vanskeligt ved at diskutere tingenes farver, men kan have lært mange måder at kompensere for problemet på (Hare, p. 129). Ligesom den farveblinde mangler psykopatens et vigtigt erfaringsmoment, i dette tilfælde emotionel erfaring, men han har lært ordene, som andre bruger til at beskrive eller imitere erfaringer, som han egentlig ikke kan forstå. Han er derfor ikke intuitivt klar over den virkning, som hans udsagn har på andre (f.eks. når en psykopatisk morder helt lidenskabsløst beskriver et mord han har begået), men han bruger andres reaktioner som et vink om, hvordan man bør føle i situationen.

For normale mennesker vil neutrale ord give mindre information end emotionelle ord. Et ord som "bord" har en leksikalsk betydning, hvorimod et ord som "død" har en leksikalsk betydning plus emotionel mening og ubehagelige konnotationer.

Emotionelle ord har normalt mere kraft end andre ord, men for psykopatens er et ord bare et ord. Han er i stand til at begribe den lingvistiske teknik, som ethvert givet ord er bærer af, selv om han ikke kan erfare dets emotionelle mening.

Egentlig er den oprindelige anvendelse af ordet *mening* nøje beslægtet med spørgsmål om brug og formål. Hvis vi ønsker at vide, hvad en eller anden har ment med et ord, så er vi interesseret i formålet med at sige ordet og således i hensigten med denne bestemte adfærd. Det gælder også for psykopatens, at ordets mening er dets brug i sproget, for ord er rent funktionelle for ham. Hvis det tjener et formål, vil han foregive kærlige følelser, men det vil være form uden substans.

Men i forsøget på at bestemme mening kan vi jo også se på ord, som står alene, adskilt fra praksis, lingvistisk samspil og specifikke formål – og alligevel er vi tilbøjelige til også at anvende ordet mening her (jvf. eksemplet med ordene "bord" og "død"). I digte kan ord nogle gange forekomme at være en manifestation af deres mening; at være en legemliggørelse af den følelse eller tanke, som de udtrykker. Det kan man godt kalde

en mere avanceret form for sprogbrug i forhold til den måde, vi faktisk lærer ord på. Børns første meningsforståelse bygger på ordenes reference, d.v.s. et ords mening er symbolsk at repræsentere og henvise til en ting; den bygger ikke på ordenes iboende emotionelle mening, som jeg her vil hævde eksistensen af, og jeg vil argumentere for, at det er den del af meningsforståelsen, som psykopater ikke tilegner sig. Det er ikke al tekst, der bare skal give information, og netop i digte og aforismer kan vi af og til se sætningens mening i den måde, som den er formet på og ikke bare ved dens semantiske indhold. Spørgsmålet er så, i hvilket omfang psykopaten er udelukket fra sproget som et ekspressivt medium, for det er nemlig sprog, der ikke først og fremmest henviser til noget, men udtrykker noget. Man må gå ud fra, at han forstår andres følelsesliv i det omfang han genkender det hos sig selv, f.eks. vrede og glæde, men ikke forstår følelser, som han ikke oplever hos sig selv.

Meningserfaring signalerer evnen til at kunne orientere sig i en given verden, og en emotionel meningsblindhed betyder, at psykopaten må fortolke andres verbale adfærd for at frembringe en mening; den har ingen umiddelbarhed, hvorimod den normale opfattelsesevne har et fravær af interpreterende procedurer. Ordene i dagligsproget er for tæt på os til at det kræves, at deres mening skal aflæses. Et væsentligt bidrag til et ords fysiognomi er ganske vist den ikke-lingvistiske baggrund, som dets træk sædvanligvis bliver set på, men vi finder det naturligt at tale som om vi opfatter den baggrund i ordet selv – vi aflæser ikke de forbindelser, men ser dem snarere på den overflade, som ordet præsenterer os for. Meningsskabelse foregår ud fra overordnede principper, der ikke er kognitivt tilgængelige for os, og derfor vil en mangel på emotionel mening ikke opleves som en mangel. Vi kan af samme grund heller ikke vælge perspektiv og f.eks. betragte verden som psykopaten ser den. René Magritte's billede på forsiden af denne afhandling er et forsøg på at lade beskueren tage voldtægtsforbryderens perspektiv, der har reduceret kvinden til et rent objekt for seksuel tilfredsstillelse. Men når det på denne måde visualiseres, fremtræder det også som et forvrænget og foruroligende perspektiv. Omvendt kan psykopaten kun betragte udsagn om andres emotionelle tilstande som beskrivelser, ikke som udtryk. Udtryk som: ”Jeg blev virkelig flov” eller ”Undskyld” betegner emotionelle tilstande, som psykopaten ikke kan erfare.

Men psykopaten vil dog kunne være i stand til at begribe den lingvistiske teknik, som et emotionelt ord implicerer, selv om han ikke kan erfare dets mening. Han kan tilegne sig teknikker, som ganske vist *står imellem* ham og verden, men som fortæller ham, hvordan han *bør* føle. Det mener Williamson, Harpur og Hare, når de siger, at ”when confronted with a word and asked to judge its ”goodness”, psychopaths may be able to invoke alternative strategies, such as trying to guess how other people would judge the word, which could mask their inability to judge the word’s affect for themselves” (Williamson, p.271). At en sådan forstilling ikke umiddelbart afsløres, kan man forklare med, at ”psychopaths can know the words, but not the music”(ibid.).

Allerede Cleckley var inde på psykopaters reduktion af emotionelle ord til en lingvistisk teknik: ”He can learn to use the ordinary words and, if he is very clever, even extraordinarily vivid and eloquent words which signify these matters to other people. He will also learn to reproduce appropriately all the pantomime of feeling; but, as Sherrington said of the decerebrated animal, the feeling itself does not come to pass”(Cleckley, p.374). Filosoffen Ludwig Wittgenstein sagde: ”At forstå en sætning er

meget nærmere beslægtet med at forstå et tema i et stykke musik end man skulle tro”(Monk, p.584). Man kan drage den parallel, at meningen med et stykke musik heller ikke kan beskrives ved at nævne noget, som musikken ”står for”.

Det er de emotionelt ladede tanker, billeder og indre dialog, der er grundlaget for en samvittighed, og som fremkalder skyldfølelse, når de personlige normer overtrædes. ”Internalized speech mechanisms and their affective components presumably play an important role in the development of conscience and in the selfcontrol of behavior”(Williamson, p.271). Men det er noget, som psykopater ikke kan forstå, fordi samvittighed for dem er en intellektuel opmærksomhed på regler, som andre har opstillet. De følelser, som er begrundelsen for disse regler, mangler. Forståelse er noget meget dybere end forklaring og sproget bygger på forståelse og ikke forklaring. Det er muligt, at ingen af de to hjernehalvdele hos psykopater er særligt effektive til at behandle emotioner, sådan at de hjerneprocesser, der kontrollerer psykopatens emotioner, er splittede og ude af fokus og dermed resulterer i et overfladisk og farveløst emotionelt liv.

Når kærlighed, indsigt og medfølelse er abstraktioner for dem og med kun en svag iboende mening, bliver deres selvbillede i højere grad defineret af besiddelser og andre synlige tegn på succes og magt.

Hyppigheden af håndbevægelser, når man taler, kan generelt sige noget om størrelsen af de ”tanke-enheder” eller mentale pakker, der ligger til grund for tale.

Håndbevægelser afgrænser disse tanke-enheder, for jo flere gestikulationer jo mindre enheder. Eftersom det tyder på, at psykopater har flere håndbevægelser under tale end andre mennesker, betyder det også, at deres tanker og idéer er organiseret i ret små mentale pakker, der hurtigt kan flyttes rundt på. Det kan være en klar fordel, når det drejer sig om at lyve. Dygtige løgnere er generelt i stand til at dekonstruere forestillinger, begreber og tanker til basale komponenter og så kombinere dem på mangfoldige måder. Men det bringer det overordnede *script* i fare ved at det mister sin kohærente struktur. Af den grund vil den dygtige løgner bevæge sig på grænsen af sandheden for at have styr på, hvad han siger og at sikre sig, at historien hænger sammen for tilhøreren.

Psykopater lyver ganske vist meget, men de er ikke så fremragende til at lyve som det ofte hævdes, fordi det ikke lykkes at integrere de enkelte dele i et sammenhængende hele. De enkelte tanker er ikke konsistente med et underliggende tema. Det er den måde, som de sætter sætninger sammen på, der er abnorm – ikke hvad de faktisk siger; d.v.s. problemet ligger i selve organiseringen af den mentale aktivitet;(i modsætning til skizofrenes kommunikation, hvor både form og indhold er afvigende).

Deres ”mentale pakker” er altså ikke bare små, men også to-dimensionelle, d.v.s. blottet for emotionel mening. Ord kan bruges på besynderlige måder, når de ikke rummer emotionel ladning. F.eks. kan en psykopat ikke se noget forkert i at sige til en kvinde:”jeg elsker dig”, lige efter at have tævet hende. For de fleste mennesker vil disse to begivenheder være logisk og affektivt inkongruente.

Det kan derfor umiddelbart undre, at psykopater kan virke så troværdige og i den grad være i stand til at bedrage og manipulere os. Forklaringen er, at vi ikke først og fremmest opsluges af det de siger, men hvordan de siger det og af de emotionelle

tangenter, de spiller på, mens de siger det. Det er primært ”show’et” og ikke veltalenhed, der tiltrækker vores opmærksomhed og fupper os. Det forstærkes at et godt udseende, karisma, en strøm af ord og forskellige måder at distrahere offeret på, foruden de ydre ting som falske eksamenspapirer, smart bil og mærkevaretoøj. Sociale relationer bygger på tillid, og normalt er vi mere opmærksomme på, hvad nogen siger end på den ledsagende non-verbale adfærd – håndbevægelser, smil, øjenkontakt. Men når taleren er tillokkende og leverer en virkelig imponerende non-verbal optræden, forholder det sig omvendt – vi ser show’et og lægger dårligt mærke til, hvad der faktisk siges.

Afslutning

”Our sweetest fruits *are* sour grapes to the psychopath”.
Henry Richards i Millon(ed.), p.69.

I forlængelse af indledningens imaginære dialog kan man hævde, at psykopatens verden hænger sammen i kraft af, at et væsentligt aspekt af det interpersonelle forhold, nemlig det emotionelle, er fraværende. Det betyder, at psykopatens orientering omkring mening og værdi mister ethvert socialt og etisk aspekt, sådan at nøgleordene er magt og manipulation. For så vidt som man overhovedet kan tale om mening og værdi for en psykopat, kan begreberne kun forstås i relation til ham selv. Man skulle mene, at psykopaten befinder sig i den ultimative ensomhed; en slags solipsisme, der gør ham selv til det eneste egentligt eksisterende menneske. Men det er en ensomhed, der har en selvfølgelighed i sin egen logik, idet han jo ikke kan skifte perspektiv. Henry Richards skriver om denne form for ensomhed, at ”The psychopath tries to crash the party but is always on the outside looking in. The psychopath’s deviant affective life and evaluative semantic aphasia set the stage for profound and repetitive narcissistic injuries, which perpetuate primitive solipsism”(Millon(ed.), p.76).

Empati forstås almindeligvis som en evne til at sætte sig i en andens sted og at opfatte situationer fra andre synspunkter end sit eget. Men det synes ikke at være *denne* perspektiv-forandring, der er problemet for psykopaten. Det er snarere, at han er besynderligt upåvirket eller følelsesmæssigt isoleret fra den viden, han opnår ved at sætte sig i en andens sted. Det er den emotionelle perspektiv-*forandring*, som er umulig for både psykopater og ikke-psykopater. For de fleste mennesker er en affektiv respons et nærmest tvingende princip, når de ser situationen fra en andens sted. Begreber som empati og samvittighed hører til en erfaringens grammatik: uden dem er det ikke min erfaring. Men uden empatisk forståelse og samvittighed, bliver de dermed forbundne følelser heller ikke en del af virkeligheden for psykopaten. Piers Benn, der er lektor i filosofi i London, taler om de aprioriske betingelser for den normale menneskelige erfaring og kommunikation: "All normal people, obviously enough, have different values, beliefs and life-experiences, but there is a deeper sense in which we must share our world if real communication is possible" (Heginbotham(ed.), p.33). Politifolk, der i jagten på en morder forsøger at sætte sig ind i morderens tankegang, hævder at opleve, at der kun er en tynd grænse mellem dem selv og forbryderen. Men jeg tvivler på, at denne fornemmelse er reel. Samvittighed er ikke en knap, der kan slås til og fra, for samvittighed er netop ikke en erfaring, da den hører til erfaringens grammatik.

Man kan ligeledes tvivle på, om der er en tynd grænse mellem den "Amokläufer", der d. 26. april i Tyskland skød 14 lærere og 2 elever på Gutenberg Gymnasium i Erfurt, og så de elever, der drømmer om at hævne sig på lærerne, når de føler sig uretfærdigt behandlet. Gerningsmanden var kendt som en "Einzelgänger" med problemer i forhold til kammerater. Han dumpede til studentereksamen og skulle gå om. Derefter begyndte han at pjække og dækkede over det ved at forfalske flere lægeerklæringer. Da det blev opdaget, blev han bortvist. Denne devaluering, foruden de nederlag han har oplevet i de faglige krav, har været helt uacceptabel for en dreng, der selv mener at være noget ganske specielt. Han havde til kammerater fortalt, at han ønskede at blive berømt. På Internettets chatrooms kaldte han sig selv "satans søn" og havde stor interesse for våben, vold og krig. Det afgørende her er, at hans vrede udvikler sig på baggrund af en patologisk personlighedsstruktur og ikke på baggrund af de fantasier om hævn, som andre elever også kan danne sig i deres raseri over en enten forestillet eller reel uretfærdighed. Hvis man hævdede, at det drejede sig om vredens intensitet, ville det rumme den påstand, at andre elever ville gøre det samme, hvis de oplevede det samme raseri, og det er efter min mening ikke tilfældet. Det er dog ikke min påstand, at gerningsmanden var psykopat, men han havde sikkert en narcissistisk forstyrrelse, en mangel på empati og forståelse for andres perspektiv og en identifikation med det onde(jvf. hans eget udtryk: satans søn). En grandios selvstruktur må være en forudsætning for den opfattelse, at andres liv er så lidt værd, at man kan vise sin foragt ved at dræbe.

Selv om Tyskland efterhånden har oplevet flere af disse masse mord begået af teenagere, synes der alligevel at være nogle kulturelle forskelle, der betinger antallet af mord i en befolkning, herunder masse mord og seriemord. 75% af alle verdens seriemordere bor i USA, og som en "profiler" sagde på Discovery Channel, så er USA lig med "baseball, apple pie and serial killings". Meloy skriver, at antallet af mord i Californien i 1984 var 10,6 pr. 100.000 individer, og i Los Angeles var den 17,6 pr.

100.000 i 1985 – i modsætning til Interpols verdensgennemsnit på 1,7 pr. 100.000 individer (Meloy, 1988, p.190). Det, som Meloy kalder *predatory violence* (jvf. kapitlet: psykopatisk vold), der også omfatter seriemord, finder sted i et sociokulturelt miljø, som uden tvivl øver indflydelse aggressionens omfang og art. Amerikansk kultur synes at være præget af behovet for hævn; dødsstraf er en selvfølgelighed for amerikanere såvel som retten til at have våben i hjemmet og retten til at skyde og dræbe en indbrudstyv. Men den enkeltes tilbøjelighed til at udføre *predatory violence*, må primært have sin rod i individets personlighedsstruktur, uanset hvilket sociokulturelt miljø, der kan prædisponere til en sådan adfærd. Måske bør man tage det forbehold, at det kun gælder under stabile samfundsmæssige forhold og ikke i en krigssituation. Borgerkrigen i Bosnien rummede utallige tilfælde af *predatory violence* som f.eks. likvideringen af 7500 drenge og mænd i Srebreniza, og her er bødlernes personlighedsstruktur sandsynligvis ikke den primære og udløsende faktor til overgrebene.

Problemet med ætiologien viser sig at være svært at løse. Al den forskning, der kan dokumentere en signifikant forskel mellem psykopater og ikke-psykopater, har også fundet et betydeligt sammenfald mellem de to grupper. Hare's studier fandt f.eks. nogle psykopater, der var *mere* laterale i den neurologiske funktion end den gennemsnitlige ikke-psykopat – og nogle ikke-psykopater, der var *mindre* laterale end den gennemsnitlige psykopat. Hare's *lateralisation theory* er nødt til at kunne forklare disse tilfælde.

Lykkens "low fear"-hypotese kan bedre forklare undtagelserne ved at hævde, at de frygtløse drenge med kompetente forældre kan blive betragtet som heltemodige i stedet for psykopatiske, og at drenge med normal frygtreaktion, men med inkompetente forældre, kan blive kriminelle sociopater eller kopier af rigtige psykopater. Der er i øvrigt ingen naturlov, der siger, at alle psykopater skal have den samme ætiologi eller tilhøre den samme velafgrænsede type.

Meloy forsøger imidlertid at formulere en klar ætiologi når han siger, at "The house of psychopath' is built on a psychobiological foundation of no attachment, underarousal and minimal anxiety" (Meloy, 2001, p.3). Det første har jeg omtalt i kapitlet: Psykopati hos børn med udgangspunkt i tilknytningsteorien. "Underarousal" er det, der i PCL nævnes som "need for stimulation"; et behov for spænding, som i litteraturen også omtales som "sensation-seeking". "Minimal anxiety" er omtalt ud fra Lykkens "low-fear"-hypotese. Meloy omtaler disse forudsætninger som nødvendige, men ikke tilstrækkelige betingelser, der prædisponerer for udviklingen af en psykopatisk karakter.

Hvis jeg selv skal formulere en ætiologisk hypotese, så har jeg en ubehagelig fornemmelse af, at i hvert fald sociopati er en del af naturens orden. Det kan begrundes ud fra de gæs, som jeg har haft gående i min have. En gås skal nemlig udvise en stor vedholdenhed (ganske vist betinget af sit instinkt) for at få gæslinger. Æggene skal holdes fugtige og de skal vendes jævnligt og på den rigtige måde for at blomsten ikke synker til bunds og den kommende gæsling ikke bliver kvalt af strengen til næringstilførsel. Desuden skal gåsen ligge på æggene i over en måned med kun korte pauser. Men når en kvinde bliver gravid, går det derimod helt automatisk, næsten uanset hvad hun gør og uanset hvor lidt hun ønsker barnet. Hun kan udvise

lige gyldighed med druk og stoffer og alligevel føde et levedygtigt barn. Det er så at sige naturens orden at inkompetente mødre skal have børn.

Psykopati-checklisten viser sig imidlertid at have en stor prædiktiv validitet set ud fra erfaringerne i USA. Den er som omtalt en to-faktor-model, men i USA anvendes også fem-faktor-modellen og Eysencks tre-faktor-model til personlighedstestning af kriminelle.

Jeg har spurgt hos Kriminalforsorgen her i Odense og hos Statsfængslet i Ringe, om der er fast tilknyttede psykologer, der foretager personlighedstestning af indsatte. Det er der åbenbart ikke. Der kommer psykologer udefra til samtaleterapi, hvis de indsatte har behov for det. Desuden laves en mentalundersøgelse af en psykiater, hvis retten kræver det. Men på retspsykiatrisk afdeling i Århus har jeg fået oplyst, at de anvender PCL på personer, der er sigtet for en forbrydelse, hvis retten kræver en mentalundersøgelse. De anser PCL for at være deres bedste værktøj, når de skal vurdere risikoen for recidiv. Spørgsmålet om, hvorvidt der er muligt med terapi eller behandling af psykopater, vil det føre for vidt at komme ind på i denne afhandling. Det er imidlertid min umiddelbare opfattelse, at psykoterapi tager udgangspunkt i ofrenes psykologi. Personlighedsforstyrrelser vedrører bødlernes psykologi. Jeg kan desuden konstatere, at selv de førende forskere i feltet anvender non-humane begreber om den psykopatiske natur som "reptilian state" og "predatory aggression", hvilket giver mig anledning til afslutningsvist at citere den spanske filosof Ortega Y Gasset: "I så udpræget grad er altså mennesket, til forskel fra andre væsener i verden, aldrig sikker på sin menneskelighed, tværtimod; det at være menneske betegner netop altid at være på nippet til ikke at være det, at være et levende problem, at være et fuldkomment og dristigt eventyr, eller – som jeg plejer at sige: et virkeligt drama".

Litteraturliste

- Bowlby, John: "En sikker base". Det lille Forlag, 1995.
- Cassidy, Jude(ed.): "Handbook of attachment". The Guilford Press, 1999.
- Cleckley, Hervey: "The mask of sanity". Fifth edition, Georgia, 1988/1941.
- Costa, Paul T.(ed.): "Personality disorders and the five-factor model of personality". Washington DC, 1998/1994.
- DSM-IV-TR, fourth edition. Washington DC, 2000.
- Eysenck, M.W.: "Cognitive psychology", 3. edition. Lawrence Erlbaum, 1995.
- Gacono(ed.), Carl B.: "The clinical and forensic assessment of psychopathy – a practitioner's guide". Lawrence Erlbaum, 2000.
- Gade, Anders: "Hjerneprocesser – kognition og virkelighed". Frydenlund, 1998.
- Goldberg, Susan(ed.): "Attachment theory – social, developmental and clinical perspectives". The Analytic Press, 2000/1995.
- Hansen, Mogens(ed.): "Psykologisk-pædagogisk ordbog". Gyldendal, 1997/1971.
- Hare, Robert D.: "Without conscience". New York, 1999/1993.
- Heginbotham, Christopher(ed.): "Philosophy, psychiatry and psychopathy – personal identity in mental disorder". Ashgate, 2000.
- Holmes, Jeremy: "John Bowlby and attachment theory". London, 1999/1993.
- Karterud, Sigmund: "Fra narcissisme til selvpsykologi – en indføring i Heinz Kohuts forfatterskab". Forlaget Klim, 2000/1995.
- Lykken, David T.: "The antisocial personalities". New Jersey, 1995.
- Lykken, David T.: "A study of anxiety in the sociopathic personality". Journal of abnormal and social psychology, nr.55, p.6-10, 1957.
- Magid, Ken(ed.): "High risk children without a conscience". New York, 1989/1987.
- Meloy, j. Reid: "The psychopathic mind – origins, dynamics and treatment". New Jersey, 1988.

- Meloy, J. Reid(ed.):"The Rorschach assessment of aggressive and psychopathic personalities". Hillsdale, New Jersey, 1994.
- Meloy, J. Reid:"Violent attachments", Jason Aronson Inc., 1997/1992.
- Meloy, J. Reid:"The mark of Cain – psychoanalytic insight and the psychopath". The Analytic Press, 2001.
- Millon, Theodore(ed.):"Psychopathy – antisocial, criminal and violent behavior". The Guilford Press, New York, 1998.
- Monk, Ray:"Ludwig Wittgenstein – geniets forpligtelse". Gyldendal, 1995.
- Murphy, Jane M.:"Psychiatric labeling in cross-cultural perspective". Science, nr.191, 1976.
- Nissen, Poul:"En effektundersøgelse af et kriminalpræventivt socialt færdighedsprogram for unge". DPU, 2000.
- Novick, Jack:"Some comments on masochism and the delusion of omnipotence from a developmental perspective". Journal of American Psychoanalytic Association, vol.39, nr.2, 1991.
- Panksepp, J.:"Affective neuroscience. The foundations of human and animal emotions". Oxford University Press, 1998.
- Patrick, C.J.:"Emotion and psychopathy". Psychophysiology, vol.31, 1994.
- Pethman, Tonya(ed.):"Vad innefatter begreppet psykopati?". Nordisk Psykologi, Nr.49, 1997.
- Reid, William H.(ed.):"Unmasking the psychopath – antisocial personality and related syndromes". W.W. Norton, 1986.
- Rygaard, Niels Peter:"Tidlig frustration – selvorganisering hos svært belastede børn". Socialpædagogisk Bibliotek, 2001, 1991.
- Simonsen, Erik:"Personlighed og personlighedsforstyrrelser". Psykiatrifonden, 1998.
- Skårderud, Finn:"Uro –en rejse i det moderne selv". Tiderne Skifter, 2000/1998.
- WHO ICD-10, 1.udgave, 7.oplag. Munksgaard, 1998/1994.
- Williamson, Sherrie(ed.):"Abnormal processing of affective words by psychopaths". Psychophysiology, vol.28, 1991.

Ørnstrup, Birgitte: "Tilknytning og socio-emotionel udvikling". Århus Univ., 1997.